

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι
στις διακρίσεις. Οι απόψεις των τελειοφοίτων
φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας για τον
σεξουαλικό προσανατολισμό.**

ΑΡΧΙΚΗ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ:

Δεδότση Σοφία

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

Αλεξόπουλος Αναστάσιος

Ευσταθίου Ιπποκράτης

ΤΕΛΙΚΗ ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ:

Μοσχοπούλου Ελένη

Μπότης Απόστολος

Πτυχιακή εργασία για τη λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της σχολής επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι.) Δυτικής Ελλάδας.

Πάτρα, Ιούλιος 2015

**The role of Social Work towards discrimination.
The views of the senior students about sexual
orientation.**

✓ © 2015 - All rights reserved

✓ © 2015, Copyright υπό Αναστάσιο Αλεξόπουλο, Ευσταθίου Ιπποκράτη
και Μπότη Απόστολο

Η διπλωματική εργασία των Αλεξόπουλο Αναστάσιο, Ευσταθίου Ιπποκράτη και Μπότη Απόστολο εγκρίνεται:

Υπογραφές:

1. Μοσχοπούλου Ελένη, Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα καθηγήτρια)

Μέλη εξεταστικής επιτροπής:

- 2.
- 3.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η συγγραφή της πτυχιακής εργασίας με θέμα «Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι στις διακρίσεις. Οι απόψεις των τελειοφοίτων φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας για τον σεξουαλικό προσανατολισμό» εκπονήθηκε στα πλαίσια των υποχρεώσεων μας για την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών μας στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πάτρας.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος βασίστηκε στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον των συγγραφέων της παρούσης πτυχιακής εργασίας αναφορικά με τις διακρίσεις, οι οποίες ακόμα και σήμερα δεν έχουν λάβει μικρότερες διαστάσεις, αλλά δυστυχώς φαινόμενα ρατσισμού, όλων των μορφών συνεχίζουν να ταλανίζουν την κοινωνία μας. Ως εκ τούτου θεωρήθηκε ιδιαίτερα ενδιαφέρον να μελετηθεί ο ρόλος που οφείλει να διαδραματίσει η κοινωνική εργασία απέναντι στις διακρίσεις.

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσης πτυχιακής εργασίας περάσαμε από διάφορες διαδικασίες οι οποίες αναμφισβήτητα μας προσέφεραν πολύτιμες γνώσεις. Αναζητήσαμε τόσο παλιά, όσο κυρίως σύγχρονη και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, τόσο για την κοινωνική εργασία ως επάγγελμα, όσο και για την εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας σε Ελλάδα και εξωτερικό. Τέλος, η διεξαγωγή της έρευνας αποτέλεσε για εμάς μια πρωτόγνωρη και σημαντική εκπαιδευτικά εμπειρία.

Η ολοκλήρωση της παρούσης πτυχιακής εργασίας δε θα ήταν εφικτή χωρίς τις πολύτιμες συμβουλές και καθοδηγήσεις της επιβλέπουσας καθηγήτριας κυρίας Μοσχοπούλου Ελένης, της αρχικής εισηγήτριας κυρίας Δεδότση Σοφίας και της κυρίας Μαυρουδή Σεφερίνας που βοήθησε στο ερευνητικό κομμάτι, στις οποίες οφείλουμε ένα μεγάλο και θερμό ευχαριστώ.

Τέλος, ευχαριστούμε και τις/τους σπουδάστριες/τές που έλαβαν μέρος στην έρευνα που κάναμε και χωρίς την συμμετοχή τους δεν θα είχε ολοκληρωθεί η εργασία μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι να διερευνήσει το ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι στις διακρίσεις εστιάζοντας στην καταγραφή των στάσεων των τελειόφοιτων σπουδαστών του ΤΕΙ Πάτρας του τμήματος της κοινωνικής εργασίας στους άντρες ομοφυλόφιλους, καθώς και τους πιθανούς παράγοντες που τις επηρεάζουν. Η μεθοδολογία της εργασίας στηρίζεται στη συλλογή πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων. Τα δευτερογενή δεδομένα, συλλέχθηκαν μέσα από βιβλία και άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά και αφορούν στις θεωρητικές προσεγγίσεις των διακρίσεων και της καταπίεσης, την ομοφυλοφιλία η οποία αποτελεί το θέμα της έρευνάς μας, στο ρόλο της κοινωνικής εργασίας ενάντια στις διακρίσεις και τη καταπίεση και τέλος στην εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα. Οι τέσσερις αυτοί άξονες αποτελούν το θεωρητικό μέρος της μελέτης. Τα πρωτογενή δεδομένα συλλέχθηκαν μέσα από τη διεξαγωγή πρωτογενούς ποσοτικής έρευνας. Βασικό εργαλείο της έρευνας αποτέλεσε το ερωτηματολόγιο.

Το δείγμα αποτέλεσαν 161 φοιτητές. Τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης έδειξαν ότι το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας θεωρείται γυναικοκρατούμενο, κάτι που διαφαίνεται και μέσα από την έρευνα μας. Έτσι η ομοφοβία δεν σημείωσε υψηλά ποσοστά καθώς μελετήθηκε η ανδρική ομοφυλοφιλία και όχι η γυναικεία και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα άτομα παρουσιάζονται πιο ομοφοβικά προς το ίδιο φύλο και όχι στο αντίθετο. Από την άλλη πλευρά οι άνδρες θα περιμέναμε να δείξουν περισσότερο ομοφοβικές στάσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους άνδρες αφού η θεωρία δείχνει κάτι τέτοιο. Από τα ευρήματα της έρευνας μας δεν διαπιστώθηκε κάτι τέτοιο.

ABSTRACT

The aim of the current study is to investigate the role of Social work towards discrimination, while also focusing on the registration of the Social work students' attitude in Technical Educational Institute of Patras, regarding gay men and the factors that affect them. The methodology of our work is based on the collection of primary and secondary data. The secondary data, have been collected from books and articles in social science magazines that have to do with theoretical approaches about the role of social work towards discrimination and oppression, homosexuality which is also the topic of our research, as well as the Social work education in Greece. The primary data have been collected through the implementation of the quantitative research.

The sample of our research consists of 161 Social work students. The main findings of our study have showed that Social work is a profession where the most people are women. As a result, homophobia wasn't a pretty noticeable phenomenon. This has to do with the fact that in our research, the topic was about the gay men, not women. On the other side, our expectation about male students was to have homophobic trends against gay men because this is what actually the theory is about. Nevertheless, the findings of our research don't show the predictable results about issues regarding homophobia in Patras' Social work department.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ABSTRACT

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ/ΣΥΝΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΣΚΟΠΟΣ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗΣ.

1.1 Διαφορετικότητα.....	13
1.2 Διακρίσεις.....	16
1.2.1 Ορισμός προκαταλήψεων και διαφορές σε σχέση με τις διακρίσεις.....	16
1.3 Καταπίεση.....	17
1.4 Είδη διακρίσεων.....	18
1.5 Σύνοψη.....	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

2.1 Ορισμός ομοφυλοφιλίας.....	27
2.2 Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού.....	28
2.3 Θεωρητικές προσεγγίσεις και έρευνες σχετικά με την ομοφυλοφιλία.....	30
2.4 Νομοθετικό Πλαίσιο για τη ΛΟΑΤ κοινότητα στην Ελλάδα.....	34
2.5 Μια έρευνα σε ΛΟΑΤ άτομα στην Ελλάδα 2014.....	36
2.6 Σύνοψη.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ.

3.1 Ιστορική αναδρομή της κοινωνικής εργασίας σε Ευρώπη, Η.Π.Α. και Ελλάδα...	39
3.2 Ευρωπαϊκά και Αμερικάνικα μοντέλα Κριτικής της Κοινωνικής εργασίας.....	43
3.2.1 Αντί-ρατσιστική εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία.....	43
3.2.2 Ο φεμινισμός στη κοινωνική εργασία.....	45
3.2.3 Δομική θεωρία της κοινωνικής εργασίας.....	47
3.2.4 Η αντί-καταπιεστική πρακτική (anti-oppressive).....	49
3.2.5 Η κοινωνική εργασία κατά των διακρίσεων (anti-discriminatory).....	50
3.3. Κώδικας δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα.....	51
3.4. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ενάντια στις διακρίσεις.....	52
3.5 Περίληψη.....	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Ιστορική εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	56
4.2 Περιεχόμενο εκπαίδευσης της Κοινωνικής Εργασίας ως προς τις διακρίσεις και την καταπίεση.....	59
4.3 Σύνοψη.....	63

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός – στόχοι έρευνας.....	64
5.2 Σημαντικότητα έρευνας	65
5.3 Είδος έρευνας	65
5.4 Πληθυσμός – δείγμα	65
5.5 Μέθοδος δειγματοληψίας	66
5.6 Ερευνητικό εργαλείο	66
5.7 Πρόσβαση	70
5.8 Δεοντολογία έρευνας	70

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

6.1 Μέθοδος ποσοτικής ανάλυσης.....	72
6.2 Αξιοπιστία – εγκυρότητα.....	72
6.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων	73
6.4 Συσχετίσεις αποτελεσμάτων.....	102
6.5 Συμπεράσματα.....	141
6.6 Συζήτηση	148

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	151
-------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	152
-------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.....	158
-------------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	159
---------------------------	------------

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ/ΣΥΝΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΛΟΑΤ : Λεσβιακά, Ομοφυλόφιλα, Αμφισεξουαλικά και Τρανσεξουαλικά άτομα

AIDS: Acquired Immune Deficiency Syndrome

ΑΜΕΑ : Άτομα με Ειδικές Ανάγκες

Ε.Ε : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΙΑΚΕ : Ίδρυμα Αναπτύξεως Κοινωνικής Εργασίας

ΕΟΧ : Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος

ΚΑΤΕΕ : Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

ΑΤΕΙ : Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

GSCC : General Social Care Council (Συμβούλιο Γενικής Κοινωνικής Φροντίδας)

ΟΠΟΘ - Ομάδα Πρωτοβουλίας Ομοφυλόφιλων Θεσσαλονίκης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία διερευνά το ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι στις διακρίσεις εστιάζοντας στην καταγραφή των στάσεων των τελειόφοιτων σπουδαστών του ΑΤΕΙ Πάτρας του τμήματος της κοινωνικής εργασίας στους άντρες ομοφυλόφιλους, καθώς και τους πιθανούς παράγοντες που τις επηρεάζουν.

Η εργασία αποτελείται από δύο βασικά μέρη: το θεωρητικό και το πρακτικό μέρος. Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παραθέτει τον ορισμό της διαφορετικότητας, των διακρίσεων, των προκαταλήψεων, της καταπίεσης και παρουσιάζει τα είδη των διακρίσεων: φυλετικές ή εθνοτικές, ηλικιακές, διακρίσεις λόγω αναπηρίας, θρησκευτικές και σεξουαλικές. Η ομοφυλοφιλία αποτελεί το θέμα το δεύτερου κεφαλαίου, όπου αναφέρονται οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν οι ομοφυλόφιλοι, θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με την ομοφυλοφιλία και το νομοθετικό πλαίσιο που πλαισιώνει τις διακρίσεις. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην κοινωνική εργασία ενάντια στις διακρίσεις. Συγκεκριμένα επιχειρεί μια ιστορική αναδρομή της κοινωνικής εργασίας και εν συνεχεία παραθέτει τα μοντέλα της κριτικής της κοινωνικής εργασίας: αντιρατσιστική εκπαίδευση, φεμινισμός, δομική θεωρία, αντικαταπιεστική πρακτική και κοινωνική εργασία κατά των διακρίσεων όπως επίσης και το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού ενάντια στις διακρίσεις. Το τέταρτο κεφάλαιο μελετά την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα, ξεκινώντας από μια ιστορική αναδρομή τη κοινωνικής εργασίας ως εκπαίδευση στην Ελλάδα, προχωρώντας στην ανάλυση του περιεχομένου της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ως προς τις διακρίσεις και την καταπίεση και τέλος παραθέτοντας σχετικές με το θέμα έρευνες.

Στο πρακτικό μέρος της εργασίας περιγράφεται η μεθοδολογία, στην οποία στηρίχθηκε η διεξαγωγή της παρούσης ποσοτικής έρευνας, τα αποτελέσματα της έρευνας και τέλος τα συμπεράσματά και η προσωπική τοποθέτηση των συγγραφέων.

ΣΚΟΠΟΣ - ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ

Σκοπός της παρούσης πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνήσει το ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι στις διακρίσεις. Αναλυτικά, μελετάται ο ορισμός της διαφορετικότητας, των διακρίσεων, των προκαταλήψεων, της καταπίεσης και τα είδη των διακρίσεων: φυλετικές ή εθνοτικές, ηλικιακές, διακρίσεις λόγω αναπηρίας, θρησκευτικές, σεξουαλικές. Η κοινωνική εργασία ενάντια στις διακρίσεις και η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα, ξεκινώντας από μια ιστορική αναδρομή τη κοινωνικής εργασίας ως εκπαίδευση στην Ελλάδα, προχωρώντας στην ανάλυση του περιεχομένου της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ως προς τις διακρίσεις και την καταπίεση και τέλος παραθέτοντας σχετικές με το θέμα έρευνες.

Επιμέρους στόχους της εργασίας αποτελούν:

- Ο εμπλουτισμός της βιβλιογραφίας αναφορικά με το ρόλο της κοινωνικής εργασίας απέναντι στις διακρίσεις
- Η καταγραφή της διαχρονικής εξέλιξης της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης και κριτικής παράθεσης σχετικών με το θέμα πηγών.
- Η καταγραφή των στάσεων των τελειόφοιτων σπουδαστών του ΤΕΙ Πάτρας του τμήματος της κοινωνικής εργασίας στους άντρες ομοφυλόφιλους

ΜΕΡΟΣ Α: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιδιώξουμε να ορίσουμε την έννοια των διακρίσεων και ευρύτερα της καταπίεσης, που δέχονται κάποιες κοινωνικές ομάδες λόγω της διαφορετικότητας τους από κάποιες άλλες. Η ανάπτυξη του θέματος θα γίνει μέσα από την εστίαση στη μελέτη της διαφορετικότητας, των διακρίσεων, και τέλος της καταπίεσης.

1.1 Διαφορετικότητα

Στην αρχαία Ελλάδα ο όρος διαφορετικός ήταν άμεσα συνδεδεμένος με τον όρο «στίγμα», το «στίγμα» χρησιμοποιούνταν για να εκφράσει ένα σημάδι το οποίο φτιαχνόταν στο σώμα είτε με κάψιμο, είτε με κόψιμο και μέσα από αυτό εκφραζόταν η διαφορετικότητα του ατόμου. Το στίγμα το έφεραν άνθρωποι που ήταν ηθικά «ελαττωματικοί» ώστε να τους διακρίνει η υπόλοιπη κοινωνία και να τους αποφεύγει.

Η λέξη στίγμα, ο στιγματισμός δηλαδή του διαφορετικού ατόμου, αποτελεί *«ένα σημάδι ανεξίτηλο σε κάποιον που η κοινωνία επιθυμεί να ξεχωρίζει, δηλώνοντας με αυτό τον τρόπο αρνητικές και απαξιωτικές ιδιότητες σε αυτό»* (Κωνσταντοπούλου κ.α, 2000). Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η διαφορετικότητα, στιγματίζε κάποιους ανθρώπους, τους παραγκώνιζε, τους έθετε στο περιθώριο της κοινωνίας. Οι Σπαρτιάτες κατέληγαν να σκοτώνουν τα νεογέννητα που παρουσίαζαν κάποια σωματική διαφορετικότητα. Στο όνομα αυτής της διαφορετικότητας ο άνθρωπος έχει διαπράξει τα πιο αποτρόπαια εγκλήματα.

Πολιτικοί ηγέτες χρησιμοποίησαν την διαφορετικότητα ως πρόσχημα για να ικανοποιήσουν τις πολιτικές τους φιλοδοξίες και εκδήλωσαν ακρότητες με συνέπειες για όλη την ανθρωπότητα. Ο Χίτλερ αιματοκύλισε όλο το πλανήτη στο όνομα της διαφορετικότητας που παρουσίαζαν, σύμφωνα με τον ίδιο, οι άλλοι λαοί σε σχέση με τη γερμανική, την λεγόμενη «Άρια Φυλή», ή (τη λεγόμενη) λευκή ή αλλιώς ινδοευρωπαϊκή. Ο ίδιος και οι υποστηρικτές του

κυνήγησαν με μένος κυρίως τους μαύρους, τους Εβραίους, τους ομοφυλόφιλους, ενώ και τα άτομα με αναπηρίες αποτελούσαν γι' αυτούς μια ομάδα ανθρώπων που δεν είχε λόγο ύπαρξης (Hobsbawm, 1995).

Σήμερα ο άνθρωπος δυστυχώς συνεχίζει να αντιμετωπίζει αρνητικά το διαφορετικό, το παραγκωνίζει, το στιγματίζει, το φοβάται. Συγκεκριμένα οι ομάδες που συνεχίζουν να αντιμετωπίζονται ως διαφορετικές είναι οι Αφρο-Αμερικάνοι, η κοινότητα ΛΟΑΤ τα άτομα που νοσούν από AIDS, οι θρησκευτικές ομάδες, οι χρήστες ουσιών, ομάδες που παρουσιάζουν σωματικές διαφορές όπως οι παχύσαρκοι, ενώ σήμερα λόγω της κρίσης δημιουργείται μια ακόμα στιγματισμένη ομάδα αυτοί των φτωχών, των αστέγων (Baron & Byrne, 1981). Η έννοια της διαφορετικότητας είναι δύσκολο να οριστεί, αυτό που σίγουρα την χαρακτηρίζει είναι ότι όπως προαναφέρεται σχετίζεται με το κοινωνικό στιγματισμό, δηλαδή με τη διαδικασία της αρνητικής αντιμετώπισης του διαφορετικού. Στη συνέχεια θα γίνει μια προσπάθεια να οριστεί η διαφορετικότητα, μέσα από τις απόψεις διαφόρων θεωρητικών.

Ο Roosevelt(1999) για να μπορέσει να εξηγήσει την έννοια του διαφορετικού και το πώς μερικές φορές ο άνθρωπος αρνείται να προσαρμοστεί στις ανάγκες του συνανθρώπου του, χρησιμοποίησε μια παραβολή, αυτή της καμηλοπάρδαλης και του ελέφαντα (βλ. παράρτημα 1), η οποία είχε σκοπό να δώσει να καταλάβουν όλοι την ανάγκη κατανόησης του διαφορετικού, τη συνύπαρξη μαζί του.

Η ιστορία αυτή δείχνει ότι πολλές φορές ζητάμε από τον διαφορετικό άνθρωπο να αλλάξει αλλά εμείς δεν είμαστε έτοιμοι να αλλάξουμε τίποτα γι' αυτόν. Για παράδειγμα σήμερα η κοινωνία ζητά από τα άτομα με αναπηρία, ειδικά στην Ελλάδα να βρουν τρόπους να προσαρμοστούν στις αφιλόξενες γι' αυτούς συνθήκες της χώρας, αλλά η κοινωνία δεν είναι διατεθειμένη να κάνει καμία επένδυση για να προσαρμοστεί στις ανάγκες των ΑΜΕΑ.

Σύμφωνα με τους Keil και τους συνεργάτες (2007) η κατανόηση της διαφορετικότητας αναπτύχθηκε από τη δεκαετία του 1970 και μετά όταν ο όρος χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά προκειμένου να δηλώσει τη μειονοτική θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Για μεγάλο χρονικό διάστημα οι διευθυντές μεγάλων επιχειρήσεων, ανέφεραν ότι η διαφορετικότητα ταυτίζεται με το φύλο

και την εθνική διαφορετικότητα (Keil και συνεργάτες, 2007).

Η Κουλουμπαρίτση (2000) όρισε τη διαφορετικότητα ως εξής: «Η διαφορετικότητα είναι όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία διαφοροποιούν ένα άτομο και επηρεάζουν την ομαλή ένταξη του, στο κοινωνικό σύνολο, στο οποίο θέλει ή επιβάλλεται να ενταχθεί, προκειμένου να επιβιώσει. Εκτός από τη γλώσσα, την εθνική καταγωγή διαφοροποιούνται και ως προς άλλα στοιχεία όπως η σεξουαλικότητα, ήθη/έθιμα, παραδόσεις και το χρώμα» (Κουλουμπαρίτση, 2000).

Σύμφωνα με τον Παπά (1998) η διαφορετικότητα ορίζεται ως η διαδικασία μέσα από την οποία εκφράζονται όλες αυτές οι διαφορές που χαρακτηρίζουν ένα άτομο και το διαφοροποιούν από το λεγόμενο μέσο όρο. Σύμφωνα με τον ίδιο αλλά και με αναφορές που έγιναν παραπάνω η διαφορετικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το κοινωνικό στίγμα, μιας και αυτό οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό το στίγμα, είναι η οργάνωση και η κατηγοριοποίηση των κοινωνικών στιγμάτων. Ο Ervin Goffman ήταν ο πρώτος που έκανε μία τέτοιου είδους κατηγοριοποίηση μέσω των οποίων αναγνωρίζονται οι τύποι του στίγματος όπως (Black & Langone, 1997):

1. Φυλετικό στίγμα, το οποίο είναι οικείο και διοχετεύεται από γενιά σε γενιά και εμπεριέχει μέλη που υποτιμούνται φυλετικά, εθνικά ή θρησκευτικά.
2. Σωματικό στίγμα, το οποίο υποτιμά φυσικά χαρακτηριστικά όπως οι σωματικές αναπηρίες κάθε είδους αλλά και οι διατροφικές διαταραχές
3. Χαρακτηριολογικό στίγμα, το οποίο υποτιμά προσωπικότητες και συμπεριφορές όπως η λήψη ναρκωτικών ουσιών, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, κα..
4. Το στίγμα που αναφέρεται σε ψυχικά γνωρίσματα όπως ο εθισμός σε ουσίες και ψυχική ασθένεια ή σε κοινωνικοοικονομική κατάσταση για παράδειγμα φτώχεια, ανεργία, μετανάστευση.

1.2 Διακρίσεις

Οι διακρίσεις αφορούν στην παροχή άνισων οφελών για ανθρώπους διαφορετικών κοινωνικών θέσεων, που έχουν όμως τα ίδια προσόντα και την

ίδια αξία ως κοινωνικά όντα (Cohn, 1999). Αναφορικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό των διακρίσεων ακολουθείται ο ορισμός της Ευρωπαϊκής επιτροπής, σύμφωνα με τον οποίο διάκριση αποτελεί το γεγονός να υφίσταται κάποιος/α δυσμενή μεταχείριση λόγω:

-φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής

-ηλικίας

-αναπηρίας

-θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

-φύλου

-σεξουαλικού προσανατολισμού κ.λπ. (Μπαλούρδος, 2012).

1.2.1 Ορισμός προκαταλήψεων και διαφορές σε σχέση με τις διακρίσεις

Στόχος του συγκεκριμένου υποκεφαλαίου είναι να εξηγήσει την έννοια του όρου “προκατάληψη” και να την διαχωρίσει από τον όρο “διάκριση”.

Η προκατάληψη αποτελεί μια στάση εχθρότητας που κατέχεται από τα μέλη μιας ομάδας ως προς τα μέλη μιας άλλης. Οι προκαταλήψεις είναι προϊόντα συνειδητού γνωστικού ελέγχου σε αντίθεση με τα στερεότυπα τα οποία αποτελούν αποτέλεσμα ασυνείδητων διεργασιών. Οι προκαταλήψεις δηλαδή είναι αποτέλεσμα γνωσιακών και συναισθηματικών αντιδράσεων ατόμων ή ομάδων τα οποία αποδέχονται και υιοθετούν τα αρνητικά στερεότυπα (Macrae κ.α. 1996). Ο όρος προκατάληψη περιλαμβάνει το τι σκέφτονται οι άνθρωποι. Ο όρος διάκριση περιλαμβάνει το τι κάνουν. Η πρώτη είναι στάση. Η δεύτερη είναι συμπεριφορά. (Cohn, 1999).

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι δεν είναι καθόλου προφανές ότι δημιουργούνται διακρίσεις από την προκατάληψη, ή ότι η αλλαγή των επιπέδων της προκατάληψης θα επηρεάσει τα επίπεδα των διακρίσεων. Οι διακρίσεις επηρεάζονται από τις διαφορές στα επίπεδα και από τις διαφορές στην ικανότητα των ανθρώπων να δράσουν σε προκατειλημμένες πεποιθήσεις (Cohn, 1999). Εφόσον τα άτομα λόγω των προκαταλήψεων από τις οποίες διακατέχονται αποκτούν μια αρνητική συμπεριφορά για κάποιες συγκεκριμένες ομάδες, αυτό

τους οδηγεί στο να κάνουν διακρίσεις και στο να αποφεύγουν να έρθουν σε επαφή μαζί τους (Leyens κ.α., 1994). Συνεπώς, οι διακρίσεις προκύπτουν από τη στιγμή που κάποιος θα χαρακτηριστεί ως διαφορετικός.

1.3 Καταπίεση

Η καταπίεση είναι ένα είδος αδικίας, μια αδικία που έχουν υποστεί ολόκληρες ομάδες προσώπων. Λόγω του γεγονότος ότι οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να ανήκουν σε μια κοινωνική ομάδα, σε κάθε περίπτωση φαντάζει γι' αυτούς απίθανο και δεν επιθυμούν να ξεφύγουν από το κοινωνικό σύνολο που μπορεί να καταπιέζονται απ' αυτό (Κοκκινάκη, 2005).

Η καταπίεση είναι μια αρνητική κατάσταση που συμβαίνει στους ανθρώπους συστηματικά, με άδικο τρόπο, η οποία τους επιβαρύνει, τους περιορίζει και τους μειώνει με πολλές μορφές δυνάμεων. Η συγκεκριμένη βλάβη χωρίζεται σε δύο δυνάμεις καταπίεσης. Την ψυχολογική και την υλιστική καταπίεση (Brown, 1995). Οι ψυχολογικές δυνάμεις καταπιέζουν ένα άτομο μέσα από μια νοητική συνειδητή κατάσταση δηλαδή συναισθηματικά ή με την μη χειραγώγηση της κατάστασης της πίστης ώστε να μειώνεται η εικόνα του εαυτού του, ή να στρεσάρεται ψυχολογικά, ή να υποστεί ψυχολογικό τραύμα. Η υλιστική δύναμη της καταπίεσης παρουσιάζεται με την σωματική βία σε βάρος ενός ατόμου ή μειώνοντας τις υλιστικές πηγές, συμπεριλαμβανομένου του πλούτου, των εσόδων, την πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη ή τα δικαιώματα της φυσικής ιδιοκτησίας (Κοκκινάκη, 2005),

Είναι ευρέως διαδεδομένο πως απ' τα αρχαία χρόνια τα άτομα τα οποία ανήκαν σε μια πιο ισχυρή κοινωνική ομάδα, φερόντουσαν άδικα εις βάρος των αδύναμων της εκάστοτε κοινωνίας και ασκούσαν καταπίεση με βίαιο τρόπο (οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά). Στην συγκεκριμένη βίαιη στάση των ατόμων δεν υπήρχε απολύτως καμία αντίδραση ούτε από το υπόλοιπο κομμάτι της κοινωνίας αλλά ούτε και από τους αδύναμους καθώς είχαν αποδεχτεί τον κατώτερο ρόλο που τους επέβαλαν. Κατά την περίοδο της αποικιοκρατίας έγιναν προσπάθειες διαφοροποίησης διάφορων φυλετικών τύπων που συχνά συνδέονταν με το χρώμα του δέρματος. Οι τύποι συνδέθηκαν με την ανάπτυξη της θεωρίας της εξέλιξης στη βιολογία κατά το δέκατο αιώνα με αποτέλεσμα οι

διαφορετικοί τύποι να συνδέονται με διαφορετική καταγωγή. Άρχισαν έτσι να συσχετίζονται με την κοινωνική θέση, με τις πιο αναπτυγμένες και κυρίαρχες κοινωνίες να ισχυρίζονται ότι είναι ανώτερες από τις άλλες.(Baines, 2000)

Καθώς οι «φυλές» ήρθαν σε επαφή μεταξύ τους η ανωτερότητα και η κατώτερότητα άρχισαν να συνδέονται με την θέση στο ταξικό σύστημα των κοινωνιών όπου συνυπήρχαν διαφορετικές «φυλές». Εμφανίστηκε ένα κίνημα που βασίζονταν σε υποθέσεις ότι οι βιολογικές διαφορές μεταξύ των «φυλών» (οι οποίες στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν γι' αυτό και η λέξη «φυλή» συχνά μπαίνει σε εισαγωγικά που υποδηλώνουν την έλλειψη εγκυρότητας της ως περιγραφικός και αναλυτικός όρος) αντανάκλυσαν τις πολιτισμικές και τις κοινωνικές διαφορές. Στην σημερινή εποχή παρόλο που ο τρόπος της αδικίας έχει αλλάξει, ωστόσο η καταπίεση εξακολουθεί να επικρατεί με την μορφή κυρίως της λεκτικής βίας.(Baines, 2000)

1.4 Είδη διακρίσεων

Οι διακρίσεις ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζονται στην κοινωνία, μπορούν να είναι τόσο άμεσες όσο και έμμεσες.

Άμεση διάκριση υπάρχει όταν ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από την οποία υφίσταται ένα άλλο πρόσωπο. Έμμεση διάκριση υφίσταται όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση προσώπων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας, φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού, εκτός αν η εν λόγω πρακτική μπορεί να δικαιολογηθεί αντικειμενικά (Cohn, 1999).

Ειδικότερα όσον αφορά στις διακρίσεις στην εργασία, η μεταχείριση που ισοδυναμεί με διάκριση μπορεί να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Άδικη άρνηση να προσληφθεί κάποιος.
- Άδικη άρνηση να πάρει κάποιος προαγωγή ή μετάθεση.
- Παρενόχληση στο χώρο εργασίας, δηλαδή ο εκφοβισμός του ατόμου, η εχθρικότητα στο πρόσωπο του, η εξευτελιστική ή ταπεινωτική συμπεριφορά εναντίον του μόνο για το λόγο ότι είναι διαφορετικός. Η παρενόχληση δεν είναι

απαραίτητα ένα άμεσα παρατηρήσιμο γεγονός. Για παράδειγμα, τα συνεχή πειράγματα ή τα αρνητικά ανέκδοτα ή σχόλια για κάποιον εργαζόμενο μπορούν να είναι ταπεινωτικά και να συνιστούν διάκριση σε βάρος του, ιδιαίτερα αν αυτό αφορά στο χώρο εργασίας (Μπαλούρδος, 2012) Αυτό που συμβαίνει τις περισσότερες φορές είναι να επικεντρώνεται ο κοινωνικός περίγυρος μόνο στα μειονεκτικά χαρακτηριστικά του κοινωνικά στιγματισμένου ατόμου και να μην προσπαθεί να κατανοήσει τους λόγους της κατάστασης του. Συνεπώς, μ' αυτό τον τρόπο αδικείται το άτομο καθώς δεν δίνεται καμιά σημασία στις λειτουργικές δυνατότητες του και γενικότερα στις υπόλοιπες δεξιότητες του αλλά τονίζονται μόνο οι υπάρχουσες μειονεξίες του (Leyens κ.α. 1994).

Ορισμένες εθνοτικές ομάδες δεν παίρνουν τα καθήκοντα που υπό φυσιολογικές συνθήκες θα τους αντιστοιχούσαν.

Στα άτομα με αναπηρία πολλές φορές δεν δίνεται καν η δυνατότητα να αποδείξουν τα προσόντα τους και να προσπαθήσουν να προσαρμοστούν στο χώρο εργασίας. Έτσι η απόρριψη τους γίνεται αυτόματα.

«Οποιοσδήποτε είναι <<διαφορετικός>> (για παράδειγμα εξαιτίας της θρησκείας ή του σεξουαλικού του προσανατολισμού) στερείται των δικαιωμάτων του ή ακόμα και μιας θέσης εργασίας, ενώ ορισμένοι κανόνες ή τρόποι που προσδιορίζουν πώς γίνονται τα πράγματα εξυπηρετούν στο να εξαιρούνται συγκεκριμένες ομάδες ατόμων» (Μπαλούρδος, 2012).

Η κοινωνική ένταξη είναι μία διαδικασία με πολλές διαστάσεις, οι οποίες διαμορφώνονται βάσει των αξιών και των προτύπων της επικρατούσας κοινωνικής ομάδας. Η κοινωνία διαμορφώνει κάποιους κανόνες, τους οποίους όταν το άτομο θα ακολουθήσει θα μπορέσει να ενταχθεί ομαλά στους κόλπους της και να αποκτήσει σχέσεις με τους υπόλοιπους συνανθρώπους του. Η ένταξη στην κοινωνία αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπων (Belfiore & Toro-Zambrana, 1994).

Η πραγματικότητα όμως είναι διαφορετική για τα άτομα με αναπηρία αφού συνήθως είναι περιθωριοποιημένα (Παπαϊωάννου, 1984). Τα άτομα με αναπηρία δυσκολεύονται να ενταχθούν στην υπόλοιπη κοινωνία λόγω σοβαρών προβλημάτων υγείας, κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν, αλλά και αδυναμίας συμμετοχής στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Είναι εξάλλου

σύνηθες να λαμβάνονται αποφάσεις γι' αυτούς ερήμην τους (Σιδηροπούλου – Δημακάκου, 1998). Η αδυναμία τους αυτή προκύπτει κυρίως από το γεγονός ότι δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση ώστε να ορίζουν τον εαυτό τους και το περιβάλλον κάνοντας την κατάλληλη επιλογή για τους εαυτούς τους (Agran & Moore, 1994).

Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι τα άτομα με αναπηρία υπολείπονται των άλλων ατόμων, καθώς έχουν αρκετές δεξιότητες που απλά από ελλείμματα στην εκπαίδευση τους δεν κάνουν ορθή χρήση και αξιοποίηση αυτών. (Baker, 1984). Για να μπορέσουν λοιπόν και τα άτομα με αναπηρία να αξιοποιήσουν σωστά τις δεξιότητες τους θα πρέπει να λάβουν τόσο την κατάλληλη εκπαίδευση όσο και την κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση (Σιδηροπούλου – Δημακάκου, 1998).

Διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής

Ο ρατσισμός αφορά ένα φαινόμενο που συναντάται σε παγκόσμια κλίμακα καθ' όλη την διάρκεια της ιστορίας (Bowser, 1995) και που επηρεάζει διαφορετικές κοινωνίες με διαφορετικό τρόπο. Η πιο γνωστή και συνηθισμένη μορφή ρατσισμού είναι αυτή του φυλετικού ρατσισμού (Penketh, 2000). Για αυτό το λόγο με την έννοια του ρατσισμού είναι στενά συνδεδεμένες οι έννοιες της ράτσας και της φυλής. Σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου (2000) ο ρατσισμός είναι ένα ιδεολογικό φαινόμενο το οποίο αφορά το θέμα των φυλετικών ανισοτήτων και το οποίο στηρίζει τις θέσεις του σε βιολογικά επιχειρήματα με στόχο την κατάταξη του ανθρώπινου γένους σε φυλετικά ανώτερες και κατώτερες κοινωνικές ομάδες. Ένας από τους πιο καλά δομημένους κοινωνιολογικούς ορισμούς του φαινομένου του ρατσισμού είναι αυτός του Etienne Ballibar (1991). Σύμφωνα με αυτόν ο ρατσισμός οφείλεται στα στίγματα της διαφορετικότητας, τα οποία αφορούν το χρώμα του δέρματος, την εθνικότητα, τις θρησκευτικές προτιμήσεις καθώς και άλλους τομείς. Τα στίγματα αυτά οδηγούν σε πρακτικές βίας και εκμετάλλευσης αδύναμων ομάδων ή ατόμων με σκοπό τη διαφύλαξη ακεραιότητας της ταυτότητας της κυρίαρχης ομάδας από κάθε είδους ανάμειξη με άλλα στοιχεία (Ballibar, 1991). Εκτός από το φυλετικό ρατσισμό, στη σύγχρονη εποχή εντοπίζονται και άλλα είδη του (Penketh, 2000). Πιο συγκεκριμένα, ο όρος έχει διευρυνθεί και χρησιμοποιείται

για να περιγράψει σε γενικότερο πλαίσιο τις πράξεις μιας ομάδας ανθρώπων εναντίον μίας άλλης ομάδας. Συνεπώς, ο ρατσισμός δεν υποστηρίζει μόνο τη φυλετική διαφορετικότητα αλλά και την κοινωνική, οικονομική κ.α. Ο ρατσισμός αποτέλεσε αιτία για τα σκληρότερα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα πανωλεθρίας που έφερε ο ρατσισμός είναι ο Β' παγκόσμιος πόλεμος και συγκεκριμένα οι απόψεις του Αδόλφου Χίτλερ. Σύμφωνα με τις πεποιθήσεις του Χίτλερ, οι λαοί προερχόμενοι από την Άρια φυλή ήταν ανώτεροι από τους άλλους και είχαν το δικαίωμα να τους εξουσιάζουν (Penketh, 2000).

Διακρίσεις λόγω ηλικίας

Η ηλικία εξαιτίας του ότι διαρκώς μεταβάλλεται έχει μεγάλες διαφορές από άλλες αιτίες διάκρισης. Η ηλικία φυσικά αλλάζει με το πέρασμα των χρόνων για όλους σε αντίθεση με τη καταγωγή ενός ατόμου. Ακόμα, οι παραδοσιακές αντιλήψεις που υπάρχουν για κάποιον δεν διατηρούνται στατικές, αλλά αλλάζουν σε σχέση με την ηλικία του (Barnard, A., 2008)

Δεν γίνεται το ίδιο σε όσους προέρχονται από άλλη φυλή ή θρησκεία με άλλες πεποιθήσεις που τις περισσότερες φορές οι παραδοσιακές απόψεις εκδηλώνονται ομοίως σε όλη την ζωή τους.

Στη πλειοψηφία, η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση κάποιου εξαιτίας ηλικίας εκδηλώνεται μέσα από, προκαταλήψεις και απαρχαιωμένες ιδέες αναφορικά με την εν λόγω ομάδα. Επί παραδείγματι, για όσους είναι μικρής ηλικίας επικρατεί η άποψη ότι δεν είναι αρκετά ώριμα, ενώ για τα άτομα μεγάλης ηλικίας επικρατεί το στερεότυπο ότι δεν είναι αρκετά ανοικτόμυαλα. Στηριζόμενοι στις ανωτέρω λανθασμένες απόψεις, οι εργοδότες μπορεί να λάβουν κάποια απόφαση που θέτουν τα άτομα συγκεκριμένης ηλικίας σε λιγότερο ευνοϊκή θέση αναφορικά με άλλους άλλων ηλικιών. Σε περίπτωση προφανούς σχέσης μεταξύ ηλικίας και όχι ευνοϊκής μεταχείρισης, π.χ. άρνησης για πρόσληψη, οριοθετείται διάκριση εξαιτίας ηλικίας (Cudd, 2005)

Η ποικιλότητα μεταχείριση για λόγους ηλικίας δεν είναι άγνωστο φαινόμενο, αφού συχνά υπάρχουν περιστατικά όπου η ηλικία κρίνεται ως κριτήριο ένταξης σε ορισμένο επάγγελμα όπου χρειάζεται κάποιος αριθμός ετών

πείρας για υποψηφιότητα σε θέση προαγωγής, προϋπόθεση που έμμεσα αποκλείει άτομα νεαρότερης ηλικίας (Gilligan, 2007)

Ο νόμος 3304/2005 υιοθετεί σχεδόν εξολοκλήρου την οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2000/78/EC, η οποία θεσπίζει το γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην εργασία και την απασχόληση. Ειδικότερα, δύο μορφές διακρίσεων, με βάση την ηλικία, αναγνωρίζονται:

α) Η άμεση διάκριση, η οποία μπορεί να λάβει χώρα, όταν ένα άτομο κάτω από συγκρίσιμες συνθήκες τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης σε σχέση με αυτό, που τυγχάνει ή θα ετύγχανε κάποιο άλλο.

β) Η έμμεση διάκριση, που εμφανίζεται, όταν μια προφανώς ουδέτερη παροχή, ένα κριτήριο ή μια πρακτική μπορούν να θέσουν τα πρόσωπα που έχουν μια ιδιαίτερη ηλικία σε μια ιδιαίτερα μειονεκτική θέση έναντι άλλων προσώπων. Εντούτοις, ο νόμος επιτρέπει την αιτιολόγηση και των δύο μορφών διακρίσεων με βάση την ηλικία.

Σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 9 (1), ορίζεται ότι *«μια διαφορά στη μεταχείριση, που είναι βασισμένη στην ηλικία, δεν στοιχειοθετεί διάκριση όπου, λόγω της φύσης των ιδιαίτερων επαγγελματικών σχετικών δραστηριοτήτων ή του πλαισίου στο οποίο πραγματοποιούνται, ένα τέτοιο χαρακτηριστικό στοιχειοθετεί μια γνήσια και καθοριστική επαγγελματική απαίτηση και η απαίτηση αυτή είναι ανάλογη»*. Επιπλέον, η έμμεση διάκριση δικαιολογείται επίσης εάν «εκείνη η παροχή, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογούνται από έναν νόμιμο στόχο και τα μέσα επίτευξης του στόχου είναι κατάλληλα και απαραίτητα.». Σε κάθε περίπτωση μια εξαίρεση από τη γενική αρχή μπορεί να θεμελιωθεί, εάν μέσα στο πλαίσιο της εθνικής νομοθεσίας αυτή η διαφοροποιημένη μεταχείριση δικαιολογείται από την πολιτική απασχόλησης, την αγορά εργασίας και την επαγγελματική κατάρτιση και τα μέσα επίτευξης του στόχου είναι κατάλληλα και απαραίτητα (άρθρο 11).

Βάσει των παραπάνω συμπεραίνεται ότι ο νόμος δικαιολογεί τόσο την άμεση όσο και την έμμεση διάκριση λόγω ηλικίας, εφόσον υπάρχουν λογικές προϋποθέσεις, που απαιτούν τη διάκριση αυτή. Οι προϋποθέσεις αυτές εξαρτώνται άμεσα από την πολιτική απασχόλησης, την αγορά εργασίας και την επαγγελματική κατάρτιση.

Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

Η αδιάφορη στάση και κάποιες φορές η αρνητική και εχθρική στάση, απέναντι στα άτομα με αναπηρία έχει δημιουργηθεί κυρίως από την άγνοια και την έλλειψη πληροφόρησης (Παρασκευόπουλος, 1982).

Σε παλαιότερες ιστορικές περιόδους η κοινωνία είχε δύο εκ διαμέτρου αντίθετες στάσεις και θέσεις για τα άτομα με αναπηρία. Η αρνητική στάση είχε εκφραστεί στην αρχαία Σπάρτη μέσω της πλατωνικής θέσης για τη ψυχή και την ευγονική αντίληψη η οποία υποστήριζε ότι αν το σώμα ασθενεί η ψυχή δεν μπορεί να αναπτύξει τη δύναμη άρα δεν υπάρχει λόγος για το σώμα να υπάρχει.

Η εντελώς αντίθετη άποψη εκφράστηκε μέσω της θρησκείας του χριστιανισμού που υιοθέτησε μία πιο θετική στάση απέναντι στα άτομα με αναπηρία, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η φιλανθρωπική διάθεση που εκπορεύτηκε μέσω αυτού οδήγησε στη κοινωνική τους ένταξη.

Μεταγενέστερα, ο ανάπηρος θεωρούνταν η «ντροπή» και το «βάρος» της οικογένειας, που στη καλύτερη των περιπτώσεων έπρεπε να παραμείνει εσώκλειστος στο σπίτι για να μην θορυβείται και ενοχλείται ο κοινωνικός περίγυρος. Στη χειρότερη των περιπτώσεων η οικογένεια στιγματισμένη απομόνωνε τον ανάπηρο σε ιδρύματα που βρίσκονταν κυρίως έξω από τον οικιστικό ιστό της πόλης ώστε να μην ενοχλούνται οι κατοικούντες σε αυτή (Αθανασιάδου, 1994).

Το πρόβλημα γίνεται ακόμα μεγαλύτερο όταν η αναπηρία δεν είναι εκ γενετής και επέλθει κάποια στιγμή αργότερα όταν το άτομο έχει ήδη προλάβει να ζήσει φυσιολογικά. Το να γίνεται ξαφνικά ανάπηρος και να περιέρχεται σε αυτή την θέση, τον κάνει να αγχώνεται υπερβολικά για το τι σκέφτονται οι άλλοι γι' αυτόν και να αποτελεί επίκεντρο της ζωής του η άμυνα απέναντι στις προκαταλήψεις και τις αντιλήψεις των άλλων (Goffman, 1965:346).

Η αρνητική κοινωνική αντίδραση απέναντι στα άτομα με αναπηρία δεν είναι ένα απλό φαινόμενο αφού οι αντιδράσεις και απόψεις που υπάρχουν γι' αυτά είναι και πολλές αλλά και ιδιαίτερα περίπλοκες. Ο Siller (1976:65) θεωρεί ότι αυτές οι απόψεις και οι αντιδράσεις βασίζονται σε σχέσεις που είναι

σημαντικές για την διαμόρφωσή τους όπως για παράδειγμα η οικογένεια, ο πολιτισμός, κα. Επιπλέον, θεωρεί ότι δημογραφικά χαρακτηριστικά όπως η ηλικία και το φύλο μπορούν να ασκήσουν μεγάλη επίδραση στον τρόπο που εκφράζονται οι απόψεις για τους ανάπηρους παρά στην διαμόρφωση τους, αφού ανακάλυψε ότι οι γυναίκες μπορεί να έχουν ίδιες απόψεις για το θέμα με τους άνδρες, αλλά τις εκφράζουν διαφορετικά.

Το γεγονός ότι τα άτομα με αναπηρία έχουν μία αρνητική κοινωνική αντιμετώπιση δεν είναι τυχαίο. Προκειμένου να μπορέσουν τα άτομα με αναπηρία να ενσωματωθούν στην κοινωνία, θα πρέπει και αυτή να έχει θετική στάση απέναντι τους.

Δυστυχώς όμως για τα άτομα αυτά υπάρχουν στερεότυπα, δηλαδή κοινωνικές αναπαραστάσεις που έχουν γίνει ευρέως αποδεκτές κατά την διάρκεια των χρόνων (Παπαστάμος, 1990).

Ο Flament (1989, σελ.204-219), θεωρεί πως για να αλλάξουν τα στερεότυπα που υπάρχουν πρέπει να υπάρξει σύγκρουση ανάμεσα σε αυτά και τις κοινωνικές πρακτικές. Αναφορικά με τις προκαταλήψεις που υπάρχουν για τα άτομα με αναπηρία, αυτές δημιουργούνται μέσω μίας αλυσίδας αναπαραγωγής και επιδράσεων. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις δικαιολογούν την ενεργοποίηση των κοινωνικών στερεοτύπων, τα οποία με την σειρά τους και μέσω της συμπεριφοράς με την οποία εκφράζονται, ενεργοποιούν αντίστοιχες κοινωνικές αναπαραστάσεις (Φραγκουδάκη & Δραγώνα, 1997, σελ.13-26).

Οι αρνητικές στάσεις έχουν και ψυχολογική διάσταση. Σε αρκετές περιπτώσεις η άρνηση προκύπτει από τις φοβίες και τις ενοχές των μη αναπήρων ατόμων που φοβούνται ότι αν αναπτύξουν σχέσεις με ανάπηρα άτομα θα υποβαθμιστούν και αυτοί κοινωνικά (Wolfensberger, 1972). Άλλες μελέτες, κυρίως εμπειρικές, έχουν καταδείξει ότι οι άνθρωποι δημοσίως εκφράζουν θετικές στάσεις ενώ κρυφά έχουν αρνητικά συναισθήματα (Goffman, 1963, σελ.1965, Katz, 1981, Hastorf et al., 1979, σελ.1790-1797).

Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων

Είναι παράνομο βάσει νόμου, ένας εργοδότης να κάνει διακρίσεις σε

βάρος ενός προσώπου λόγω της θρησκείας του ή ορισμένων προσωπικών του πεποιθήσεων. Διάκριση λόγω θρησκείας υφίσταται όταν ένα πρόσωπο σε θέση ισχύος αντιμετωπίζει με πιο δυσμενή συμπεριφορά ένα άτομο λόγω των θρησκευτικών του πιστεύω η των θρησκευτικών του πεποιθήσεων. (Laura Beth Nielsen & Robert. L. Nelson, 2005). Διάκριση υφίσταται ακόμα και αν ένα άτομο πέσει θύμα εκφοβισμού ή δεχτεί κοροϊδία είτε στον χώρο εργασίας του, είτε για παράδειγμα σε μια εκδήλωση εξαιτίας της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως όταν ένα άτομο πέσει θύμα εκφοβισμού, ή θύμα μιας εσφαλμένης πεποίθησης πως ανήκει σε μια άλλη θρησκεία, τότε σε αυτές τις περιπτώσεις το άτομο προστατεύεται από νόμους περί φυλετικών διακρίσεων στους οποίους εντάσσονται και αυτές οι περιπτώσεις. Εκφράζεται πολλές φορές μια σπουδαία ταύτιση μεταξύ ποικίλων επιπέδων διακρίσεων. Αυτό σημειώνεται κυρίως στην περίπτωση των διακρίσεων που έχουν να κάνουν με τη καταγωγή και τη θρησκεία. Βέβαια, ο διαχωρισμός αυτών των δύο ειδών διακρίσεων είναι αρκετά δύσκολος (Rossiter, 2001)

Δύο ομάδες που πολλές φορές δέχονται διακρίσεις με βάση προκαταλήψεις είναι οι Εβραίοι και οι Μουσουλμάνοι, οι οποίοι δέχονται διακρίσεις και για τη καταγωγή αλλά και για τη θρησκεία τους, καθώς και για τη θέση της χώρας τους σε παγκόσμια ζητήματα. Οι διακρίσεις έχουν διάφορες μορφές όπως επιθέσεις, παρέμβαση σε ζητήματα ανεξιθρησκίας και ελευθερίας έκφρασης και άρνηση σε ίση πρόσβαση σε εργασία, αγαθά και υπηρεσίες (Ivan Verg & Arne Kalleberg, 2000)

Η Ευρωπαϊκή πολυμορφία εκφράζεται συχνά ως θρησκευτική ποικιλομορφία με τη πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών να είναι Χριστιανοί. Η Ευρώπη έχει δεχτεί αντιπαραθέσεις από πολέμους μεταξύ διαφόρων θρησκευμάτων, όπως από καθολικούς και προτεστάντες, αλλά και παλιότερα από πολέμους μεταξύ καθολικών και Ορθοδόξων Χριστιανών (Ivan Verg & Arne Kalleberg, 2000).

Μία από τις συνηθέστερες προκαταλήψεις αναφορικά με τον Ισλαμισμό, είναι το αναφερόμενο «ασυμβίβαστο» με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η εν λόγω επιφύλαξη εκφράζεται μέσα από την ουσία των κρατών, όπου το Ισλάμ είναι η

θρησκεία των περισσότερων, ως επί το πλείστον στις αραβικές χώρες. Η απουσία δημοκρατίας και εκτεταμένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρατίθενται ως παραδείγματα αυτού του «ασυμβίβαστου». Υπάρχει η άποψη ότι το Ισλάμ είναι ο μόνος παράγοντας που συμβάλλει στην δημιουργία αυτών των καταστάσεων, όταν στην πραγματικότητα, στις περισσότερες από τις εν λόγω χώρες τα καθεστάτα είναι απλά αντιδημοκρατικά (Laura Beth Nielsen & Robert, L. Nelson, 2005). Αν αυτή η άποψη, αναλογικά αναφερθεί στις χριστιανικές χώρες, αυτό θα σημαίνει ότι οι Χριστιανική θρησκεία είναι υπεύθυνη για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (Strier, 2007).

Ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελεί μία ακόμη μορφή διαφορετικότητας που γίνεται στόχος διακρίσεων σε πολύ συχνό φαινόμενο. Η συγκεκριμένη ομάδα θα αναλυθεί περαιτέρω στο δεύτερο κεφάλαιο το οποίο αναφέρεται στην ομοφυλοφιλία.

1.5 Σύνοψη

Το παρόν κεφάλαιο παρουσίασε τις θεωρητικές προσεγγίσεις των διακρίσεων και της καταπίεσης, αποσαφηνίζοντας εννοιολογικά τις έννοιες διαφορετικότητα, διάκριση, προκατάληψη και καταπίεση. Εν συνεχεία παρουσίασε τα διάφορα είδη διακρίσεων εστιάζοντας στη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, στην ηλικία, την αναπηρία, τις θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις. Ολοκληρώνοντας το παρόν κεφάλαιο πρέπει να αναφερθεί ότι σκοπός της πτυχιακής δεν είναι να αναδείξει όλες τις μορφές διακρίσεων και καταπίεσης που υπάρχουν αλλά να συνδέσει τον ρόλο της κοινωνικής εργασίας ενάντια σε αυτά. Παρόλα αυτά, είναι αξιοσημείωτο, πως όλες οι μορφές διακρίσεων έχουν κοινά χαρακτηριστικά όπως τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και την άδικη μεταχείριση ή χρήση εξουσίας απέναντι σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ

Το παρόν κεφάλαιο πραγματεύεται μία επισκόπηση η οποία αφορά στην ομοφυλοφιλία και γενικά στα LGBT άτομα στην Ελλάδα. Αρχικά ορίζεται η έννοια της ομοφυλοφιλίας και οι διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Στη συνέχεια παρουσιάζονται βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της ομοφυλοφιλίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Επίσης γίνεται μία εκτενής αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα που αφορά στα ομοφυλόφιλα άτομα και τέλος, η καταγραφή σημαντικών αποτελεσμάτων από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 2014 σε πάνω από 500 άτομα LGBT.

2.1 Ορισμός ομοφυλοφιλίας

Η ομοφυλοφιλία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με πολλές διαστάσεις που μέχρι και σήμερα απασχολεί την κοινωνία ποικιλοτρόπως. Εντούτοις, δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο αλλά υπάρχει από την αρχαιότητα και έχει υποστεί πολλές μεταβολές, όπως επίσης μεταβολές έχουν υποστεί και οι κοινωνικές αντιλήψεις που υπάρχουν γι' αυτό με το πέρασμα του χρόνου.

Ο όρος ομοφυλοφιλία επινοήθηκε από τον Ούγγρο γιατρό Benkert και αντικατέστησε τους μέχρι τότε χαρακτηρισμούς που ευθέως παρέπεμπαν στην σεξουαλική ασυδοσία, ασέλγεια, ακολασία, λαγνεία, αισχροτήτα, ανωμαλία και διαστροφή (Φιλιππίδης, 2004). Ως ομοφυλοφιλία ορίζεται η ερωτική ή σεξουαλική σχέση ενός ατόμου με άτομο του ίδιου φύλου (Giddens, 2002). Σύμφωνα με τον Βαϊδάκη (2006), το πρόθεμα «ομο» που υπάρχει στη λέξη ομοφυλοφιλία, προέρχεται από την ελληνική λέξη «όμοιος», δηλαδή η ερωτική σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε άτομα που έχουν όμοιο (ίδιο) φύλο.

Αξίζει να σημειωθεί πως η ομοφυλοφιλία αποτελούσε μια ψυχιατρική διαταραχή (κοινωνιοπαθητική διαταραχή προσωπικότητας) στην πρώτη έκδοση του Διαγνωστικού και Στατιστικού εγχειριδίου των Ψυχιατρικών διαταραχών (DSM-I) της Αμερικάνικης Ψυχιατρικής Εταιρείας το 1952. Κατά την δεύτερη έκδοση του εγχειριδίου (DSM-II) το 1968, η ομοφυλοφιλία συμπεριελήφθηκε στις σεξουαλικές αποκλίσεις. Τέλος, η τρίτη έκδοση του εγχειριδίου, μετά από μεγάλες πιέσεις από κινήματα ομοφυλοφίλων και έπειτα από την ψήφιση της

πλειοψηφίας (58%) της Αμερικάνικης Ψυχιατρικής Εταιρείας, περιελάμβανε μόνο τον όρο «εγώ-δυστονική» ομοφυλοφιλία εννοώντας ότι εφόσον το άτομα δεν ενοχλείται από την ομοφυλοφιλία δεν συνιστά αυτή ψυχιατρική διαταραχή (Gadpaille, 1989).

Σήμερα, επικρατεί και ο όρος γκέι (gay) για τους ομοφυλόφιλους και αντιστοίχως, ο όρος στρέιτ (straight) αναφέρεται στους ετερόφυλους. Ο όρος gay χρησιμοποιείται και για τους ομοφυλόφιλους και για τις ομοφυλόφιλες αλλά συνήθως για τους πρώτους. Επίσης, τον συγκεκριμένο όρο τον χρησιμοποιούν οι ομοφυλόφιλοι που δεν κρύβουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό αλλά αντίθετα είναι υπερήφανοι γι' αυτόν (Βαϊδάκης, 2006).

2.2 Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού

Το πιο έντονο χαρακτηριστικό της κοινωνικής αντιμετώπισης της κοινότητας ΛΟΑΤ είναι ο στιγματισμός τους ο οποίος είναι συνήθως προϊόν της άγνοιας και της ομοφοβίας. Για τις συμπεριφορές που υπάρχουν απέναντι στα άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό, μία σειρά ερευνητών αναφέρεται στις προκαταλήψεις και στα στερεότυπα (Κογκίδου, 2008: 73). Η ομοφοβία, είναι η αρνητική αξιολόγηση των άλλων επειδή είναι ομοφυλόφιλοι. Η ομοφοβία εστιάζει κυρίως στον παράλογο φόβο των ανθρώπων να έρθουν σε επαφή με ανθρώπους που είναι ομοφυλόφιλοι (Bordens και συνεργάτες., 2000:127).

Τα συναισθήματα που συνοδεύουν την προκατάληψη είναι ομογενοποιημένα, κάτι που σημαίνει ότι έχουν κοινό αρνητικό παράγοντα. Η ομοφοβία μπορεί να εμφανίζεται με συναισθήματα όπως το μίσος, η αηδία, η περιφρόνηση, η αίσθηση ανωτερότητας, το άγχος, κ.α. Η προκατάληψη μπορεί επίσης να εκφραστεί με διαφορετικές μορφές. Μπορεί να εκδηλωθεί μέσω μίας περιφρονητικής δήλωσης, ενός ταπεινωτικού αστείου, μίας προσβολής, μίας φραστικής επίθεσης, μίας σωματικής επίθεσης, της άνισης μεταχείρισης στην εργασία, της αγνόησης των αναγκών του άλλου, κ.α. Το γνωσιακό σημάδι της προκατάληψης, το στερεότυπο ορίζεται ως ένα σταθερό σετ αντιλήψεων για τα χαρακτηριστικά ή τις συμπεριφορές μίας ομάδας (Bordens και συνεργάτες., 2000:128).

Στη περίπτωση της κοινότητας ΛΟΑΤ θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι

συμπεριφορές απέναντί τους συνδέονται στενά με τις πεποιθήσεις για το τι τους έκανε 'ομοφυλόφιλους'. Οι άνθρωποι που πιστεύουν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός επιλέγεται, επιδεικνύουν πιο αρνητικές συμπεριφορές στην κοινότητα των ΛΟΑΤ από τους ανθρώπους που πιστεύουν ότι η ομοφυλοφιλία είναι κάτι που δεν μπορεί να αλλάξει (Levay, 1996: 2).

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις προκύπτουν κυρίως από την κυρίαρχη κουλτούρα που υπάρχει για την σεξουαλική συμπεριφορά. Δηλαδή, ο σεξουαλικός προσανατολισμός κρίνεται κυρίως σε σχέση με την «κανονική» σεξουαλική πράξη η οποία σχετίζεται με κοινωνικούς θεσμούς όπως ο γάμος και η μονογαμία (Seidman, 2002:17).

Ο Erving Goffman στο βιβλίο του «Το Στίγμα», υποστηρίζει ότι η ομοφυλοφιλία, ανήκει σε μία κατηγορία στίγματος, της οποίας τα μέλη, έχουν ψεγάδια στον προσωπικό τους χαρακτήρα ή η θέληση τους δεν είναι τόσο ισχυρή όσο πρέπει, με αποτέλεσμα, τα πάθη τους να είναι ολοκληρωτικά και διαφορετικά από των άλλων ανθρώπων. Αξιοσημείωτο είναι δε ότι συμπεριλαμβάνει την ομοφυλοφιλία στην ίδια κατηγορία με ψυχικά και νοητικά φαινόμενα όπως οι διαταραχές του μυαλού και οι τάσεις αυτοκτονίας αλλά και κοινωνικά, όπως η ανεργία.

Διακρίσεις όμως δεν υφίστανται μόνο ανάμεσα στους 'φυσιολογικούς' και τους στιγματισμένους αλλά και ανάμεσα στους ίδιους τους στιγματισμένους πολλές φορές. Για παράδειγμα, ένας άνθρωπος που συνειδητοποιεί ότι έχει διαφορετικές σεξουαλικές προτιμήσεις, μπορεί και ο ίδιος να έχει συγκεκριμένη και στερεότυπη εικόνα για το πώς πρέπει να είναι και να συμπεριφέρονται τα άτομα αυτά. Το αποτέλεσμα σε αυτές τις περιπτώσεις είναι είτε να υιοθετούν μία συμπεριφορά που δεν τους ταιριάζει και δεν είναι συνειδητή μόνο και μόνο γιατί θεωρούν πως αυτά τα χαρακτηριστικά πρέπει να φέρει η κατηγορία στην οποία ανήκουν, είτε να συμπεριφέρονται εντελώς αντίθετα, στη περίπτωση που θέλουν να κρυφτούν, πιστεύοντας ότι με αυτό τον τρόπο το μυστικό τους δεν θα αποκαλυφτεί γιατί δεν υπάρχουν τα σημάδια που υποδηλώνουν την ιδιαιτερότητα τους (Goffman, 2001:108).

Η κοινωνική πίεση που μπορούν να δεχτούν οι ομοφυλόφιλοι καθώς και η πίεση από τη συνεχόμενη προσπάθεια να διατηρήσουν την ιδιαιτερότητα τους κρυφή, τους οδηγεί πολλές φορές στη φυγή, προκειμένου να αποβάλλουν αυτό

το άγχος και να ζήσουν πιο ελεύθερα. Ειδικά οι ομοφυλόφιλοι που διαμένουν σε μικρές κλειστές κοινωνίες, όπου τα πράγματα γίνονται πιο γνωστά γρηγορότερα, φεύγουν πολλές φορές σε μεγαλύτερες πόλεις όπου η ανωνυμία είναι εξασφαλισμένη και δεν θα ανησυχούν ότι μπορεί κάποιος να τους δει κάπου (Goffman, 2001:179).

Θα πρέπει να σημειωθεί βέβαια, ότι σε χειρότερη κοινωνική κατάσταση από την ανδρική ομοφυλοφιλία βρίσκεται η γυναικεία. Σύμφωνα με τον Dyer (2002:17), οι ομοφυλόφιλες γυναίκες υφίστανται μεγαλύτερο κοινωνικό στιγματισμό από τους άνδρες γιατί αντανακλάται και σε αυτές η διαφορετική θέση των ανδρών και των γυναικών στη κοινωνία. Έτσι, ακόμα και στην ομοφυλόφιλη κουλτούρα οι άνδρες επικρατούν ενώ οι γυναίκες πάσχουν από την αγνόηση που υπάρχει γι' αυτές. Χαρακτηριστικό είναι ότι ενώ υπάρχουν πολλές αναφορές για ομοφυλοφιλικές τάσεις στη τέχνη, ελάχιστες αναφέρονται σε γυναίκες.

2.3 Θεωρητικές προσεγγίσεις και έρευνες σχετικά με την ομοφυλοφιλία

Σύμφωνα με τον Kinsey ο σεξουαλικός προσανατολισμός του ανθρώπου, σε δεδομένες χρονικές στιγμές της ζωής του, μπορεί να ταξινομηθεί σε μια κλίμακα με διαβαθμίσεις από το 0 (αποκλειστικά ετεροφυλόφιλος) μέχρι το 6 (αποκλειστικά ομοφυλόφιλος). Όπως υποστηρίζει «οι άνδρες δεν αντιπροσωπεύουν δύο διαφορετικούς πληθυσμούς, τους ομοφυλόφιλους και τους ετεροφυλόφιλους. Άλλωστε, η φύση σπάνια έχει να κάνει με διακεκριμένες κατηγορίες. Η σεξουαλική δραστηριότητα κάθε ατόμου μπορεί να βρίσκεται σε διαφορετική θέση πάνω στην κλίμακα, ανάλογα με την περίοδο που διανύει. Μια κλίμακα επτά βαθμών, λοιπόν, έρχεται πιο κοντά στο να δείξει τις ποικίλες διαβαθμίσεις που υπάρχουν στην πραγματικότητα».

Σύμφωνα με ευρήματα ερευνών του, στο 11,6% των ανδρών ηλικίας 20-35 ετών, στο 7% των ανύπανδρων γυναικών και στο 4% των χωρισμένων γυναικών της ίδιας ηλικίας δόθηκε η βαθμολογία 3 στην κλίμακα (δηλαδή ισομερώς ετεροφυλόφιλος και ομοφυλόφιλος) για τη δεδομένη περίοδο της ζωής

τους. Η έκθεση Kinsey επίσης («Η Σεξουαλική Συμπεριφορά στον Άρρενα», 1948) η οποία, βασίστηκε σε 10.000 περίπου προσωπικές συνεντεύξεις, αποκάλυψε στην έκπληκτη (και συντηρητικότερη) Αμερική του μεταπολέμου ότι το 50% των ανδρών μέχρι 45 ετών, είχαν αισθανθεί τουλάχιστον μια ομοφυλόφιλη διέγερση και το 37% είχε βιώσει έναν οργασμό σχετιζόμενο με ομοφυλόφιλη διέγερση. Στις γυναίκες, σε αντίστοιχη έρευνά του (1953), τα ποσοστά είναι 28% και 13%.

Το 1986, το Ινστιτούτο Kinsey ανέθεσε σε 50 ερευνητές διαφόρων ειδικοτήτων την αξιολόγηση της κλίμακας. Οι ερευνητές αυτοί συμφώνησαν στο ότι η κλίμακα του Kinsey, παρ' όλο που είναι ακόμη πολύ χρήσιμη, υποτιμά την αξία της αγάπης, του σεξουαλικού γοήτρου, της φαντασίας και της αυτό-αξιολόγησης του ατόμου, γιατί δεν θέτει με βάση τέτοια χαρακτηριστικά τα άτομα σε διαφορετικές βαθμίδες της κλίμακας.

Η ομοφυλοφιλία είναι μία σπάνια κατάσταση που αφορά στο 1,3% των γυναικών και 2,7% των ανδρών (μέσα σε ένα χρόνο), σύμφωνα με μεγάλη έρευνα στις Η.Π.Α (Laumann et al., 1994). Οι μελέτες του Kinsey στα μέσα του 20ου αιώνα, παρουσίασαν ποσοστό αμιγούς ομοφυλίας 1-4% και υψηλό ποσοστό ατόμων με κάποια ομοφυλοφιλική εμπειρία κατά την διάρκεια της ζωής τους.

Ο πατέρας της ψυχοδυναμικής θεωρίας, Σ. Φρόιντ, ήταν από τους πρώτους που μίλησαν για την ομοφυλοφιλία, υποστηρίζοντας ότι δεν είναι έμφυτη, αλλά αποτελεί αποτέλεσμα συγκεκριμένων ψυχολογικών ενεργειών κατά την παιδική ηλικία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την θεωρία του, ο καθοριστικός παράγοντας για να γίνει κάποιος ομοφυλόφιλος αποτελεί η «φάση πολύ ισχυρής αλλά σύντομης, δυνατής συσχέτισης του παιδιού με κάποια γυναίκα».

Ο Φρόιντ αποφαινεται δηλαδή ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του δισεξουαλικός και πως η δυναμική της οικογένειας είναι αυτή που καθορίζει το σεξουαλικό προσδιορισμό του παιδιού, μέσα στα πρώτα 5-6 χρόνια της ζωής του. Στηριζόμενος στο Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα, θεωρεί ότι αιτία της ανδρικής ομοφυλοφιλίας μπορεί να είναι μια δεσποτική μητέρα ή ένας απών ή απόμακρος πατέρας, ενώ για τα κορίτσια που γίνονται λεσβίες πιστεύει ότι ευθύνεται το υποσυνείδητο μίσος προς τη μητέρα.

Το μικρό παιδί ταυτίζεται πρώιμα με έναν από τους δύο γονείς. Στην περίπτωση της ανδρικής ομοφυλοφιλίας, το αγόρι, αντί να μιμείται τις συμπεριφορές του πατέρα, ταυτίζεται με τη μητέρα. Αντίστοιχα, με όρους ψυχολογίας, ενώ το κορίτσι προσπαθεί φυσιολογικά να προσελκύσει τον πατέρα του αντιγράφοντας τις συμπεριφορές της μητέρας, υπάρχει το ενδεχόμενο να ταυτιστεί με τις συμπεριφορές του πατέρα και να αποκτήσει ομοφυλοφιλικό προσανατολισμό.

Σύμφωνα με τον Φρόιντ, μια ομοφυλόφιλη σχέση δεν είναι απλά μια ερωτική επαφή μεταξύ δύο ανδρών με την οποία ικανοποιούν τις σεξουαλικές ορμές τους. Είναι κάτι πολύ περισσότερο από αυτό, μιας και εμπλέκει μια βαθύτερη συναισθηματική και ψυχολογική σύνδεση των δύο ατόμων, όπως ακριβώς μιλάμε και για τις ετεροφυλόφιλες σχέσεις. Φυσικά η οπτική γωνία από την οποία έβλεπε τις ομοφυλόφιλες σχέσεις ήταν εντελώς διαφορετική από αυτήν των ετεροφυλόφιλων σχέσεων, αλλά σε γενικές γραμμές μπορούμε να πούμε ότι ο Φρόιντ εξέφρασε αρκετά προοδευτικές ιδέες για την εποχή του. Μέχρι σήμερα, η θεωρία αυτή υποστηρίζεται από πολλούς επιστήμονες.

Στο ζήτημα αν η ομοφυλοφιλία είναι κάτι που μαθαίνεται ή είναι έμφυτη τάση διάφορες μελέτες προτείνουν μια πιθανή γενετική βάση για την ομοφυλοφιλική συμπεριφορά. Είναι πολύ δύσκολο, εντούτοις, να καθιερωθεί αποφασιστικά η γενετική προέλευση για οποιαδήποτε ανθρώπινη συμπεριφορά, και η μελέτη της ομοφυλοφιλίας παρουσιάζει μερικά μοναδικά προβλήματα (McGuire, 1995).

Οι μελέτες για την ομοφυλοφιλία παρουσιάζουν δυσκολία στην κατάταξη των ατόμων ως έχοντα τα γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τους ομοφυλόφιλους. Οι ερευνητές θα πρέπει να αποφασίσουν εάν θα στηριχθούν στη συχνότητα της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς, στην ηλικία στην οποία άρχισε ή στην παρουσία των ομοφυλοφιλικών φαντασιώσεων. Το πρόβλημα γίνεται δυσκολότερο επειδή πολλοί άνθρωποι είναι απρόθυμοι να αναγνωρίσουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό.

Η έρευνα στη βιολογική βάση της ομοφυλοφιλίας έχει εστιάσει σε τέσσερις περιοχές:

- δομικές μετρήσεις του εγκεφάλου
- των γενετικών δεδομένων

- των οικογενειακών τάσεων και
- των ανατομικών ομοιοτήτων.

Σε μια μελέτη εγκεφάλου, οι LeVay και Herek το 1994 ανέφεραν ότι ένα τμήμα μέσα στον ανθρώπινο εγκέφαλο αποτελεί βιολογικό δεδομένο για την αρσενική ομοφυλοφιλία (LeVay & Hamer, 1994). Εξέτασαν τμήμα του υποθαλάμου του εγκεφάλου σε δείγματα αυτοψίας από 19 ομοφυλόφιλους και 16 ετεροφυλόφιλους άνδρες και 6 γυναίκες άγνωστου σεξουαλικού προσανατολισμού.

Οι ερευνητές διαπίστωσαν ότι η περιοχή που μελετήθηκε ήταν δύο φορές μεγαλύτερη στους ετεροφυλόφιλους άνδρες απ' ό τι στις γυναίκες, ενώ ήταν δύο ή τρεις φορές μεγαλύτερη στους ετεροφυλόφιλους άνδρες από την αντίστοιχη στους ομοφυλόφιλους. Βέβαια, υποστηρίχθηκε επίσης ότι τα δείγματα ίσως ήταν προβληματικά επειδή όλα τα άτομα πέθαναν από AIDS και οι διαφορές στον εγκέφαλο μπορεί να προήλθαν από ορμονικές ανωμαλίες που συνδέονται με το AIDS. Επιπλέον, οι μελέτες είναι δύσκολο να γίνουν και πολύ δύσκολο να επαναληφθούν.

Άλλα ερευνητικά συμπεράσματα προτείνουν ότι μια περιοχή του χρωμοσώματος X μπορεί να διαδραματίσει κάποιο ρόλο στον καθορισμό του αρσενικού σεξουαλικού προσανατολισμού (Swan, 2004).

Οι ερευνητές ανέφεραν ότι 33 από τα 40 ζεύγη ομοφυλόφιλων αδελφών είχαν τους ίδιους q28 δείκτες στα χρωμοσώματα X. Η κριτική που ασκήθηκε στην μελέτη αυτή ανέφερε πως καλύφθηκε ένα μικρό μόνο δείγμα ομοφυλόφιλων ανδρών, χωρίς να γίνουν εξετάσεις στα ετεροφυλόφιλα αδέρφια τους.

Ο Cherny, εντούτοις, παρουσίασε μια μελέτη, που όχι μόνο επιβεβαίωσε τα πορίσματα σε ένα νέο δείγμα 33 ζευγαριών ομοφυλόφιλων, αλλά επιπλέον διαπίστωσε ότι ο δείκτης Xq28 δεν υπήρχε στους ετεροφυλόφιλους αδελφούς τους. Έτσι, δημιουργήθηκε η υπόθεση ότι η μητρική επιρροή ήταν σημαντική στην ομοφυλοφιλία ως πιθανός γενετικός φορέας κάποιου γονιδίου που σχετίζεται με την ομοφυλοφιλία.

Οι μελέτες που έγιναν σε διδύμους και τις οικογένειές τους είναι βασισμένες στην αρχή ότι τα γενετικά γνωρίσματα συνοδεύουν την οικογένεια. Οι Bailey και Bell (1993) εξέτασαν μια μεγάλη ομάδα αρρένων ομοφυλόφιλων

και ετεροφυλόφιλων, συμπεριλαμβανομένων και ομοζυγωτικών και ετεροζυγωτικών διδύμων, μη διδύμων αμφιθαλών και υιοθετημένων αμφιθαλών αδελφών.

Τα αποτελέσματά έδειξαν ότι 52% των ομοζυγωτών διδύμων ήταν και οι δύο ομοφυλόφιλοι, έναντι 24% των διδύμων ετεροζυγωτών. Δεδομένου ότι οι ομοζυγώτες διδυμοί μοιράζονται 100% των γονιδίων και οι ετεροζυγώτες διδυμοί το 50% περίπου, τα αποτελέσματα αυτά πρότειναν μια βιολογική βάση για την ομοφυλοφιλία.

Επιπλέον, βρέθηκε ότι στους μη διδυμους αδελφούς (που μοιράζονται επίσης το 50% περίπου των γονιδίων τους), μόνο το 9% ήταν και οι δύο ομοφυλόφιλοι. Επιπλέον, τα υιοθετημένα αδέρφια που δεν μοιράζονται οποιαδήποτε γονίδια, σε ποσοστό 11% ήταν και τα δύο ομοφυλόφιλοι. Σύμφωνα με τους ερευνητές, τα αποτελέσματά αυτά δείχνουν πως η ομοφυλοφιλία αφορά ένα μεγαλύτερο ποσοστό ανθρώπων από το 1-5% που αναφέρουν συνήθως οι στατιστικές, ενώ θεωρούν ότι κάτι στο περιβάλλον διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη σεξουαλική προτίμηση.

Έτσι, το σύνολό των αποτελεσμάτων δείχνουν ότι ενώ η γενετική είναι πιθανό να διαδραματίσει τον ρόλο της στην ομοφυλοφιλία, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες συμβάλλουν επίσης στο σεξουαλικό προσανατολισμό.

2.4 Νομοθετικό Πλαίσιο για τη ΛΟΑΤ κοινότητα στην Ελλάδα

Τον Ιανουάριο του 2005, το Ελληνικό Κοινοβούλιο ψηφίζει το νόμο «Εφαρμογή της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης Ανεξαρτήτως Φυλετικής ή Εθνοτικής Καταγωγής, Θρησκευμάτων ή άλλων Πεποιθήσεων, Ειδικών Αναγκών, Ηλικίας ή **Γενετήσιου Προσανατολισμού**» (νόμος 3304 /2004) (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Ελλάδος (2006)

Αφορμή για την έναρξη συζητήσεων σχετικά με τη νομική κατοχύρωση των σχέσεων των ομόφυλων ζευγαριών στην Ελλάδα, στάθηκε τόσο η προώθηση από το Υπουργείο Δικαιοσύνης του λεγόμενου «συμφώνου συμβίωσης» το 2008 όσο και η τέλεση στις 3 Ιουνίου 2008 δύο γάμων μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών από το Δήμαρχο της Τήλου.

Με τον Ν. 3719/21-11-2008 εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία ο θεσμός του συμφώνου συμβίωσης και αναγνωρίστηκε έτσι η ελεύθερη ένωση ετερόφυλων προσώπων ως νέα μορφή οικογενειακής ζωής. Το σύμφωνο συμβίωσης είναι η συμφωνία δύο ενήλικων ετερόφυλων προσώπων με την οποία οργανώνουν την συμβίωσή τους και η οποία καταρτίζεται αυτοπροσώπως με συμβολαιογραφικό έγγραφο (άρθρο 1 εδ. α' Ν. 3719/2008) (Σιούφας 2013). Συνεπώς, ο αποκλεισμός των ομόφυλων ζευγαριών από τις ρυθμίσεις του νόμου 3719/2008 αφενός μεν συνιστά παραβίαση του δικαιώματος για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και δημιουργία σχέσεων, αφετέρου δε συνιστά διακριτική μεταχείριση λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους.

Η Ελλάδα μαζί με τη Λιθουανία αποτελούν τις μοναδικές χώρες της Ευρωπαϊκής ένωσης που έχουν νομιμοποιήσει τα σύμφωνα συμβίωσης, ή αλλιώς τις αστικές ενώσεις, αποκλειστικά για ετεροφυλόφιλα άτομα.

Ο τωρινός Υπουργός Δικαιοσύνης της κυβέρνησης κος Παρασκευόπουλος δήλωσε ανοιχτά μέσα στη Βουλή ότι από τα πιο βασικά θεσμοθετήματα που θα ψηφιστούν θα είναι η εξίσωση του συμφώνου συμβίωσης και σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια.

Ο αποκλεισμός των ομόφυλων ζευγαριών από το πεδίο εφαρμογής του νόμου 3719/2008 όπως έχει σήμερα, δημιουργεί πολίτες δύο ταχυτήτων: αυτούς που μπορούν να συνάψουν τόσο γάμο όσο και σύμφωνο συμβίωσης (ετερόφυλα ζευγάρια) και αυτούς που αναγκάζονται να βρίσκονται στο περιθώριο (ομόφυλα ζευγάρια) (Σωτήρχου χ.χ)

Στις 31 Μαΐου του 2011, τέσσερα ομοφυλόφιλα ζευγάρια προχώρησαν σε έγκληση της Ελλάδας για παραβίαση σημαντικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή και την ισότητα, ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Παρά το γεγονός ότι στο υπόμνημα που είχε υποβάλει η Ελλάδα διαβεβαίωνε ότι ετοιμάζεται σχετικό νομοσχέδιο που θα αποκαθιστά το κενό δικαίου, η εκπρόσωπος της Ελληνικής Κυβέρνησης είπε στη δίκη ότι ναι μεν όσα αναφέρθηκαν στο υπόμνημα εξακολουθούν να ισχύουν, ταυτόχρονα δε, επιχείρησε να πείσει ότι δεν υπάρχει θετική υποχρέωση της Χώρας να ρυθμίσει τις έννομες σχέσεις των ομόφυλων ζευγαριών, καθώς δεν υφίσταται η σχετική «πιεστική κοινωνική ανάγκη». (Σωτήρχου χ.χ)

Όσον αφορά στο ζήτημα του γάμου μεταξύ ομόφυλων στην Ελλάδα, το βασικό επιχείρημα όσων υποστηρίζουν το κύρος των γάμων μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου είναι ότι οι σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα κάνουν λόγο γενικά για το «πρόσωπο» των μελλονύμφων, χωρίς να απαιτούν ρητά αυτοί να ανήκουν σε αντίθετο φύλο. Αντίθετα, η άλλη πλευρά στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην ιστορική ερμηνεία του Αστικού Κώδικα και δέχεται ως προϋπόθεση για έναν έγκυρο γάμο την ετερότητα του φύλου μεταξύ των μελλονύμφων. Εντέλει, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Ρόδου έκρινε ότι οι γάμοι μεταξύ των προσώπων του ίδιου φύλου που τελέστηκαν από τον Δήμαρχο Τήλου είναι ανυπόστατοι. Και αυτό με τη σκέψη ότι η διαφορά φύλου, ακόμα και αν δεν αναφέρεται ρητά στο νόμο, συνιστά αναγκαίο στοιχείο για την τέλεση ενός γάμου. Ωστόσο, έχει υποδειχθεί επαρκώς ότι ανάμεσα στους όρους σύναψης έγκυρου γάμου υπό τον ελληνικό Αστικό Κώδικα δεν αναγράφεται και η διαφορετικότητα φύλου των μελλονύμφων (Σωτήρχου χ.χ)

2.5 Μια έρευνα σε ΛΟΑΤ άτομα στην Ελλάδα 2014

Σημαντικά είναι και τα ευρήματα που δόθηκαν στη δημοσιότητα από μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2014 σε παραπάνω από 500 άτομα ΛΟΑΤ και διεξήχθη στα πλαίσια του προγράμματος «ψήφισε για τα δικαιώματά σου» σε συνεργασία με την Δρ. Νάγια Καμένου. Ήταν μια πρωτοβουλία του Athens pride και της Colour youth – κοινότητας LGBTQ νέων Αθήνας ενόψει των δημοτικών/περιφερειακών εκλογών και των εκλογών του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου τον Μάιο του 2014. Η έρευνα χωρίστηκε σε δυο φάσεις. Η πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε πριν τις εκλογές και η δεύτερη φάση μετά από αυτές. Εμείς επιλέξαμε να καταγράψουμε στην πτυχιακή μας εργασία την πρώτη φάση των αποτελεσμάτων καθώς τα ποσοστά δεν έδειξαν μεγάλη διαφοροποίηση από τη δεύτερη και κυμάνθηκαν περίπου στα ίδια με μικρή απόκλιση.

Έτσι, για την ερώτηση σε τι βαθμό πιστεύουν ότι εξασφαλίζονται τα δικαιώματα των LGBT ατόμων στην Ελλάδα το 91,9% των συμμετεχόντων πίστευαν ότι τα δικαιώματα των LGBT ατόμων στην Ελλάδα σήμερα εξασφαλίζονται σε μικρό βαθμό ή και καθόλου. Σχετικά με την ερώτηση ποιο πιστεύουν ότι είναι το σοβαρότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα LGBT άτομα στις μέρες μας η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (54,6%) σημείωσε την

απάντηση έλλειψη γενικής ισότητας/ διακρίσεις/ προκατάληψη/ αδιαλλαξία/ στιγματισμός. Ακολουθεί η απάντηση έλλειψη νομικών δικαιωμάτων και η βία/ εκφοβισμός/ εγκλήματα μίσους.

Όσον αφορά στα νομικά δικαιώματα των LGBT ατόμων στην Ελλάδα παρά την νομική κατοχύρωση κάποιων από αυτών σε πρακτικό και καθημερινό επίπεδο όλα δείχνουν ότι αυτά εξακολουθούν να παραβιάζονται τόσο από τη πολιτεία όσο και από άλλους κοινωνικοπολιτικούς και θεσμικούς φορείς.

Σε ερώτηση που αφορούσε κατά πόσο πιστεύουν ότι τα LGBT άτομα έχουν ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση σε σχέση με τα ετεροφυλόφιλα άτομα οι συμμετέχοντες εμφανίστηκαν κάπως διχασμένοι με το (49,3%) να απαντά πως αληθεύει η άποψη περί εκπαιδευτικής ισότητας ενώ το (50,7%) δήλωσε πως κάτι τέτοιο δεν αληθεύει. Ενώ τα αποτελέσματα δείχνουν ότι μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων δεν γνωρίζει για τα νομικά δικαιώματα σχετικά με την εκπαίδευση, πιθανολογείτε ότι απάντησε με βάση τις προσωπικές εμπειρίες και βιώματα που έχει δεχτεί κατά τη σχολική του εκπαίδευση.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από σχετικά πρόσφατη έρευνα που πραγματοποίησε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελλάδα όπου στα αποτελέσματα του φάνηκε ότι το 96,0% των ερωτηθέντων απάντησε πως είχε δεχτεί κάποιο αρνητικό σχόλιο ή υπήρξε μάρτυρας αρνητικής συμπεριφοράς επειδή κάποιος/α συμμαθητής/τρια θεωρήθηκε LGBT άτομο.

Τέλος, όπως ειπώθηκε και παραπάνω στην αρχή του κεφαλαίου αυτού η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε σε προεκλογική περίοδο. Είναι αναμφισβήτητο ότι τα πολιτικά κόμματα μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ουσιαστικής ισότητας των LGBT ατόμων στην Ελλάδα. Τα πολιτικά κόμματα και άλλοι πολιτικοί ιθύνοντες θα πρέπει να υπερασπιστούν τη δημοκρατία και τις αρχές της ισότητας/ ισονομίας που αυτή προϋποθέτει. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πάνω από 1 στους 3 απάντησε (37,9%) θεωρεί ότι κανένα κόμμα και κανένας υποψήφιος/α δεν θα υποστήριζε τα δικαιώματα που αυτός θεωρεί τα πιο σημαντικά και γι' αυτό το λόγο απάντησαν σε άλλη ερώτηση πως θα απείχαν συνειδητά από τις εκλογές λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης.

2.7 Σύνοψη

Η ελληνική κοινωνία υπήρξε πάντοτε βαθιά συντηρητική και καταπιεστική. Η αιτία των διακρίσεων θεωρούμε ότι ανάγεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη παιδείας και γνώσης. Η ανύπαρκτη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα ελληνικά σχολεία και η έλλειψη συζήτησης σχετικά με τη σεξουαλική ταυτότητα και την ταυτότητα φύλου οδηγεί στην ομοφοβία, περιθωριοποίηση, στιγματισμό και ρατσιστικά φαινόμενα προς την εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα.

Πιστεύουμε ότι η κατάσταση έχει επιδεινωθεί με την οικονομική κρίση, η οποία έχει πλήξει έντονα την Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια. Το τεράστιο ποσοστό ανεργίας κυρίως στους νέους στην Ελλάδα είναι χωρίς δουλειά. Οι περικοπές στους μισθούς και συντάξεις έχουν μειωθεί κατά ένα τρίτο από το 2009 και πάνω από τρία εκατομμύρια άνθρωποι ζουν στο όριο ή κάτω από το όριο της φτώχειας.

Σχετικά με τα κρούσματα ομοφοβίας που συχνά ακούμε ή διαβάζουμε στα ΜΜΕ τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια σαφής αύξηση των αντί-γκέι επιθέσεων. Οι άνθρωποι φοβούνται να βγουν έξω πια. Δεν τολμούν να κρατούν τα χέρια τους δημόσια. Οι επιθέσεις τους στερούν τα βασικά ανθρώπινα αγαθά, όπως την ελευθερία της έκφρασης ή το δικαίωμα να περπατούν ελεύθερα στους δρόμους.

Από την άλλη πλευρά ολόκληρη η κρατική μηχανή φαίνεται να μην αφουγκράζεται τις πραγματικές ανάγκες και τα αιτήματα των γκέι ατόμων. Από το νομικό πλαίσιο μέχρι το εργασιακό και το εκπαιδευτικό υπάρχουν κενά ή ακόμα και οι νόμοι είναι σαφείς, στην ελληνική πραγματικότητα τα βιώματα τους είναι διαφορετικά. Είναι ευκολονόητο ότι οι ρατσιστικές συμπεριφορές, ο χλευασμός, και η αντιμετώπιση ως «κοινωνικό μίasma» οδηγούν αφενός στην αποξένωση αφετέρου ο ελάχιστος Δίκτης Προστασίας που έχει απομείνει στο κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα της κρίσης δημιουργεί περεταίρω ανασφάλεια, άγχος, στρες, αγχώδεις διαταραχές κτλ..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ

Το παρόν κεφάλαιο έχει στόχο να επιχειρήσει μια σύντομη ιστορική αναδρομή της κοινωνικής εργασίας και εν συνεχεία να παρουσιάσει τα μοντέλα κριτικής της κοινωνικής εργασίας και συγκεκριμένα την αντί-ρατσιστική εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, τον φεμινισμό στην κοινωνική εργασία, τη δομική θεωρία της κοινωνικής εργασίας, την αντί-καταπιεστική πρακτική (anti-oppressive) και τέλος την κοινωνική εργασία κατά των διακρίσεων (anti-discriminatory).

3.1 Ιστορική αναδρομή κοινωνικής εργασίας σε Ευρώπη, Η.Π.Α, και Ελλάδα.

Η κοινωνική εργασία ως σύγχρονη κοινωνική επιστήμη έχει τις ρίζες της στις φτωχογειτονιές του Λονδίνου και στις περιοχές που εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι μετανάστες στις μεγαλουπόλεις της Αμερικής. Στόχος της, ήταν η αντιμετώπιση αναγκών του ατόμου με την κινητοποίηση του ιδίου, του περιβάλλοντός του και με την αξιοποίηση παροχών από κρατικούς ή άλλους φορείς.

Πιο αναλυτικά, μετά το τέλος της φεουδαρχίας, οι φτωχοί θεωρούνταν ως μια άμεση απειλή για την κοινωνική τάξη και έτσι το κράτος θέσπισε ένα οργανωμένο σύστημα για τη φροντίδα τους. Στην Αγγλία, ο Νόμος για την φτώχεια εξυπηρετεί αυτόν το στόχο. Αυτό το σύστημα νόμων ταξινόμησε τους φτωχούς σε διαφορετικές κατηγορίες, όπως τους αρτιμελείς φτωχούς, τους φτωχούς αδύναμους και τους αδρανείς φτωχούς.

Ο 19ος αιώνα αποτέλεσε την απαρχή της βιομηχανικής επανάστασης. Υπήρξε ένα μεγάλο άλμα σε τεχνολογικά και επιστημονικά επιτεύγματα, αλλά επίσης πραγματοποιήθηκε μία μεγάλη μετανάστευση προς τα αστικά κέντρα σε όλο τον δυτικό κόσμο. Αυτό οδήγησε σε πολλά κοινωνικά προβλήματα, τα οποία με τη σειρά τους οδήγησαν σε αύξηση του κοινωνικού ακτιβισμού (Parker-Oliver & Demiris, 2006). Μερικές από τις αποστολές του κοινωνικού ακτιβισμού (αστικές αποστολές), προσπάθησαν να επιλύσουν τα εγγενή προβλήματα των

μεγάλων πόλεων όπως η φτώχεια, η πορνεία, οι ασθένειες και άλλα δεινά. Στους εργαζόμενους των Ηνωμένων Πολιτειών είναι γνωστοί ως «φιλικόι επισκέπτες», οι οποίοι προέρχονταν από την εκκλησία και άλλους κοινωφελείς οργανισμούς και εργάζονταν για την άμεση ανακούφιση με την προσευχή και τον Ευαγγελισμό στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων. Στην Ευρώπη, διορίζονταν εφημέριοι ή για την διοργάνωση των αποστολών της εκκλησίας υπέρ των φτωχών (Σταθόπουλος, 2005).

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι κοινωνίες διάσωσης άρχισαν να βρίσκουν πιο κατάλληλα μέσα για την αυτό-υποστήριξη των γυναικών που εμπλέκονταν στην πορνεία. Τα ψυχιατρικά άσυλα αναπτύχθηκαν για να βοηθήσουν στην φροντίδα των ψυχικά ασθενών. Έτσι, προέκυψε μία νέα φιλοσοφία της «επιστημονικής φιλανθρωπίας», η οποία ανέφερε ότι η φιλανθρωπία πρέπει να είναι «κοσμική, ορθολογική και εμπειρική σε αντίθεση με την σεχταριστική, συναισθηματική και δογματική φιλανθρωπία» (Parker-Oliver & Demiris, 2006). Στα τέλη της δεκαετίας του 1880, εμφανίστηκε ένα νέο σύστημα παροχής κοινωνικής βοήθειας, το οποίο έγινε γνωστό ως Κίνημα εγκατάστασης (Settlement movement). Το κίνημα επικεντρώθηκε στα αίτια της φτώχειας μέσω των «τριών R: Research, Reform, Residence», όπου Έρευνα, Μεταρρύθμιση και Κατοικία. Παρείχε μία ποικιλία υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών εκπαίδευσης, νομικών υπηρεσιών και υγείας. Αυτά τα προγράμματα υποστήριζαν επίσης αλλαγές στην κοινωνική πολιτική. Οι εργαζόμενοι στο κίνημα εισήλθαν οι ίδιοι στην κουλτούρα όσων είχαν βοηθήσει (Francis & Henderson, 1992).

Στην Αμερική, οι διάφορες προσεγγίσεις στην κοινωνική εργασία οδήγησαν σε ένα θεμελιώδες ερώτημα: Είναι η κοινωνική εργασία ένα επάγγελμα; Αυτό το ερώτημα μπορεί να αναχθεί στις αρχές του 20ου αιώνα και στη δημόσια συζήτηση ανάμεσα στην φιλανθρωπική οργάνωση της Mary Richmond και το Κίνημα Settlement House της Jane Addams. Η ουσία αυτής της συζήτησης ήταν το κατά πόσον το πρόβλημα θα πρέπει να προσεγγιστεί από την παραδοσιακή, την επιστημονική μέθοδο της φιλανθρωπικής οργάνωσης, η οποία επικεντρωνόταν στην αποτελεσματικότητα και την πρόληψη ή στην εμπάθυνση στο πρόβλημα που πρότεινε το Κίνημα Settlement House, καθώς με τον τρόπο

αυτόν δεν αντιμετωπίζονταν άμεσα τα δομικά και κοινωνικά αίτια της φτώχειας. (Parker-Oliver & Demiris, 2006).

Ακόμη και όταν άνοιξαν πολλές σχολές κοινωνικής εργασίας και άρχισαν να αναπτύσσονται και επίσημα οι διαδικασίες για την κοινωνική εργασία, το ερώτημα αυτό παρέμενε. Το 1915, στο Εθνικό Συνέδριο των φιλανθρωπικών οργανώσεων και σωφρονιστικών ιδρυμάτων, ο Δρ Abraham Flexner μίλησε με θέμα το ερώτημα: «Είναι η κοινωνική εργασία ένα επάγγελμα;» Υποστήριξε ότι δεν ήταν, διότι δεν διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και συγκεκριμένη εφαρμογή της θεωρητικής και πνευματικής γνώσης για την επίλυση των ανθρωπίνων και κοινωνικών προβλημάτων. Αυτό οδήγησε στην επαγγελματοποίηση της κοινωνικής εργασίας, εστιάζοντας στην εργασία κατά περίπτωση και την επιστημονική μέθοδο (Fiske, 2003).

Και στην Ελλάδα, η κοινωνική εργασία άρχισε με τη δημιουργία των φιλανθρωπικών οργανώσεων που ιδρύθηκαν από πλούσιους ανθρώπους και υποστηρίχθηκαν από την εκκλησία. Η φιλανθρωπία, δηλαδή, ήταν μια μορφή επίτευξης κοινωνικής ισορροπίας. Επίσης, η ιδεολογία πίσω από την φιλανθρωπία στοχεύει να δημιουργήσει τη στάση ότι η φιλανθρωπία θα συμβάλει στην εξάλειψη της φτώχειας. Σε αυτό το πλαίσιο, ιδρύθηκαν μια σειρά από ιδρύματα (ορφανοτροφεία, παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, κλπ.) και προήχθη ο θεσμός του δημόσιου ιατρού (Σταθόπουλος, 2005).

Αυτές οι προσπάθειες συνεχίστηκαν και στα επόμενα χρόνια, στη διάρκεια των οποίων, η κοινωνική εργασία παρουσίασε μια ενδιαφέρουσα πρόοδο προς την κατεύθυνση της διατήρησης του ισχύοντος συστήματος. Ιδιαίτερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η επίσημα αναγνωρισμένη πρακτική της κοινωνικής εργασίας εκφράστηκε μέσα από μέτρα που αφορούσαν την ιατρική κοινωνική εργασία, την ψυχιατρική κοινωνική εργασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά. Τα τελευταία χρόνια, ο τομέας της παροχής βοήθειας στα παιδιά βρίσκεται σε ανάπτυξη, με τον τομέα της σχολικής κοινωνικής εργασίας να ακολουθεί αμέσως μετά (Ιωακειμίδης κ.α, 2012).

Με βάση τα ακόλουθα, σε σχέση με την κοινωνική εργασία στην Ελλάδα, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις που αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές εποχές, αλλά παραμένουν ενεργές μέχρι σήμερα

και επηρεάζουν το σύνολο του τομέα της κοινωνικής εργασίας. Αυτά είναι συγκεκριμένα η προσέγγιση της ιδιωτικής παροχής βοήθειας (που δίνει έμφαση στους αδύναμους και στην παροχή που απορρέει από τους πλούσιους), η προσέγγιση της κρατικής παρέμβασης (το κράτος αναλαμβάνει τον ρόλο και τον έλεγχο της κατάστασης των πολιτών) και η προσέγγιση της κοινωνικής δράσης (βοήθεια που προσφέρεται από κοινού από όλους τους πολίτες) (Σταθόπουλος, 2005).

Η γενική άποψη του πλαισίου, του ρόλου και των στόχων της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα σήμερα, επικεντρώνεται σε έναν τριπλό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει την αμοιβαία αλληλεπίδραση, την διατήρηση της κοινωνικής τάξης και την παροχή υπηρεσιών σε ομάδες με αυξανόμενες ανάγκες, την προσωπική «ενίσχυση» των ατόμων και την διευκόλυνση των κοινωνικών μετασχηματισμών. Στο ίδιο πνεύμα, οι κοινωνικοί οργανισμοί προσπαθούν να προσαρμοστούν και να βοηθήσουν τους πληγέντες (Ιωακειμίδης κ.α, 2012).

Η κοινωνική εργασία στην Ελλάδα, αποβλέπει στην προσαρμογή του ατόμου στο περιβάλλον αλλά και στην αλλαγή των κοινωνικών δομών, οι οποίες προκαλούν δυσλειτουργίες στο άτομο. Ενδιαφέρεται για την αποκατάσταση επωφελούς αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων και του περιβάλλοντος. Έχει αναπτύξει τις δικές της θεωρίες, μεθόδους και τεχνικές. Από την άλλη πλευρά έχει γίνει γενικά αποδεκτό ότι για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων, κοινωνικό-προνοιακού χαρακτήρα, εφαρμόζεται η μέθοδος της κοινωνικής εργασίας με κοινότητες (Σταθόπουλος, 2005).

Αυτό που πρέπει επίσης να τονιστεί είναι το γεγονός ότι ανεξάρτητα από το επίπεδο της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, η κοινωνική εργασία στην Ελλάδα στερείται, σε μεγάλο βαθμό, κριτικής προσέγγισης της θεωρίας καθώς και της πρακτικής αυτής, η οποία είναι απαραίτητη για την ποιοτική αναβάθμιση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας. Επιπλέον, ο ρυθμός της προόδου στο επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, το οποίο έχει προωθηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, θα εξαρτηθεί από το αν οι σχολές κοινωνικής εργασίας προετοιμάζουν επαγγελματίες που

μπορούν να υλοποιήσουν μια προοπτική με στόχο την κοινωνική μεταμόρφωση (Σταθόπουλος, 2005).

Έχοντας ολοκληρώσει την ιστορική αναδρομή στην κοινωνική εργασία συμπεραίνεται ότι οι απαρχές της βρίσκονται στις φτωχογειτονίες του Λονδίνου και στις περιοχές που εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι μετανάστες στις μεγαλουπόλεις της Αμερικής. Αρχικά εμφανίστηκε ως φιλανθρωπία, η οποία μάλιστα εξελίχθηκε σε «επιστημονική φιλανθρωπία» και εν συνεχεία εμφανίστηκε ένα σύστημα παροχής κοινωνικής βοήθειας, το οποίο αργότερα με την κατάλληλη εκπαίδευση εξελίχθηκε στη σημερινή κοινωνική εργασία. Το ίδιο συνέβη και στην Ελλάδα, όπου η κοινωνική εργασία άρχισε με τη δημιουργία φιλανθρωπικών οργανώσεων και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η επίσημα αναγνωρισμένη πρακτική της κοινωνικής εργασίας εκφράστηκε μέσα από μέτρα που αφορούσαν την ιατρική κοινωνική εργασία, την ψυχιατρική κοινωνική εργασία και την παροχή βοήθειας στα παιδιά.

Όπως συμβαίνει με όλους τους τομείς εκπαίδευσης έτσι και η κοινωνική εργασία ακολουθεί συγκεκριμένα μοντέλα, τα οποία παρουσιάζονται παρακάτω.

3.2 Ευρωπαϊκά και Αμερικάνικα μοντέλα Κριτικής της Κοινωνικής εργασίας

3.2.1 Αντί-ρατσιστική εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία

Το κάλεσμα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 για την κοινωνική εργασία να περιλαμβάνει και τις εμπειρίες των περιθωριοποιημένων ατόμων (Carniol, 1995; Dominelli, 1988; Hammer και Statham, 1999; Singh, 1996) ήταν δυνατό και επαναστατικό και άλλαξε ριζικά την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία. Στρουκτσουραλιστές και φεμινιστές εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες εργάστηκαν για να συμπεριληφθεί το αντί-ρατσιστικό περιεχόμενο, κυρίως μέσω της χρήσης των ιστοριών των εμπειριών ρατσισμού. Η στροφή της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας για να εισακούονται πιο στενά και με ειλικρίνεια οι εμπειρίες των άλλων, βασίστηκε στην πολιτική των ταυτοτήτων του φύλου, της φυλής, της τάξης και της σεξουαλικότητας (Carniol, 1995; Morris, 1993; Park, 2005; Phillips, 1996; Soifer, 1991).

Μέσα από αυτήν την σύλληψη της έννοιας της ταυτότητας, αναπτύχθηκαν πολλές παιδαγωγικές μέθοδοι. Για παράδειγμα, ο Morrison Dore υποστήριξε οι μαθητές να συγκρίνουν τις πεποιθήσεις τους με εκείνες ενός ατόμου «διαφορετικής εθνοτικής καταγωγής...» (1994, σελ. 104). Ο Chau (1990) έγραψε για τις ασκήσεις αυτοδημιουργίας ενικού προφίλ, ενώ ο Latting (1990) εργάστηκε με μεθόδους «εκβιασμού» ούτως ώστε να εξετάσει «πώς να βοηθήσει τους μαθητές τους να παραδεχτούν και να αντιμετωπίσουν τις δικές τους εσωτερικές προκαταλήψεις» (σελ. 45). Πολλές από αυτές τις παιδαγωγικές τεχνικές αντικατοπτρίζουν την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στο Ηνωμένο Βασίλειο και θεωρούν ότι η ονομασία της ταυτότητας ή/και των προσωπικών προκαταλήψεων θα λειτουργεί ως ένα αντιδραστικό ή διορθωτικό μέτρο ενάντια στον ρατσισμό.

Η κριτική πάνω σε αυτού του τύπου πρακτικών με βάση την ταυτότητα στην παιδαγωγική υπήρξε πολλαπλή. Κατά κύριο λόγο, ο πρωταγωνιστικός ρόλος των ατομικών ταυτοτήτων είναι προβληματικός, επειδή ο ατομικισμός βρίσκεται στο προσκήνιο (και πιστεύεται σε αυτόν) όταν το πλαίσιο του μετατρέπεται σε στερεότυπα (Morimura, 2003; Trinh, 1989). Δουλεύοντας μέσα από πρακτικές που σχετίζονται με την ταυτότητα και που επιτρέπουν την αντίληψη των εμπειριών ως αλήθειες (εν μέρει μια «ουσιώδης ταυτότητα»), επιτρέπει στους κοινωνικούς λειτουργούς να κατασκευάσουν κάποιους με μία ταυτότητα (τους εαυτούς μας και τους χρήστες των υπηρεσιών) σαν η ταυτότητά τους να είναι «πραγματική» και να εκπροσωπεί την «πραγματικότητα» (Phillips, 1996). Σε ένα επάγγελμα που στοχεύει προς το «κοινό καλό», αυτή είναι μία ανησυχητική σύλληψη νοήματος, επειδή οι κοινωνικοί λειτουργοί βρίσκονται και εγγράφονται μέσα σε σχέσεις κυριαρχίας/εξουσίας, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος να «προσδίδουν» μία ταυτότητα, του δικαιώματος να «διαθέτουν» μία ταυτότητα ή του δικαιώματος να «μιλούν» (με) μία ταυτότητα.

Και στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας, συγκεκριμένες ταυτότητες έχουν αρχίσει να αποκτούν ιστορική και ουσιαστική σημασία, έτσι ώστε το να ονοματίζει κανείς την λευκότητα (συνήθως του εαυτού του) σήμερα να σημαίνει ότι κάποιος είναι «ένας στοχαστικός επαγγελματίας». Ως εκ τούτου, αυτές οι επικλήσεις για την εμπειρία ως μια σκοπιά («οι λευκοί» και οι άλλοι), η οποία είναι αδιαμφισβήτητη και ειλικρινής, αποδυναμώνει την κρίσιμη ισχύ των

ιστοριών της διαφοράς που θα πρέπει να προσφέρουν στους κοινωνικούς λειτουργούς στιγμές αντίθεσης στην οικοδόμηση συλλογικών δράσεων. Οι πολιτικές της ταυτότητας αποκλείουν την δυνατότητα της ταυτότητας (ή του αυτο-καθορισμού των σημείων της ταυτότητας) όπως συνιστά η αντίσταση και η παραβατικότητα, και όπως επισημαίνει ο Mandell ότι η βιβλιογραφία κατά της καταπίεσης γενικότερα «έτεινε να είναι πιο χρήσιμη ως προς τους τρόπους εντοπισμού και άσκησης κριτικής, με τους οποίους η κοινωνική εργασία είναι ενσωματωμένη στα συστήματα ελέγχου από το να προσφέρει τρόπους για να δημιουργεί ηθικές πρακτικές που προωθούν την κοινωνική δικαιοσύνη» (2007, σελ. 3). Επιπλέον, οι πολιτικές της ταυτότητας συγκαλύπτουν μια σειρά από διαφορετικές μορφές δεσμών, όπως η έννοια του ανήκειν και η αίσθηση της κοινότητας που διαμορφώνουν την ταυτότητα (Phillips, 1996) και σύμφωνα με τους Okitikri και Aymer (2008), «απογυμνώστε την πρακτική κατά των διακρίσεων από την πολιτική της χροιά» (σελ. 38), αναγνωρίζοντας ότι υπάρχουν «τόσες πολλές διαφορές εντός των ομάδων, όσες υπάρχουν και μεταξύ των ομάδων» (σελ. 29).

Έτσι, όταν η αντιρατσιστική εκπαίδευση ευνοεί την ταυτότητα και τοποθετεί τους ανθρώπους ή τις ομάδες αφαιρετικά μέσω των εμπλεκόμενων γνώσεων σε ιστορικά φυλετικά πρότυπα, πολιτικές ιδεολογίες και οικονομικά μοτίβα, η ίδια η υλικότητα του ρατσισμού τοποθετείται εκτός πλαισίου και χρόνου. Στην πραγματικότητα, η ονομασία της «λευκής ταυτότητας» έξω από μία περισσότερο συγκεκριμένη συζήτηση καθιστά τον ρατσισμό αόρατο και ανέκφραστο.

3.2.2 Ο φεμινισμός στην Κοινωνική Εργασία

Η Dominelli (2002), για να εξηγήσει την φεμινιστική κοινωνική εργασία, έλαβε υπόψη της μια σειρά από σκοπούς και συζητήσεις που συνδέονται με τον φεμινισμό, δημιουργώντας μια ισχυρή θέση για τον φεμινισμό στην θεωρία της κοινωνικής εργασίας και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας. Όπως συμβαίνει με τους περισσότερους μελετητές στον τομέα αυτό, τονίζει την διπλή υποχρέωση της φεμινιστικής κοινωνικής εργασίας, ότι είναι ενσωματωμένη στην κυριαρχία των γυναικών ως κοινωνικοί λειτουργοί και την κυριαρχία των

γυναικών ως εξυπηρετούμενους των κοινωνικών υπηρεσιών. Δηλώνει πως αυτό σημαίνει ότι «τα επιχειρήματα σχετικά με τον σκοπό της κοινωνικής εργασίας είναι περίπλοκα μπερδεμένα με τις διενέξεις σχετικά με τη θέση των γυναικών στην κοινωνική τάξη» (Dominelli 2002 σελ.17). Η Dominelli διερευνά τον άκρως δυναμικό και ισχυρό ρόλο του φεμινισμού στο πλαίσιο της ανάπτυξης της θεωρίας της κοινωνικής εργασίας στο σύνολό της, όπου έχει αμφισβητήσει τα θετικιστικά επιστημολογικά και οντολογικά παραδείγματα πάνω στα οποία ήταν βασισμένη, όπως με αμφισβήτηση της δυϊστικής σκέψης, εισάγοντας πολιτικές της ταυτότητας, αυξάνοντας τις σχέσεις ισχύος μεταξύ των φύλων και ούτω καθεξής (2002 pp.17-18). Στα επιχειρήματά της για την φεμινιστική κοινωνική εργασία, η Dominelli (2002) κινείται μεταξύ του φεμινιστή ως ιδιώτη επαγγελματία, της φεμινιστικής θεωρίας για την ανάλυση και τα φεμινιστικά πλαίσια δράσης, τις υπηρεσίες και την υπεράσπιση. Αυτή η ολίσθηση είναι σημαντική, δεδομένου ότι θέτει το φεμινισμό σε μια μοναδική θέση στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας, όπου ο ακτιβισμός είναι ένα ουσιαστικό μέρος της μάθησης και ένα ουσιαστικό μέρος της ορθής πρακτικής.

Όλα τα σύγχρονα και ευρέως χρησιμοποιούμενα εγχειρίδια της κοινωνικής εργασίας, περιλαμβάνουν αναφορές στην επιρροή και τη θέση του φεμινισμού και των φεμινιστικών πρακτικών κοινωνικής εργασίας (Ife 1997; Pease and Fook 1999; Healy 2000; Fook 2002; Ife 2002; Allan, Pease and Briskman 2003; D'Cruz and Jones 2004; Healy 2005). Ωστόσο, σε αυτά τα κείμενα ο φεμινισμός δεν προβάλλεται ως πρωταρχικό πλαίσιο, αλλά μάλλον ως μία επιλογή στα είδη πρακτικής ή ως ένα μετά-θεωρητικό πλαίσιο όπως εξερεύνησαν τον φεμινισμό οι D'Cruz και Jones ως ένα επίσημο παράδειγμα για την έρευνα της κοινωνικής εργασίας (2004, σελ. 50-51). Η Healy (2005), για παράδειγμα, κάνει αναφορά στην «φεμινιστική κοινωνική εργασία» ως μέρος μιας ιστορικής εξήγησης για το πνευματικό της χρέος στις κρίσιμες κοινωνικές επιστήμες, την συμβολή της στις κρίσιμες συζητήσεις για την ριζοσπαστική μορφή καθώς και για άλλες μορφές κοινωνικής εργασίας, την σημαντική συμβολή στην προοπτική του ότι το «προσωπικό είναι πολιτικό» στα ευρύτερα πλαίσια της κοινωνικής εργασίας και τον ρόλο του στην εμφάνιση της μεταμοντέρνας πρακτικής της κοινωνικής εργασίας.

Η Dominelli (2002) ωστόσο, αντιστάθηκε στην ακύρωση των ιδεών του φεμινισμού ως μία επιλογή για την πρακτική της κοινωνικής εργασίας και επικεντρώθηκε σε έναν ολιστικά θεωρητικό και πρακτικό οδηγό για τη φεμινιστική κοινωνική εργασία. Η Dominelli λειτουργεί σε ένα πλαίσιο όπου ο φεμινισμός χαίρει ισχυρής νομιμότητας ως πολιτική δύναμη και ως ένα διαρκώς αυξανόμενο επακόλουθο στον αναπτυσσόμενο κόσμο, όπου εξακολουθεί να βιώνει μια ενεργό συμμετοχή του κοινού και ανάπτυξη ως προς την λαϊκή υποστήριξη (Phillips 2006β). Το βιβλίο της Dominelli, «η Φεμινιστική Κοινωνική Εργασία, Θεωρία και Πρακτική», βασίζεται κυρίως στην ιδέα ότι ο κυρίαρχος ρόλος των γυναικών ως φροντιστές και η κυριαρχία τους ως εργαζόμενες σε επαγγελματικούς ρόλους κοινωνικής εργασίας στην ευρύτερη κοινωνία, μπορεί να θεωρηθεί ως ένας βασικός οδηγός για τον καθορισμό του ευρύτερου «ρόλου της κοινωνικής εργασίας στις ταχέως μεταβαλλόμενες κοινωνίες» (2002, σ.17).

3.2.3 Δομική Θεωρία της Κοινωνικής Εργασίας

Η δομική κοινωνική εργασία (Corrigan & Leonard, 1978; Lundy, 2004; Moreau, 1989; Mullaly, 1997, 2007; Payne, 2005; Wood & Tully, 2006) αποτελεί μέρος μιας βασικής, προοδευτικής παράδοσης που ασχολείται με τις ευρείες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές διαστάσεις της κοινωνίας, ιδιαίτερα με τις επιπτώσεις του καπιταλισμού και τον αντίκτυπο αυτών των επιδράσεων στη δημιουργία άνισων σχέσεων μεταξύ των ατόμων.

Οι πρωταρχικοί στόχοι της θεωρίας αυτής ήταν να μειώσει την κοινωνική ανισότητα μέσω του μετασχηματισμού των δυτικών, ευρωκεντρικών πολιτισμών και της χειραφέτησης των ατόμων που βίωσαν την καταπίεση. Αυτή η θεωρητική προσέγγιση έχει επικεντρωθεί στην αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων και των δομών, ιδιαίτερα των ευρύτερων δομικών εμποδίων που επηρεάζουν και περιορίζουν τις υλικές συνθήκες των χρηστών των υπηρεσιών. Η έννοια των δομών αναφέρεται στις «κοινωνικές κανονικότητες και τα αντικειμενικά πρότυπα που βρίσκονται έξω από την ατομική δράση, τις προθέσεις και τα νοήματα και δεν μπορεί να αναχθεί στο άθροισμα αυτών των εννοιών ή των δράσεων» (Kondrat, 2002, σελ. 436), ειδικότερα στις δύο θεσμικές ρυθμίσεις και

ευρείες κοινωνικές σχεσιακές μορφές, όπως ο ρατσισμός και ο σεξισμός. Η πρόταση είναι ότι οι θεσμοί μας είναι δομημένοι με τέτοιο τρόπο που να εισάγουν διακρίσεις εις βάρος κάποιων ανθρώπων με βάση την τάξη, την φυλή, το φύλο, την ικανότητα, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, θρησκεία, κ.λπ., και ότι μια συνάρτηση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας θα πρέπει να αφορά στην εξάλειψη αυτών των ανισοτήτων. Η δομική θεωρία υποστηρίζει ότι οι ρυθμίσεις αυτές εξυπηρετούν όσους βρίσκονται στην εξουσία, καθώς τους επιτρέπει να διατηρούν την εξουσία και τα προνόμιά τους εις βάρος των άλλων.

Η δομική θεωρία της κοινωνικής εργασίας ξεκινά από μια σύγκρουση και όχι από μία προοπτική τάξης (Howe, 1987; Mullaly, 1997). Θεωρεί ότι η κοινωνία απαρτίζεται από ομάδες με αντικρουόμενα συμφέροντα που ανταγωνίζονται για τους πόρους, τη δύναμη και την επιβολή των δικών τους ιδεολογικών απόψεων για τον κόσμο. Υπό αυτό το πρίσμα, τα κοινωνικά προβλήματα είναι περισσότερο το αποτέλεσμα των «ελαττωματικών κανόνων» που δημιουργούν παθογένειες σε όσους περιθωριοποιούνται (Mullaly, 1997, σελ. 120) και η συνέπεια των θεσμικών ρυθμίσεων που διατηρούν τις κοινωνικές ιεραρχίες και όχι η ελαττωματική κοινωνικοποίηση των ατόμων.

Στην δομική θεωρία διερευνήθηκαν οι μηχανισμοί της καταπίεσης και της εσωτερίκευσης της «ψευδούς συνείδησης» στις περιθωριοποιημένες ομάδες (Mullally, 1997, 2002, 2007). Χρησιμοποιώντας τη φεμινιστική αντίληψη του ότι το 'προσωπικό είναι πολιτικό', οι επαγγελματίες αναμένονταν να προσδιορίσουν τις διαδικασίες με τις οποίες κατηγορήθηκαν τα θύματα, συνδέοντας τους χρήστες των υπηρεσιών προς τις ευρύτερες δομές που οδήγησαν στην κυριαρχία τους, καθώς και συνδέοντάς τους με άλλους με παρόμοια προβλήματα (Payne, 2005). Οι Wood και Tully (2006, σελ.21) εντόπισαν τέσσερις κύριες τακτικές για τους επαγγελματίες της δομικής προσέγγισης: 1) σύνδεση των ανθρώπων με τους αναγκαίους πόρους, 2) αλλαγή των κοινωνικών δομών, όπου αυτό είναι εφικτό, 3) παροχή βοήθειας στους χρήστες της υπηρεσίας ώστε να μπορούν να διαπραγματεύονται προβληματικές καταστάσεις και 4) αποδόμηση της κοινωνικοπολιτικής συζήτησης. Η παροχή εμπιστευτικών πληροφοριών στους πελάτες ήταν μια πρόσθετη στρατηγική που προτάθηκε από τους θεωρητικούς της δομικής προσέγγισης (Payne, 2005).

Επί του παρόντος, η δομική θεωρία έχει εξελιχθεί για να εξετάσει τον μετασχηματισμό του καπιταλισμού, ιδιαίτερα τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, καθώς και τις μετατοπίσεις του δημόσιου τομέα σε όλο και πιο νεοφιλελεύθερη ατζέντα με συνακόλουθες επιπτώσεις για τους πλέον ευάλωτους στην κοινωνία (Mullaly, 2007). Η άποψη ότι η δομική θεωρία μπορεί να προσφέρει κατευθυντήριες γραμμές για την εμφύχωση των πολιτικών συμμαχιών και κινημάτων κατά της παγκοσμιοποίησης αποτελεί μέρος αυτής της διερεύνησης.

Ασκήθηκαν έντονες κριτικές στην δομική προσέγγιση. Σύμφωνα με μία από αυτές τις κριτικές, η θεωρητική προοπτική θεωρεί την «δομή» ως κάτι έξω από το άτομο. Αλλά μέσα από μια αναδρομική διαδικασία, το κοινωνικό άτομο δημιουργεί κοινωνικές δομές και παράγεται από τις ίδιες τις δομές. Για παράδειγμα, κάθε φορά που ένας κοινωνικός λειτουργός εφαρμόζει μία πολιτική (ή αρνείται να την εφαρμόσει), συμμετέχει σε αυτό που συνίσταται ως δομή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συμβάλλουν στην οικοδόμηση μιας κοινωνικής τάξης που ευνοεί κάποιους τρόπους ύπαρξης στον κόσμο, ενώ αποθαρρύνει άλλους. Τα περισσότερα αποτελέσματα αυτών των κατασκευών έχουν τόσο χειριστικά χαρακτηριστικά, όσο και κοινωνικά στοιχεία ελέγχου.

3.2.4 Η αντί-καταπιεστική πρακτική (anti-oppressive)

Η αντί-καταπιεστική κοινωνική πρακτική αποτελεί μια προσπάθεια εντός του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας για την αναγνώριση της άσκησης καταπίεσης στις κοινωνίες, τις οικονομίες, τους πολιτισμούς και τις ομάδες και για την άρση ή αναίρεση της επίδρασης της καταπίεσης (Jones, 1995).

Η κοινωνική εργασία είναι γνωστό ότι είναι ένα «επάγγελμα παροχής φροντίδας», αλλά κατά την παροχή υπηρεσιών αυτό που λειτουργεί για ένα άτομο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι μπορεί να λειτουργήσει για ένα άλλο. Σχετικά με αυτό μπορεί να τίθεται ένα θέμα «φροντίδας έναντι ελέγχου», γιατί όπου υπάρχει μέριμνα υπάρχει και ευθύνη και ως εκ τούτου έλεγχος και εξουσία. Οι επαγγελματίες πρέπει να έχουν πλήρη επίγνωση της ισορροπίας των δυνάμεων μεταξύ των χρηστών και παρόχων υπηρεσιών, προκειμένου να εργαστούν με έναν αντί-καταπιεστικό τρόπο (Strier, 2006).

Η συζήτηση θεμάτων συντομογραφικά και από νομική άποψη μπορεί να αποδυναμώνει τους πελάτες και να θεωρείται καταπιεστική. Το να μιλά κανείς ξεκάθαρα και με σαφήνεια θεωρείται καλή πρακτική εργασίας, όπου ο εξυπηρετούμενος μπορεί όχι μόνο να κατανοήσει, αλλά μπορεί και να συμμετάσχει στις επιλογές και τις αποφάσεις σχετικά με την εμπλοκή του με τις κοινωνικές υπηρεσίες. Η αντί-καταπιεστική πρακτική αφορά στην ενασχόληση με τον χρήστη των υπηρεσιών προκειμένου αυτός να συμπεριληφθεί στην διαδικασία λήψης μίας υπηρεσίας που καθοδηγείται και ελέγχεται από τον χρήστη. Οι υγιείς επαγγελματικές σχέσεις θα συμβάλλουν στην οικοδόμηση της εμπιστοσύνης των χρηστών των υπηρεσιών, ώστε να μπορέσουν να αναπτύξουν τις δικές τους ιδέες για το επίπεδο της συμμετοχής τους (Maidment, 2004).

Στην κοινωνική εργασία, το αντί-καταπιεστικό μοντέλο στοχεύει να λειτουργήσει και να προωθήσει την ισότητα, τις μη καταπιεστικές κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ταυτοτήτων. (Pitner & Sakamoto, 2005). Το μοντέλο της αντί-καταπιεστικής πρακτικής δίνει έμφαση στην κοινωνική δικαιοσύνη έναντι των καταπιεστικών πρακτικών σε μικρο-επίπεδο, μέσω της ανάλυσης των κοινωνιολογικών και ψυχολογικών συνιστωσών της καταπίεσης.

3.2.5 Η κοινωνική εργασία κατά των διακρίσεων (anti-discriminatory)

Η πρακτική κατά των διακρίσεων αποτελεί τον πυρήνα των αξιών της κοινωνικής εργασίας. Πρόκειται για μια προσέγγιση που επιδιώκει να μειώσει, να υπονομεύσει ή να εξαλείψει τις διακρίσεις και την καταπίεση και να άρει τα εμπόδια που αποτρέπουν τους ανθρώπους να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες. Ο Payne (2005) ορίζει την διάκριση ως «... ένα μέσο για τον εντοπισμό ατόμων και ομάδων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και λιγότερο καλή μεταχείρισή τους σε σχέση με άτομα ή ομάδες με συμβατικά πολύτιμα χαρακτηριστικά» (σελ. 272).

Οι διακρίσεις μπορεί να είναι φανερές ή συγκαλυμμένες. Οι φανερές διακρίσεις είναι συνήθως πιο προφανείς και ως εκ τούτου πιο εύκολο να εντοπιστούν. Για παράδειγμα, σε μία γυναίκα έχει ειπωθεί ότι η εξέλιξη της σταδιοδρομίας της θα είναι περιορισμένη επειδή έχει πάρει άδεια για να αποκτήσει παιδί.

Η συγκεκριμένη διάκριση είναι πολύ πιο διακριτική και μπορεί να συνεπάγεται εσκεμμένες πράξεις που είναι κεκαλυμμένες, αλλά με αποτέλεσμα την λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση. Αυτό το είδος της διάκρισης είναι συχνά πιο δύσκολο να εντοπιστεί και να αμφισβητηθεί. Για παράδειγμα, ο λόγος για την περιορισμένη εξέλιξη της σταδιοδρομίας στην ίδια γυναίκα μπορεί να αποδίδεται στο ότι οι άλλοι συνάδελφοί της είχαν καλύτερες επιδόσεις, αλλά η περίοδος για την οποία έγινε η αξιολόγηση των επιδόσεων, να είναι το ίδιο διάστημα που αυτή διέκοψε την σταδιοδρομία της για να κάνει παιδί. Το πρώτο παράδειγμα είναι πιθανό να ληφθεί ως προσβλητικό και ότι ευνοεί τις διακρίσεις και είναι σαφές το τι πρέπει να αμφισβητηθεί. Στην συγκεκριμένη διάκριση, είναι πιθανό να εμπλέκεται μια ολόκληρη σειρά από δικαιολογίες, οι οποίες θα πρέπει να μην είναι επιλεγμένες για να είναι σε θέση να αμφισβητήσουν τις διακρίσεις αποτελεσματικά. Η αναγνώριση της ύπαρξης των διακρίσεων, σε πολλές διαφορετικές μορφές, καθιστά δυνατή την προσβολή τους όταν συμβαίνουν. Οι κοινωνικοί λειτουργοί αναμένεται, τόσο στο πλαίσιο του επαγγελματικού τους κώδικα δεοντολογίας, όσο και στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους επάρκειας, να εφαρμόζουν τις αρχές κατά των διακρίσεων σε όλα τα στοιχεία της επαγγελματικής τους πρακτικής.

3.3 Κώδικας δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα

Η κοινωνική εργασία βάσει των πρακτικών που ακολουθεί, στοχεύει στο να βοηθήσει τα άτομα εκείνα που αντιμετωπίζουν το φαινόμενο του ρατσισμού να αποκτήσουν πρόσβαση σε διάφορους πόρους με τέτοιο τρόπο που θα ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή τους και τις ικανότητές τους στην επίλυση των προβλημάτων. Επίσης μέσα από την ευαισθητοποίηση που επιδεικνύουν οι πρακτικές της κοινωνικής εργασίας τα άτομα μπορούν να αναπτύξουν την αυτογνωσία τους, ενώ μέσα από την εκπαίδευση και τη διδασκαλία αποκτούν δυνατότητες προκειμένου να ολοκληρώσουν την επιτέλεση συγκεκριμένων στόχων. (Payne, 2000).

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί υπογραμμίζουν, αναδεικνύουν και υπερασπίζονται τις ατομικές ελευθερίες των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κοινωνικά προβλήματα» (Καλλινικάκη 1998:44). Σύμφωνα με το ΣΚΛΕ (2014) για τον κώδικα δεοντολογίας

των Κοινωνικών Λειτουργών στην παράγραφο 2 για την δεοντολογική ευθύνη των κοινωνικών λειτουργών έναντι των εξυπηρετούμενων ο επαγγελματίας «Οφείλει να μην ασκεί, επιτρέπει, διευκολύνει ή συνεργάζεται με κριτήριο την οποιασδήποτε μορφής διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας, θρησκείας, εθνοτικής καταγωγής, οικογενειακής κατάστασης, πολιτικών πεποιθήσεων, πνευματικής ή σωματικής αναπηρίας, ή οιασδήποτε άλλης προτίμησης ή ατομικού χαρακτηριστικού, ιδιότητας ή καθεστώτος». Ο κώδικας δεοντολογίας του επαγγέλματος μας διαφέρει από χώρα σε χώρα, πάραυτα θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα οι επαγγελματίες τόσο από το θεσμικό πλαίσιο όσο και από το θεωρητικό γίνεται ξεκάθαρο ότι δεν χωράνε από πλευράς τους ομοφοβικές στάσεις – συμπεριφορές.

Ο νέος ορισμός μάλιστα για την Κοινωνική Εργασία όπως αποφασίστηκε από την Γενική Συνέλευση της Διεθνούς Ομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών του Ιουλίου 2014 ορίζει ότι «Η Κοινωνική Εργασία είναι εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων. Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην κοινωνική εργασία, η οποία θεμελιώνεται από τις θεωρίες της κοινωνικής εργασίας, των κοινωνικών επιστημών, των ανθρωπιστικών επιστημών και τη γηγενή γνώση και συνδέει ανθρώπους και δομές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της ζωής αλλά και να ενισχύσει την ευημερία τους» (ΣΚΛΕ χ.χ)

3.4 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ενάντια στις διακρίσεις

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύπλευρος. Σε επίπεδο κοινότητας, ο κοινωνικός λειτουργός συνεργάζεται με φορείς του δημοσίου η ΜΚΟ για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων και σε επίπεδο ατόμου ο κοινωνικός λειτουργός δρα, με τη βοήθεια και τις παροχές του κράτους βοηθώντας τους ωφελούμενους. Ο επαγγελματίας θα πρέπει να δουλέψει τόσο με τις ομάδες οι οποίες πλήττονται από το φαινόμενο του ρατσισμού, όσο και με την κοινότητα και τους πολίτες της, οι οποίοι θα πρέπει να κατανοήσουν πως

όταν οι ίδιοι περιθωριοποιούν κάποιες ομάδες ανθρώπων, μόνο τότε αυτές οι ομάδες στρέφονται εναντίων του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου με ορισμένες πράξεις τους, έχοντας ως μόνο στόχο την επιβίωση και όχι την εκδίκηση για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Συνεπώς ένας κοινωνικός λειτουργός εμπλέκεται σε διαδικασίες συνεργασίας με τους ωφελούμενους, την υπηρεσία του ή άλλες υπηρεσίες, εφαρμόζοντας ποικίλες τεχνικές παρέμβασης. Οι ρόλοι που διαδραματίζει ένας κοινωνικός λειτουργός αποκαλύπτουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επαγγελματικών δεξιοτήτων και προσόντων του (Καλλινικάκη, 2011).

Ένας από τους βασικούς ρόλους που καλείται να αναλάβει ένας επαγγελματίας, είναι ο διαμεσολαβητής ανάμεσα στο κράτος και τον ωφελούμενο. Για να γίνει όμως ο διαμεσολαβητής θα πρέπει πρώτα να έχει εργαστεί σκληρά προκειμένου να διακρίνει τις ανάγκες της εκάστοτε κοινότητας μέσω της έρευνας (η οποία δυστυχώς δεν είναι διαδεδομένη στη χώρα μας, κυρίως λόγω έλλειψης κονδυλίων) και στη συνέχεια να διερευνήσει τις ανάγκες της πληθυσμιακής ομάδας με την οποία πρόκειται να εργαστεί. Ένας ακόμα ρόλος που συνδέεται άρρηκτα με την συνεργασία του επαγγελματία με την κοινότητα είναι αυτός του κοινωνικού σχεδιαστή όπου καλείται να σχεδιάσει προγράμματα για την ικανοποίηση της κοινότητας, αλλά και να εξασφαλίσει τους πόρους για την υλοποίηση αυτών καθώς επίσης και να τα συντονίζει.

Η συνηγορία των ωφελουμένων για την προστασία των δικαιωμάτων τους και την εξασφάλιση των απαιτούμενων γι' αυτούς υπηρεσιών αποτελεί ένα βασικό ρόλο που θα πρέπει να φανεί αντάξιος ένας επαγγελματίας. Κάθε άτομο χρήζει υπεράσπισης για την νομιμοποίηση των δικαιωμάτων του (Καλλινικάκη, 2011). Όντας συνήγορος, ένας επαγγελματίας ενεργεί ως επίτροπος για απροστάτευτα παιδιά ή άτομα καθώς επίσης συντάσσει εκθέσεις στις οποίες γνωμοδοτεί και εισηγείται την έγκριση ή τη διακοπή της παροχής μιας αιτούμενης βοήθειας (Καλλινικάκη, 2011).

Εκτός όμως από τα προαναφερόμενα ο κοινωνικός λειτουργός εργάζεται και σε ατομικό επίπεδο προκειμένου να καλύψει τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες των ατόμων που έχουν υποστεί ρατσιστική συμπεριφορά. Έτσι, ένας επαγγελματίας πρέπει να στοχεύει στην εμπύχωση του ωφελουμένου βοηθώντας

το άτομο να αποκτήσει ξανά ψυχική δύναμη και να μπορέσει να επιλύσει τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα που τον ταλανίζουν (Βαϊδάκης, 2006).

Η γρήγορη αλλαγή των τάσεων που φέρνει ολοένα και νέα δεδομένα στην καθημερινότητα, απαιτεί από έναν επαγγελματία να έχει πλήρη ενημέρωση σε καίρια θέματα. Ένας κοινωνικός λειτουργός οφείλει να είναι ενήμερος για τις εκάστοτε ανάγκες που επιτάσσει κάθε περίοδος, ούτως ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στην επίλυση των προβλημάτων και σε κάθε είδους διάκριση που μπορεί να υποστεί ένα άτομο λόγω των προκαταλήψεων που δημιουργούνται μέσα από την τριβή των ατομικών σχέσεων στη κοινωνία (Βαϊδάκης, 2006).

Ειδικότερα, όσον αφορά στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και τη στάση του απέναντι σε ομοφυλόφιλους ωφελούμενος, κάθε επαγγελματίας πρέπει να καταδικάζει περιστατικά ομοφοβίας η διάκρισης σε βάρους τους που οφείλονται στο σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Είναι σημαντικό για κάθε κοινωνικό λειτουργό να υπερασπίζεται τα δικαιώματα όσων καθημερινά βιώνουν ρατσισμό λόγω της εγγενούς διαφορετικότητας τους και να προάγει τις αξίες κάθε ανθρώπου που θέλει να ζήσει χωρίς να προσποιείται (Κογκίδου, 2008). Στην εν λόγω συνηγορία και εκπροσώπηση των επαγγελματιών συμπεριλαμβάνεται και η διεκδίκηση για τη νομιμοποίηση θεσμών που απαγορεύονται ρητά για τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Εφόσον ασφαλώς, ισχύουν τα κριτήρια που υπάρχουν για το υπόλοιπο μέρος της κοινωνίας.

Η Ελλάδα στο συγκεκριμένο κομμάτι δεν έχει καταφέρει να διαχειριστεί τις ποικίλες απόψεις που επικρατούν με αποτέλεσμα όχι μόνο να μένει άπραγη σε κρίσιμα θέματα που αφορούν στην υπεράσπιση της διαφορετικότητας αλλά και η χώρα να έχει καταδικαστεί επανειλημμένα από διεθνείς οργανισμούς (Κογκίδου, 2008), Η συμβολή των κοινωνικών επιστημόνων στο πλευρό της εν λόγω μερίδας της κοινωνίας είναι πολύ σημαντική για την καθιέρωση υποστηρικτικών απόψεων και τη θέσπιση μιας ενιαίας γραμμής που θα έχει ως στόχο να αποτρέπει κάθε είδους ομοφοβικές στάσεις προς άτομα με διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό.

3.5 Περίληψη

Συνοψίζοντας τα βασικά συμπεράσματα του τρίτου κεφαλαίου συμπεραίνεται ότι η κοινωνική εργασία ξεκίνησε από τις φτωχογειτονιές του Λονδίνου και τις περιοχές που εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι μετανάστες στις μεγαλουπόλεις της Αμερικής, με σκοπό να αντιμετωπίσει τις ανάγκες των ατόμων αυτών. Σταδιακά αναπτύχθηκαν οι διάφορες κριτικές στην εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία με διαφορετικό σκοπό η κάθε μία. Έτσι η αντίρατιστική εκπαίδευση στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών των περιθωριοποιημένων ατόμων, ο φεμινισμός στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών των γυναικών τόσο ως εξυπηρετούμενες όσο και ως κοινωνικοί λειτουργοί. Η δομική κοινωνική εργασία ασχολείται με τις ευρείες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές διαστάσεις της κοινωνίας, ιδιαίτερα με τις επιπτώσεις του καπιταλισμού και τον αντίκτυπο αυτών των επιδράσεων στη δημιουργία άνισων σχέσεων μεταξύ των ατόμων. Η αντί-καταπιεστική κοινωνική πρακτική στοχεύει στην αναγνώριση της άσκησης καταπίεσης στις κοινωνίες, τις οικονομίες, τους πολιτισμούς και τις ομάδες και για την άρση ή αναίρεση της επίδρασης της καταπίεσης. Επιπροσθέτως, η πρακτική κατά των διακρίσεων αποτελεί τον πυρήνα των αξιών της κοινωνικής εργασίας. Πρόκειται για μια προσέγγιση που επιδιώκει να μειώσει, να υπονομεύσει ή να εξαλείψει τις διακρίσεις και την καταπίεση και να άρει τα εμπόδια που αποτρέπουν τους ανθρώπους να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες. Τέλος επισημαίνεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ενάντια σε κάθε είδους διάκριση με μια ειδική αναφορά στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το παρόν κεφάλαιο έχει στόχο να παρουσιάσει την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα. Αρχικά προβαίνει σε μια ιστορική εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως εκπαίδευση στην Ελλάδα και εν συνεχεία παρουσιάζει το περιεχόμενο της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ως προς τις διακρίσεις και την καταπίεση.

4.1 Ιστορική εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας ως εκπαίδευση στην Ελλάδα

Όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, με εξαίρεση τις μικρές ηγεμονίες, προσφέρουν εκπαίδευση για τα κοινωνικά επαγγέλματα. Η εκπαίδευση αυτή ακολουθεί διάφορα μοντέλα: από ένα σύστημα βασικής εκπαίδευσης μέχρι πανεπιστημιακές σπουδές.

Η διαδικασία της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και της επαγγελματοποίησης άρχισε να γίνεται ιδιαίτερα αισθητή κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων δεκαετιών του 20ου αιώνα. Όσον αφορά στον προσανατολισμό του περιεχομένου, κυριαρχούν η κοινωνική παιδαγωγική, η κοινωνική εργασία και η κοινωνική πολιτική. Σε γενικές γραμμές η κοινωνική εργασία έχει γίνει τόσο διαφοροποιημένη ώστε να μπορεί να αποτελεί έναν ανεξάρτητο επιστημονικό κλάδο, ο οποίος περιλαμβάνει και διασταυρώνεται με τις υλικές παροχές, την φροντίδα, τον έλεγχο, την εκπαίδευση, τις μορφές της αναψυχής, καθώς και την υγεία και την ψυχο-κοινωνική φροντίδα. Υπάρχει έτσι ένα διαφοροποιημένο μέτρο των διασυνδεόμενων δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την φροντίδα, την θεραπεία και άλλες, όπως η παιδαγωγική και η αναψυχή. Οι γενικά εκτεταμένοι τομείς σπουδών και επαγγελματικών γνώσεων και πρακτικών και ερευνητικών ικανοτήτων ποικίλει εξίσου. Για παράδειγμα, το ποσοστό της μάθησης με βάση την πρακτική μπορεί να κυμαίνεται από 5% έως 50% του χρόνου που δαπανάται στην κατάρτιση (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1995). Επίσης, οι μορφές ρύθμισης και αδειοδότησης διαφέρουν σημαντικά. Από τη μία πλευρά υπάρχουν τα κεντρικά πολιτικά ελεγχόμενα συστήματα και από την άλλη πλευρά (όπως στην Ελβετία) οι κανονισμοί ελέγχονται από μια ένωση των ιδρυμάτων κατάρτισης. Επιπλέον, η ευθύνη για τη χρηματοδότηση των ιδρυμάτων

κατάρτισης μπορεί να είναι κρατική, μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης ή ιδιωτική από εθελοντικές ή θρησκευτικές οργανώσεις. Για μια πλήρη εικόνα του τοπίου της κατάρτισης, θα χρειαζόταν μία ξεχωριστή μελέτη. Σε αυτή τη γενική επισκόπηση των συστημάτων των διαφόρων χωρών, θα περιγραφούν με περισσότερες λεπτομέρειες εκείνες οι χώρες όπου έχουν αναπτυχθεί τα συστήματα κατάρτισης σε μια πιο μακρά χρονική περίοδο. Οι βόρειες, δυτικές και νότιες ευρωπαϊκές χώρες εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή. Ενώ στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, οι διαδικασίες μετασχηματισμού δεν είναι πλήρεις, οπότε κατά κύριο λόγο θα καλυφθούν μόνο οι αναπτυσσόμενες τάσεις που εμφανίζουν.

Σε αντίθεση με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες η σύγχρονη κοινωνική εργασία ήρθε με την εκβιομηχάνιση περίπου 100 χρόνια πριν, η επαγγελματική κοινωνική εργασία στην Ελλάδα έχει μια σχετικά πρόσφατη παράδοση. Η πρώτη «Ελευθέρα Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας» ιδρύθηκε το 1937, αλλά η περαιτέρω ανάπτυξή της διακόπηκε από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η πρώτη σχολή στην μεταπολεμική εποχή (το «Pierce College - Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας») ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1945 με την αμερικανική βοήθεια (και μέχρι το 1975 ήταν υπό αμερικανική ηγεσία). Οι (περίπου 300) απόφοιτοι αυτής της σχολής ήταν ζωτικής σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας κατά την περίοδο αυτή. Ειδικοί από την «Αμερικανική Αποστολή» παρείχαν τεχνική υποστήριξη στην οικοδόμηση των κοινωνικών υπηρεσιών και στην εκπαίδευση του προσωπικού (Κοκκινάκη, 1986). Μία δεύτερη σχολή (η «XEN / IAKE - Σχολή Κοινωνικής Εργασίας») ιδρύθηκε στη συνέχεια το 1948 και το 1957 ιδρύθηκε η τρίτη σχολή από την διακονία της Ορθόδοξης Εκκλησίας (μέχρι το 1965 αυτή η σχολή εκπαίδευε θεολόγους σε μεταπτυχιακό επίπεδο).

Στη συνέχεια, το 1960, ακολούθησε το άνοιγμα της «Αθηναϊκής Σχολής για την ενίσχυση των Νέων». Όλες αυτές οι σχολές ήταν ιδιωτικά ιδρύματα. Το κράτος ξεκίνησε να συμμετέχει μόλις το 1970 με την καθιέρωση στον τριτογενή τομέα των δύο τμημάτων της κοινωνικής εργασίας στα Κέντρα Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ), στο Ηράκλειο και την Πάτρα, τα οποία αργότερα μετατράπηκαν σε «ΤΕΙ». Αυτό σήμανε το τέλος των ιδιωτικών σχολών, όταν το 1984/85 καθιερώθηκαν στις σχολές Υγείας και

Κοινωνικής Πρόνοιας των ΤΕΙ τα τμήματα της κοινωνικής εργασίας. Στο εξής, η κατάρτιση στην κοινωνική εργασία γινόταν αποκλειστικά μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα των ΤΕΙ.

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα κάνει σαφή διάκριση μεταξύ της «πανεπιστημιακής» και «μη πανεπιστημιακής» εκπαίδευσης, ακόμη και στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η φοίτηση στην κοινωνική εργασία σε τρία ΤΕΙ, της Αθήνας, του Ηρακλείου και της Πάτρας θα λειτουργεί για λίγα χρόνια ακόμα λόγω του σχεδίου Αθηνά. Διαρκεί τρεισήμισι έτη μη πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Τα προσόντα εισόδου είναι η αποφοίτηση από το Λύκειο και οι Πανελλαδικές εξετάσεις, τα μαθήματα είναι δωρεάν, οργανώνονται σύμφωνα με το δεσμευτικό εθνικό πρόγραμμα σπουδών και προσφέρουν θεωρητικές γνώσεις και πρακτική αρμοδιότητα. Η πρακτική αποτελεί το 45% της εκπαίδευσης. Αποφοιτούν περίπου 250 φοιτητές ετησίως εκ των οποίων το 95% είναι γυναίκες. Οι σπουδές οδηγούν σε Πτυχίο με επακόλουθη αναγνώριση από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Αυτή η αναγνώριση είναι και η απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα.

Η εισαγωγή των πανεπιστημιακών βασικών μαθημάτων στην κοινωνική εργασία είχε ανακοινωθεί ήδη από το 1983, αν και μέχρι τώρα δεν έχει υλοποιηθεί (Κοκκινάκη, 1986). Οι απόφοιτοι της κοινωνικής εργασίας μπορούν ωστόσο να συνεχίσουν τις σπουδές τους επιλέγοντας σχετιζόμενα πανεπιστημιακά τμήματα τετραετούς φοίτησης, π.χ. πολιτικής επιστήμης, διοίκησης, παιδαγωγικής και ιατρικής. Συμπληρώνοντας την εκπαίδευση στα ΤΕΙ, υπήρξε, από το 1966, η δυνατότητα για πανεπιστημιακή εξειδίκευση στην κοινωνική εργασία που οδηγεί σε μεταπτυχιακό στο θέμα της «κοινωνικής διαχείρισης» (Συμβούλιο της Ευρώπης, 1995).

4.2 Περιεχόμενο εκπαίδευσης της Κοινωνικής Εργασίας ως προς τις διακρίσεις και την καταπίεση

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΕΕ, οι κοινωνικοί λειτουργοί οι οποίοι είναι εκπαιδευμένοι και εξειδικευμένοι στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμά τους οπουδήποτε εντός του ΕΟΧ, εφόσον είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι υπάρχει μία διαφανής και δίκαιη προσέγγιση στον καθορισμό του ποιοί κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να εγγραφούν και να έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμα σε άλλη χώρα του ΕΟΧ, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε την οδηγία που καθορίζει τις διαδικασίες που πρέπει να τηρούν οι εθνικές κυβερνήσεις κατά την αξιολόγηση των προσόντων ενός εκπαιδευμένου κοινωνικού λειτουργού από άλλη χώρα του ΕΟΧ.

Αυτή η οδηγία (οδηγία 2005/36/ΕΚ) σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων τέθηκε σε ισχύ τον Οκτώβριο του 2007 και καλύπτει τους κοινωνικούς λειτουργούς, καθώς και μια σειρά από άλλους επαγγελματίες. Ο νόμος δίνει δικαιώματα σε πολίτες του ΕΟΧ να αιτηθούν αξιολόγηση των προσόντων τους από τις αρμόδιες αρχές και εάν αυτές τα προσδιορίσουν ως «ισοδύναμα» τότε τους δίνεται το δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμα υπό τις ίδιες συνθήκες ως κοινωνικοί λειτουργοί σε άλλη χώρα του ΕΟΧ, π.χ. στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σύμφωνα με την οδηγία και τους κανονισμούς που ακολούθησαν, το Συμβούλιο Γενικής Κοινωνικής Φροντίδας (GSCC) έχει τη νομική υποχρέωση, ως η αρμόδια αρχή, για την αξιολόγηση της ισοδυναμίας των τίτλων (των σχετικών ατόμων) με τις προδιαγραφές που απαιτούνται για την Αγγλία. Αν το GSCC θεωρήσει ότι η ειδίκευση ή κατάρτιση ή η πρακτική του κοινωνικού λειτουργού είναι ισοδύναμη με εκείνη του Ηνωμένου Βασιλείου, ο εκπαιδευμένος κοινωνικός λειτουργός δικαιούται να ασκήσει το επάγγελμα στην χώρα αυτή. Εάν το GSCC δεν θεωρεί ότι ο αιτών έχει εκπληρώσει τις απαιτούμενες προδιαγραφές θα πρέπει να ορίσει την «ανεπάρκεια» στην εκπαίδευση ή την εμπειρία του ατόμου και να επιτρέψει στο άτομο να καλύψει την «διαφορά» ή να εξεταστεί για την επάρκειά του μέσω κάποιων τεστ ώστε να αποδείξει ότι έχει εκπληρώσει το σχετικό πρότυπο. Η οδηγία ορίζει επίσης την ανταλλαγή πληροφοριών με άλλες αρμόδιες αρχές για

την κοινωνική εργασία στον ΕΟΧ, όσον αφορά στην ικανότητα σε θέματα άσκησης του επαγγέλματος.

Το GSCC έχει την ευθύνη για την τήρηση ενός μητρώου εξειδικευμένων κοινωνικών λειτουργών και μαθητών στην Αγγλία. Σε γενικές γραμμές, οι κοινωνικοί λειτουργοί στο Ηνωμένο Βασίλειο υπόκεινται σε επαγγελματικούς κανόνες. Η Ενότητα 61 του Care Standards Act 2000 προστατεύει τον τίτλο του «κοινωνικού λειτουργού», καθιστώντας το αδίκημα για ένα άτομο να περιγράψει τον εαυτό του ως κοινωνικό λειτουργό, με πρόθεση να εξαπατήσει, εάν δεν έχει καταχωρηθεί από τα αρμόδια συμβούλια στην Αγγλία και την Ουαλία. Ανάλογες διατάξεις υπάρχουν στην Σκωτία και την Βόρεια Ιρλανδία. Περίπου το 8% του μητρώου που τηρείται από το Συμβούλιο Γενικής Κοινωνικής Φροντίδας αποτελείται από άτομα που κρίθηκαν ότι διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα από αρχές εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου. Από αυτά τα άτομα, το 27% είναι από τις χώρες του ΕΟΧ. Η εσωτερική ανάλυση του GSCC δείχνει μια σαφή αύξηση του αριθμού των αιτήσεων από κοινωνικούς λειτουργούς εκπαιδευμένους στις χώρες του ΕΟΧ οι οποίοι ζητούν εγγραφή στο μητρώο για να ασκήσουν το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού στην Αγγλία. Ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί, κυρίως μετά την κυβερνητική πρόταση για πλαφόν στους μετανάστες εκτός ΕΕ.

Μία από τις βασικές προκλήσεις για το GSCC και τις άλλες επαγγελματικές ρυθμιστικές αρχές στο Ηνωμένο Βασίλειο είναι η κατανόηση της φύσης της κοινωνικής εργασίας σε άλλες χώρες του ΕΟΧ, καθώς και της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της ρύθμισης του επαγγέλματος. Χωρίς αυτές τις βασικές πληροφορίες, είναι δύσκολη η αξιολόγηση των προσόντων και ο καθορισμός του κατά πόσο οι υποψήφιοι από τις χώρες του ΕΟΧ πληρούν τις προδιαγραφές που απαιτούνται από το GSCC.

Είναι σαφές από τη βιβλιογραφία ότι υπάρχει μία ευρεία κατανόηση της κοινωνικής εργασίας σε όλες τις χώρες του ΕΟΧ. Επιπλέον, η ιστορία της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ποικίλλει ευρέως σε όλες τις χώρες του ΕΟΧ. Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι σε ορισμένες χώρες, τα προσόντα για την κοινωνική εργασία είναι καλά εδραιωμένα και εντάσσεται στο πλαίσιο του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σε άλλες, η κοινωνική εργασία

αποτελεί ένα «νέο» πεδίο στην εκπαίδευση. Για παράδειγμα, η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα εισήχθη στην Βουλγαρία την δεκαετία του 1990 με τη χρήση του γερμανικού συστήματος της «κοινωνικής παιδαγωγικής» (Freed 1995). Από τότε, η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία έχει επεκταθεί σε αρκετά πανεπιστήμια της Βουλγαρίας. Στην Ρουμανία, η νομική αναγνώριση της κοινωνικής εργασίας ως ανεξάρτητο επάγγελμα και στον τομέα της πρακτικής, τέθηκε σε ισχύ το 2005, μέσα από τον νόμο για την κοινωνική εργασία του ίδιου έτους. Ο Νόμος αυτός εγκατέστησε ένα σύστημα ρύθμισης και χορήγησης αδειών τεσσάρων βαθμίδων: την προσωρινή άδεια (Debutante) για τους πρόσφατους πτυχιούχους, τον τίτλο του Practicant, αφού ο κοινωνικός λειτουργός συμπληρώσει ένα έτος πρακτικής, τον τίτλο του Specialist για τα άτομα με εμπειρία τριών έως πέντε ετών και τον τίτλο του Κύριου Κοινωνικού Λειτουργού για όσους έχουν συμπληρώσει πέντε ή περισσότερα έτη εμπειρίας.

Η κατάρτιση της κοινωνικής εργασίας και εκπαίδευσης διαφέρει μεταξύ των κρατών του ΕΟΧ, καθώς και το ρυθμιστικό καθεστώς του επαγγέλματος. Για παράδειγμα, οι βιβλιογραφικές έρευνες δείχνουν ότι ο τίτλος του «κοινωνικού λειτουργού» δεν προστατεύεται στην Σουηδία, ενώ στην Νορβηγία μόνο ορισμένα μέρη του επαγγέλματος. Στην Γαλλία, οι κοινωνικοί λειτουργοί λαμβάνουν μία επαγγελματική ταυτότητα και σήμα, ανεξαρτήτως του οργανισμού για τον οποίο εργάζονται και στην Ισλανδία, ο τίτλος φαίνεται να προστατεύεται με νόμο από το 1975 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1996; Reimanuo 1997; Júlíusdóttir 2006; Svensson 2010).

Στο πλαίσιο αυτό της ακραίας πολυμορφίας, είναι ζωτικής σημασίας ο GSCC, ως ρυθμιστικός φορέας για το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας στην Αγγλία, να καθιερώσει ένα λεπτομερές σκεπτικό για την κατανόηση της κοινωνικής εργασίας και των προσόντων εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, προκειμένου να διευκολυνθεί η διαδικασία της αναγνώρισης και της εγγραφής των εξειδικευμένων κοινωνικών λειτουργών του ΕΟΧ, παράλληλα με την διασφάλιση των απαιτούμενων προτύπων, της συνοχής και της δικαιοσύνης. Η έρευνα δείχνει επίσης ότι η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων της κοινωνικής εργασίας από ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, μπορεί να είναι δύσκολη (Hussein και Clarke 2010; Hussein, Stevens και Manthorpe 2010). Οι κύριοι λόγοι γι' αυτό συνδέονται με το γεγονός ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί

εκπροσωπούνται από έναν μεγάλο αριθμό διαφορετικών επαγγελματικών ομάδων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Σε ορισμένες χώρες είναι ενσωματωμένοι σε μία επαγγελματική ομάδα, ενώ σε άλλες βρίσκονται σε διάφορες ομάδες.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από μία προοδευτική «ακαδημαϊκοποίηση» και επηρεάζεται άμεσα από τις αλλαγές στις δομές των πανεπιστημίων που προκλήθηκαν από τη Διαδικασία της Μπολόνια (1999). Η διαδικασία αυτή έχει ως στόχο να επιτευχθεί μεγαλύτερη συμβατότητα μεταξύ των ευρωπαϊκών τίτλων. Σε σχέση με την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων θεωρεί αμφίβολο ότι η μεταρρύθμιση θα εφαρμοστεί εάν αφηθεί στην καλή θέληση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Επί του παρόντος, υπάρχουν ευρωπαϊκές χώρες που έχουν υπογράψει την Διαδικασία της Μπολόνια οι διατάξεις της οποίας δεν έχουν ακόμη καθιερωθεί (Martínez-Román 2007). Η νομική ρύθμιση των πλαισίων των προσόντων σε εθνικό επίπεδο έχει προταθεί ως μια πιθανή λύση στις δυσκολίες αυτές.

Στις αρχές του ακαδημαϊκού έτους 2004-2005, καθιερώθηκαν οι δύο κύκλοι σπουδών (προπτυχιακός και μεταπτυχιακός) για την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία από όλες τις χώρες που υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Μπολόνια, με εξαίρεση την Ανδόρα, την γερμανόφωνη κοινότητα του Βελγίου, την Ουγγαρία, την Πορτογαλία, την Ρουμανία, την Ισπανία και την Σουηδία (USAID 2008). Η Ισπανία, η Ρουμανία και η Ουγγαρία στη συνέχεια ενέκριναν νόμους συναίνεσης (Martínez-Román 2007). Παραδείγματα χωρών που έχουν ήδη καθιερώσει το προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο είναι: η Δανία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Λιθουανία, η Νορβηγία και η Πολωνία. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα ανάληψης διδακτορικών μελετών σε ορισμένες χώρες, όπως η Τσεχική Δημοκρατία, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Ιταλία και η Πολωνία. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτή την ομάδα, ο αριθμός των διδακτικών μονάδων (ECTS) που θεωρείται επαρκής για ένα πτυχίο (Bachelor) στην Κοινωνική Εργασία ποικίλλει από χώρα σε χώρα.

4.3 Σύνοψη

Όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, με εξαίρεση τις μικρές ηγεμονίες, προσφέρουν εκπαίδευση για τα κοινωνικά επαγγέλματα. Η εκπαίδευση αυτή ακολουθεί διάφορα μοντέλα: από ένα σύστημα βασικής εκπαίδευσης μέχρι πανεπιστημιακές σπουδές. Η εισαγωγή των πανεπιστημιακών βασικών μαθημάτων στην κοινωνική εργασία είχε ανακοινωθεί από το 1983, αν και μέχρι τώρα δεν έχει υλοποιηθεί. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΕΕ, οι κοινωνικοί λειτουργοί οι οποίοι είναι εκπαιδευμένοι και εξειδικευμένοι στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν το επάγγελμά τους οπουδήποτε εντός του ΕΟΧ, εφόσον είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα. υπάρχει μία ευρεία κατανόηση της κοινωνικής εργασίας σε όλες τις χώρες του ΕΟΧ. Επιπλέον, η ιστορία της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ποικίλλει ευρέως σε όλες τις χώρες του ΕΟΧ. Προηγούμενες έρευνες δείχνουν ότι σε ορισμένες χώρες, τα προσόντα για την κοινωνική εργασία είναι καλά εδραιωμένα και εντάσσεται στο πλαίσιο του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σε άλλες, η κοινωνική εργασία αποτελεί ένα «νέο» πεδίο στην εκπαίδευση.

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός – στόχοι της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η καταγραφή των στάσεων των τελειόφοιτων σπουδαστών του ΑΤΕΙ Πάτρας του τμήματος της κοινωνικής εργασίας στους άντρες ομοφυλόφιλους, καθώς και οι πιθανοί παράγοντες που τις επηρεάζουν.

Ειδικότεροι στόχοι της έρευνας αποτελούν:

- **Η περιγραφή του προφίλ των τελειόφοιτων σπουδαστών του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ της Πάτρας, όπως προκύπτει από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά.**
- **Εάν η προθυμία για την υπέρσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων σημαίνει και πιο θετικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία.**
- **Να εξετάσουμε αν η μεγαλύτερη προσήλωση σε θρησκευτικές πρακτικές σχετίζεται με περισσότερο αρνητικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία.**
- **Να διερευνήσουμε εάν οι γυναίκες είναι λιγότερο ομοφοβικές σε σχέση με τους άντρες.**
- **Να εξετάσουμε αν οι πολιτικές πεποιθήσεις των φοιτητών σχετίζονται ή όχι με θετικές ή αρνητικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία.**

5.2 Σημαντικότητα έρευνας

Σύμφωνα με τη Παπαδάκη (2008) οι έρευνες στην Κοινωνική Εργασία σε εκπαιδευτικό επίπεδο είναι ελάχιστες. Έτσι ως ένα βαθμό η έρευνα μας θεωρείται σημαντική γιατί εμπλουτίζει κατά βάση την βιβλιογραφία. Επιπροσθέτως, η έρευνα μας αφορά στα ομοφυλοφιλικά άτομα άνδρες (gay) και διεξάχθηκε στο Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας στο τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας κάτι που δεν έχει διερευνηθεί μέχρι σήμερα σε άλλη έρευνα. Τέλος, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θα εμπλουτίσουν τη βιβλιογραφία μας σχετικά με το εν λόγω θέμα καθώς επίσης τα συμπεράσματα της θα δοθούν στο ΑΤΕΙ Πάτρας, στο τμήμα μας προς ενημέρωση των σπουδαστών που φοιτούν εκεί.

5.3 Είδος έρευνας

Η έρευνα διεξάχθηκε με βάση την ποσοτική μέθοδο με τη χρήση ερωτηματολογίου καθώς «η ποσοτική έρευνα βασίζεται στη στατιστική μέτρηση και στη συσχέτιση μεταβλητών, μέθοδοι με τις οποίες διερευνώνται οι αιτιατές σχέσεις ανάμεσα στις μεταβλητές και κατ' επέκταση οι διεργασίες και τα αίτια εμφάνισης και αλλαγής των κοινωνικών φαινομένων» (Ζαϊμάκης 2010: 216).

5.4 Πληθυσμός - δείγμα

Πληθυσμό της παρούσας έρευνας αποτελούν οι τελειόφοιτοι σπουδαστές του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας της Πάτρας, οι οποίοι ανέρχονται περίπου στα 300 άτομα σύμφωνα με τα στοιχεία που μας δόθηκαν από την γραμματεία του τμήματος μας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το μήνα Απρίλιο σε τελειόφοιτους σπουδαστές της κοινωνικής εργασίας (από Ζ εξάμηνο και πάνω). Από το σύνολο των τελειόφοιτων φοιτητών το δείγμα που λήφθηκε, ανήλθε σε 161 ερωτηματολόγια από ισάριθμα άτομα. Η συλλογή των στοιχείων έγινε από τους ίδιους τους ερευνητές με τη χρήση ενός ερωτηματολογίου (βλ. παράρτημα 2) που περιείχε τρεις θεματικές ενότητες: 1) κοινωνικά - δημογραφικά χαρακτηριστικά, 2) τρόπο ζωής και 3) στάσεις στην ομοφυλοφιλία. Το πεδίο της έρευνας ήταν ο χώρος του ΤΕΙ Πάτρας.

5.5 Μέθοδος της δειγματοληψίας

Για τη συγκεκριμένη έρευνα η ερευνητική μας ομάδα χρησιμοποίησε τη μέθοδο της «βολικής» ή τυχαίας δειγματοληψίας. Η μέθοδος αυτή δίνει δείγματα «μη πιθανοτήτων». Πιο συγκεκριμένα επιλέχθηκαν τα πλησιέστερα άτομα για να χρησιμεύσουν απαντώντας. Σε αυτή την περίπτωση συχνά χρησιμεύουν «αιχμάλωτα» ακροατήρια, όπως μαθητές ή φοιτητές (Cohen, Manion, 1994)

5.6 Ερευνητικό εργαλείο

Το εργαλείο που επιλέχθηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα είναι το ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο, μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η επικοινωνία μεταξύ του ερευνητή και του δείγματος, καθώς μέσα από το δείγμα παρέχονται οι απαραίτητες για την έρευνα πληροφορίες (Ψαρού & Ζαφειρόπουλος 2004).

Το ερωτηματολόγιο μας (βλ. παράρτη.,,α 2) περιείχε τρεις θεματικές ενότητες: 1) κοινωνικά- δημογραφικά χαρακτηριστικά, 2) τρόπο ζωής και 3) στάσεις στην ομοφυλοφιλία. Το πεδίο της έρευνας ήταν ο χώρος του ΤΕΙ Πάτρας, και η συλλογή των ερωτηματολογίων ολοκληρώθηκε μέσα σε μια εβδομάδα τον μήνα του Απριλίου 2015. Αφού δίναμε το ερωτηματολόγιο στον συνεντευξιαζόμενο, απομακρυνόμασταν ώστε να μπορέσει να απαντήσει ελεύθερα. Τους επισημάνθηκε γραπτώς και προφορικώς ότι είναι σημαντικό να απαντήσουν με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις, ότι το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο κι ότι τα στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Η λήψη του δείγματος έγινε κυρίως στο εσωτερικό της σχολής. Ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν περίπου 15´ λεπτά.

Ο Herek (1988) δημιούργησε δύο υπό-κλίμακες για τη μέτρηση των στάσεων στην ομοφυλοφιλία, η μία αφορά τους γκέι (άνδρες) και η άλλη τις λεσβίες (γυναίκες). Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιείται η υπό-κλίμακα για τους γκέι (άνδρες). Επιστήμονες κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, φοιτητές και ερευνητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη κλίμακα ALTG για μη κερδοσκοπική έρευνα η οποία ακολουθεί τις αρχές και τη δεοντολογία της (Αμερικάνικης Ψυχολογικής Ένωσης) - American Psychological Association. Δεν είναι απαραίτητο να λάβει κάποιος την επίσημη άδεια από τον Dr. Herek για να χρησιμοποιήσει την

κλίμακα στον τομέα της έρευνας, ακόμη και κατόπιν αιτήματος. Η άδεια για να χρησιμοποιήσει κάποιος την κλίμακα δεν επιτρέπεται ρητά μόνο σε άτομα που έχουν απελαθεί ή «διώχθηκαν» από επαγγελματικό ή επιστημονικό σωματείο, λόγω της παραβίασής τους από τα ηθικά πρότυπα του οργανισμού.

Επιπροσθέτως στον πίνακα 1 παρακάτω καταγράφονται οι 10 μεταφρασμένες στα ελληνικά προτάσεις όπου σύμφωνα με αυτές ο Herek (1988) υποστηρίζει ότι μπορούν να μετρηθούν οι στάσεις των ανθρώπων σχετικά με τους ομοφυλόφιλους άνδρες.

Πίνακας 1.

Μεταφρασμένη υπό-κλίμακα του Herek (1988) στάσεων απέναντι στους γκέι.

1	Θα έπρεπε να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά όπως και στα ετεροφυλόφιλα
2	Νομίζω ότι οι άντρες ομοφυλόφιλοι είναι αηδιαστικοί
3	Πρέπει να απαγορεύεται στους άντρες ομοφυλόφιλους να διδάσκουν στα σχολεία
4	Η ομοφυλοφιλία είναι διαστροφή (ανωμαλία)
5	Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας στους άντρες
6	Αν σε έναν άντρα παρουσιάζονται ομοφυλόφιλες τάσεις, θα πρέπει να κάνει ότι μπορεί για να τις ξεπεράσει
7	Δε θα ταραχθώ πάρα πολύ αν μάθω πως ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος
8	Η σεξουαλική επαφή μεταξύ δύο αντρών είναι ξεκάθαρα λάθος
9	Η ιδέα του γάμου μεταξύ δύο αντρών είναι γελοία
10	Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι απλά ένας διαφορετικός τρόπος ζωής ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται

Οι απαντήσεις σε κάθε μία από τις παραπάνω προτάσεις μετρήθηκαν σε κλίμακα Likert 5 σημείων. Πιο συγκεκριμένα η κλίμακα είχε την εξής μορφή «Συμφωνώ απόλυτα», «Συμφωνώ», «Συμφωνώ Ελάχιστα», «Διαφωνώ» και «Διαφωνώ απόλυτα».

Ο τρόπος ζωής

Ο τρόπος ζωής μετρήθηκε με την κλίμακα των Gregersen & Berg, (1994 στους Chliaoutakis, et al, 2005) η οποία χρησιμοποιήθηκε στα ελληνικά πρώτη φορά από το Chliaoutakis et al (1999) σε μια μελέτη/έρευνα που διεξάχθηκε για την επίδραση του τρόπου ζωής των νέων οδηγών σε ατύχημα οδικής κυκλοφορίας στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας.

Η αρχική κλίμακα είχε 26 προτάσεις – θέματα. Η ερευνητική ομάδα ωστόσο δεν συμπεριέλαβε και τις 26 προτάσεις αλλά μόνο τις 11 από αυτές (βλ. παράρτημα 2). Κάθε πρόταση μετρήθηκε με κλίμακα έξι σημείων: Ποτέ, Σπάνια, Καμιά φορά, Αρκετά συχνά, Πολύ συχνά και Πάντα. Παίρνοντας σαν βάση αυτή την κλίμακα, διαμορφώσαμε τρεις μεταβλητές, (τη θρησκευτικότητα, τις κοινωνικές συναντήσεις – έξοδοι και την πολιτικοποίηση).

Θρησκευτικότητα

Η θρησκευτικότητα μετρήθηκε με τη χρησιμοποίηση τριών ερωτημάτων από την κλίμακα του τρόπου ζωής: «Πηγαίνω στην εκκλησία» (ερώτημα 9), «Προσεύχομαι» (ερώτημα 7) και «Νηστεύω» (ερώτημα 8).

Κοινωνικότητα

Τα ερωτήματα που μέτρησαν την κοινωνικότητα είναι: «Πηγαίνω σε πάρτι, χορούς, πανηγύρια, κ.α.» (ερώτημα 6), «Πηγαίνω σε εστιατόρια ταβέρνες, κ.α.» (ερώτημα 5), «Πηγαίνω σε κλαμπ, ντίσκο κ.α.» (ερώτημα 1), πηγαίνω σε μπαρ (ερώτημα 3) πηγαίνω σε συναυλίες μουσικές εκδηλώσεις κ.α. (ερώτημα 2), πηγαίνω σε καφετέριες, καφεενεία (ερώτημα 4).

Πολιτικοποίηση

Το επίπεδο πολιτικοποίησης μετρήθηκε κάνοντας χρήση δύο ερωτήσεων από την κλίμακα του τρόπου ζωής «Ασχολούμαι ενεργά με την πολιτική» (ερώτημα 10)

και «Ενημερώνομαι για τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα της χώρας» (ερώτημα 11). Επιπλέον, η πολιτικοποίηση μετρήθηκε με ακόμη δύο ερωτήσεις που δεν ανήκαν στην κλίμακα του τρόπου ζωής: «Με ενδιαφέρει να ψηφίζω στις εκλογές» (ερώτηση 12) – σε κλίμακα πέντε σημείων (Πάρα πολύ, Αρκετά, Λίγο, Καθόλου, Δεν απαντώ) και «Με βάση τις πολιτικές και ιδεολογικές μου πεποιθήσεις τοποθετώ τον εαυτό μου:» (ερώτηση 13) – σε κλίμακα επτά σημείων (Δεξιά, Κεντροδεξιά, Κέντρο, Κεντροαριστερά, Αριστερά, Άλλο (προσδιορίστε), δεν απαντώ).

Επαφή με γκέι άτομα

Μετρήσαμε την επαφή που έχουν με γκέι άτομα με τέσσερις ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις ήταν «έχω gay φίλους», «γνωρίζω gay άτομα», «έχω κάποιο συγγενή gay» και «μιλάω με gay άτομα». Οι ερωτήσεις ήταν της μορφής ΝΑΙ ή ΟΧΙ και «Δεν απαντώ».

Επίδραση της εκπαίδευσης στην αλλαγή στάσεων στην ομοφυλοφιλία

Μετρήθηκε σε ποιο βαθμό άλλαξε σε σχέση με το αρχικό διάστημα των σπουδών τους, η στάση τους απέναντι στην αντρική ομοφυλοφιλία. Η κλίμακα εδώ ήταν της μορφής: πιο θετική, πιο αρνητική, ουδέτερη.

Προθυμία να συμβάλλουν ως επαγγελματίες υγείας

Εδώ κατανοήσαμε ως προθυμία τη διάθεση να υπερασπιστούν και να προστατεύσουν τα δικαιώματα των γκέι (ερώτηση 17) και να εργαστούν, ως επαγγελματίες υγείας ή πρόνοιας, σ' ένα χώρο εργασίας με γκέι άτομα. Η μέτρηση έγινε με κλίμακα επτά σημείων: Εντελώς απρόθυμος, Αρκετά απρόθυμος, Απρόθυμος, Ελάχιστα απρόθυμος, Αρκετά πρόθυμος, Πρόθυμος και Πολύ πρόθυμος.

Κοινωνικά-δημογραφικά στοιχεία

Τα κοινωνικό-δημογραφικά χαρακτηριστικά περιελάμβαναν το φύλο, την ηλικία, το εξάμηνο των σπουδών, αν ήταν η πρώτη επιλογή η σχολή της κοινωνικής εργασίας ή όχι, το επίπεδο εκπαίδευσης των γονιών, ο τόπος μόνιμης διαμονής, ετήσιο εισόδημα.

5.7 Πρόσβαση

Η ερευνητική ομάδα για την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας με βάση την αρχή της προσβασιμότητας επέλεξε το τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ Πάτρας, ως πεδίο λήψης του δείγματος. Αρχικά ζητήθηκε η άδεια από τον υπεύθυνο φορέα, και πιο συγκεκριμένα, με επιστολή προς τον προϊστάμενο του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας (βλ. παράρτημα 3).

5.8 Δεοντολογία της έρευνας

Η έννοια της «ηθικής» στην έρευνα αναφέρεται σε ένα σύστημα κανόνων συμπεριφοράς, που περιλαμβάνει την ορθότητα, την καταλληλότητα και την επάρκεια-αρτιότητα, ιδιότητες που πρέπει να χαρακτηρίζουν τις πράξεις και τις ενέργειες του ερευνητή. Σε αυτές θα πρέπει να προστεθεί και η εγγενής καλοσύνη του ερευνητή, η οποία αναμένεται να εμπνέει τις πεποιθήσεις και τους στόχους του. Στη βάση των κανόνων της ηθικής διαμορφώνεται η δεοντολογία, ρυθμίζοντας την ηθική διάσταση, το «δέον» (πως πρέπει) εν προκειμένω τους ενδεδειγμένους τρόπους και τις επιτρεπόμενες μεθόδους άσκησης του έργου του ερευνητή (Καλλινικάκη, 2010)

Ο Cohen και οι συνεργάτες του (2008), αναφερόμενοι στη δεοντολογία της εκπαιδευτικής έρευνας επισημαίνουν πως δεν μπορούμε να πιέσουμε τους απαντώντες να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο όμως μπορούμε να τους παροτρύνουμε. Παρ' όλα αυτά η απόφαση για το αν θα συμμετέχουν και για το πότε θα εγκαταλείψουν αυτή είναι αποκλειστικά δική τους. Η εμπλοκή τους στην έρευνα είναι πιθανόν να είναι αποτέλεσμα:

- *Της συνειδητής συναίνεσής τους*
- *Των δικαιωμάτων των συμμετεχόντων να εγκαταλείψουν σε οποιαδήποτε φάση ή να μην συμπληρώσουν συγκεκριμένες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.*
- *Των ευκαιριών που παρέχει η έρευνα για να βελτιώσουν την κατάστασή τους (το ζήτημα της ωφέλειας).*
- *Των εγγυήσεων ότι η έρευνα δεν θα τους προξενήσει βλάβη (το ζήτημα της μη βλάβης).*

- Των εγγυήσεων εμπιστευτικότητας, ανωνυμίας και μη ανιχνευσιμότητας που παρέχει η έρευνα.
- Του βαθμού απειλής ή ευαισθησίας των ερωτήσεων.
- Παραγόντων του ίδιου του ερωτηματολογίου, δηλαδή η αποφυγή μεροληψίας και η διασφάλιση της εγκυρότητας και αξιοπιστίας στο ερωτηματολόγιο – τα ζητήματα μεθοδολογικής στιβαρότητας και δικαιοσύνης. Η μεθοδολογική στιβαρότητα συνιστά δεοντολογικό και όχι απλά τεχνικό ζήτημα (Morrison, 1996c στο Cohen et al, 2008)
- Των αντιδράσεων του απαντώντος, για παράδειγμα οι απαντώντες θα αντιδράσουν εάν θεωρήσουν ότι μια ερώτηση είναι προσβλητική, παραβιάζει τον προσωπικό τους χώρο, είναι παραπλανητική, προκατειλημμένη, εκνευριστική, αδιάκριτη, απρεπής ή δυσνόητη.

Η ερευνητική ομάδα λειτούργησε με βάση τις αρχές της δεοντολογίας της έρευνας. Αρχικά έλαβε την απαραίτητη άδεια από τον προϊστάμενο του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, κύριο Παναγόπουλο, για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη λήψη των απαιτούμενων πληροφοριών. Επιπροσθέτως, τηρήθηκε η ανωνυμία των συμμετεχόντων και η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου έγινε εκούσια. Πριν την παράδοση των ερωτηματολογίων στο υπό μελέτη δείγμα, πραγματοποιήθηκε ενήμερη συγκατάθεση όπου γνωστοποιήθηκε ο σκοπός της έρευνας, το ότι η διεξαγωγή της γίνεται στα πλαίσια της πτυχιακής μας εργασίας και εγγυηθήκαμε για την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμότητα των αποτελεσμάτων. Επίσης, έγιναν όλες οι απαραίτητες διευκρινήσεις για αποφυγή τυχόν παρανοήσεων αλλά και κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους σπουδαστές βρισκόμασταν κοντά στο χώρο για να λύσουμε και να επεξηγήσουμε δικές τους απορίες. Όλα τα ερωτηματολόγια θα καταστραφούν μετά την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

6.1 Μέθοδος ποσοτικής ανάλυσης

Η ανάλυση των δεδομένων της έρευνας έγινε με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος Statistical Package for Social Science (SPSS ver. 18). Η γνώση της χρήσης αυτού του στατιστικού προγράμματος προσφέρει μεγάλες δυνατότητες ανάλυσης δεδομένων που συνήθως χρησιμοποιούνται στις κοινωνικές επιστήμες. Το SPSS, και γενικά διάφορα στατιστικά πακέτα μπορεί να αυξήσει σε ασύγκριτο βαθμό την ταχύτητα (και την ακρίβεια πολλές φορές) με την οποία μπορούμε να επεξεργαστούμε στατιστικά τα δεδομένα μας (Κόλλιας 2007)

6.2 Αξιοπιστία – εγκυρότητα

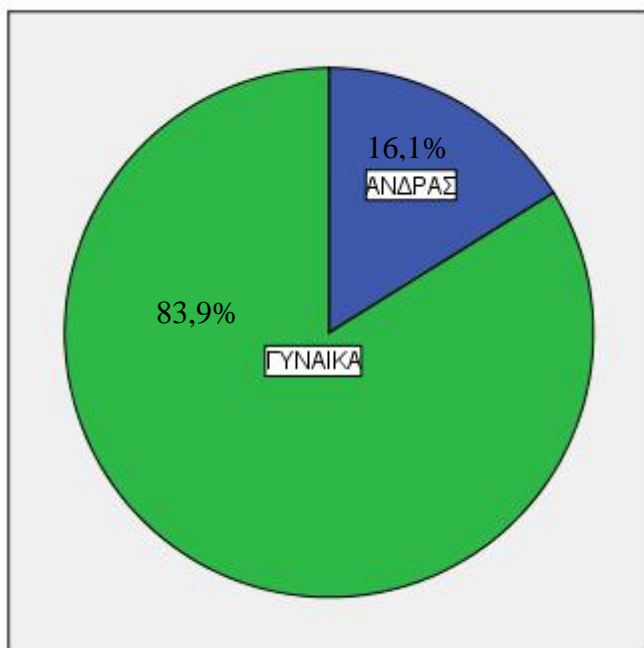
Σύμφωνα με την Σαχίνη - Καρδάση (1997: 155 - 161), η αξιοπιστία είναι το πρώτο χαρακτηριστικό που θα πρέπει να διαθέτει ένα εργαλείο μέτρησης και αναφέρεται στη σταθερότητα που εμφανίζει σε διαδοχικές μετρήσεις. Ένα εργαλείο μέτρησης θεωρείται αξιόπιστο όταν σε επαναλαμβανόμενες μετρήσεις σε ίδιο δείγμα και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, εμφανίζει σταθερά τα ίδια αποτελέσματα, εκτός αν έχει συμβεί μια σημαντική αλλαγή μεταξύ των μετρήσεων. Αναφορικά με την εργασία μας, τα αποτελέσματα παρέμεναν ίδια μετά από επαναλαμβανόμενες μετρήσεις στο ερευνητικό εργαλείο.

6.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Το δείγμα αποτελείται από 161 άτομα στα οποία μοιράστηκαν τα ερωτηματολόγια που αφορούσαν στην εν λόγω έρευνα. Ο Α' άξονας αφορά στα δημογραφικά στοιχεία των τελειοφοίτων. Αναφορικά με το φύλο, διαπιστώνουμε πως στην έρευνα το 83,9% των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 16,1% ήταν άντρες.

ΦΥΛΟ

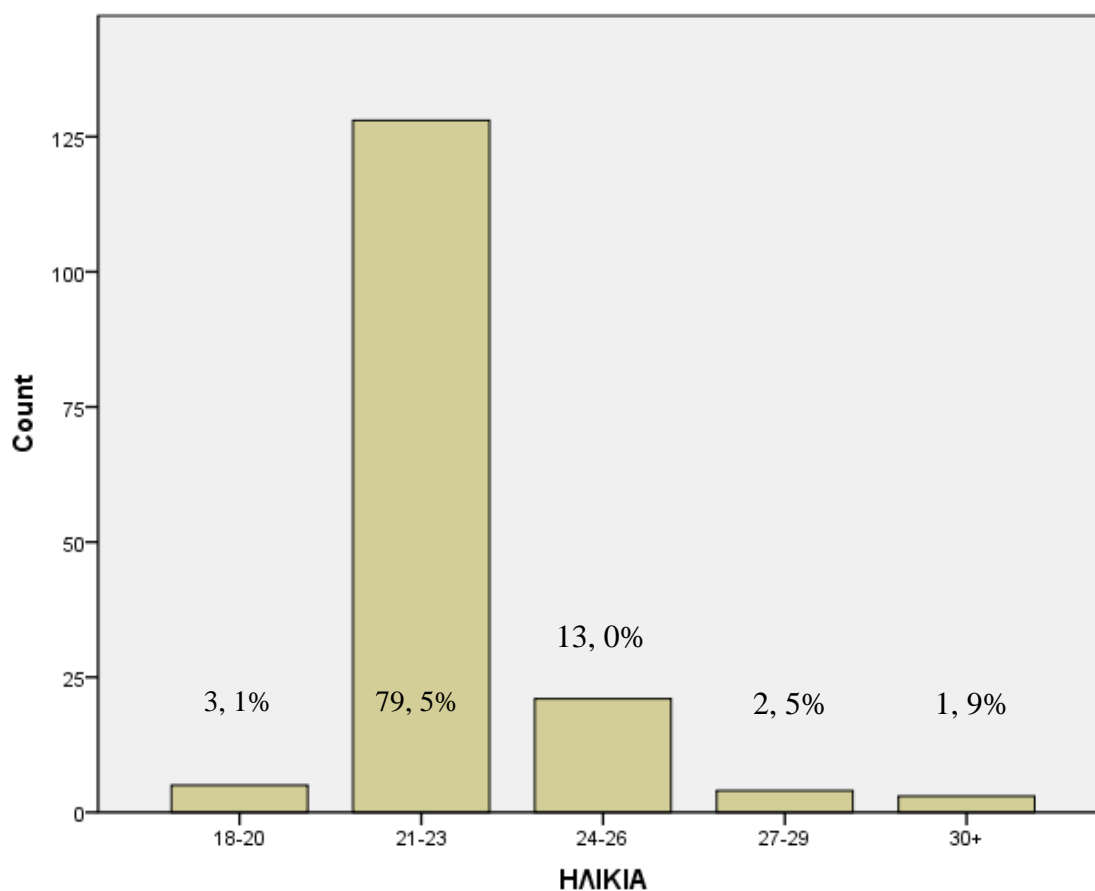
	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΑΝΔΡΑΣ	26	16,1	16,1
ΓΥΝΑΙΚΑ	135	83,9	83,9
Total	161	100,0	100,0

Η ερώτηση (2) αφορούσε στην ηλικία των τελειοφοίτων και το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανέρχεται στο ποσοστό 79,5% με απάντηση “21-23 ετών”. Ακολουθεί το ποσοστό της τάξεως του 13,0% με την απάντηση “24-26 ετών” ενώ έπειτα η απάντηση “18-20” ανέρχεται σε 3,1%. Με λιγότερα ποσοστά ακολουθούν οι ηλικίες 27-29 ετών με το ποσοστό να αγγίζει μόνο το 2,5% και τέλος όσοι τελειόφοιτοι βρίσκονται πάνω από 30 ετών αποτελούν το 1,9%.

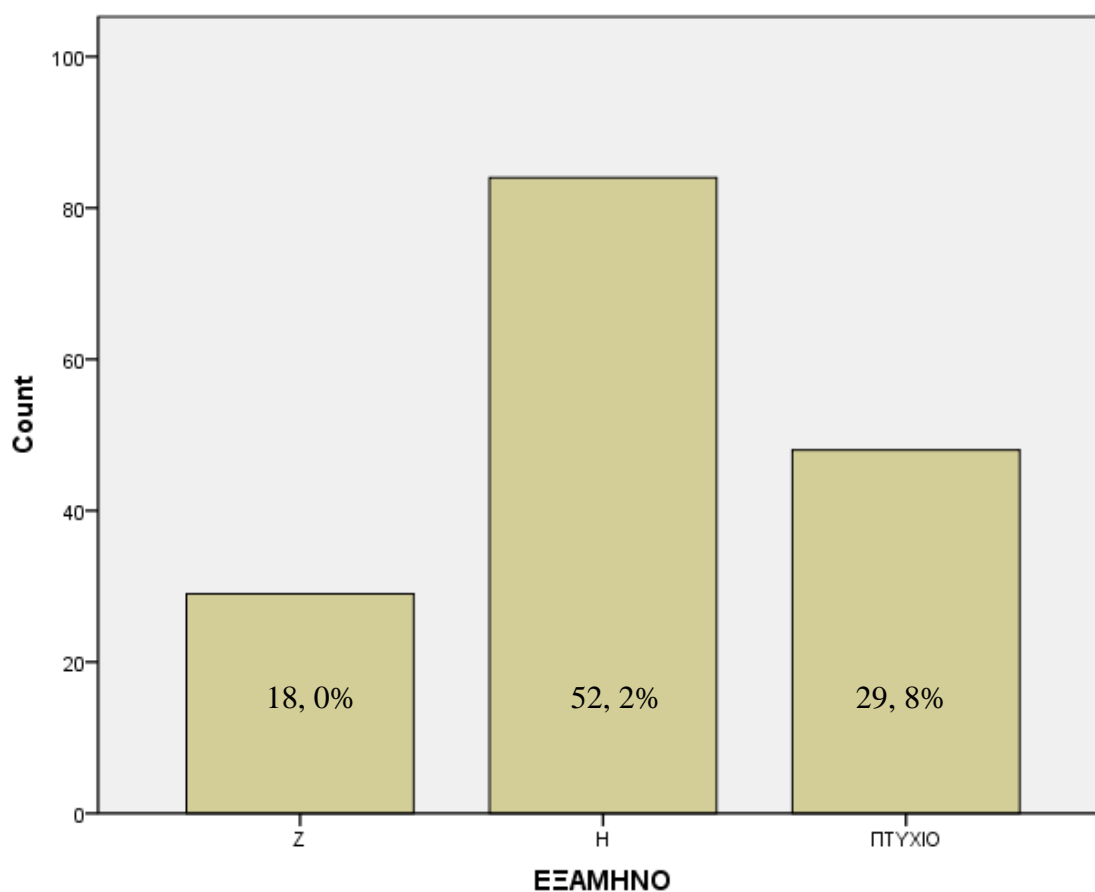
ΗΛΙΚΙΑ

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid 18-20	5	3,1	3,1
21-23	128	79,5	79,5
24-26	21	13,0	13,0
27-29	4	2,5	2,5
30+	3	1,9	1,9
Total	161	100,0	100,0

Για την ερώτηση (3) η οποία αναφερόταν στο εξάμηνο σπουδών, το μεγαλύτερο ποσοστό αγγίζει το 52,2% με την επιλογή “Η’ εξάμηνο” ενώ με μεγάλη διαφορά σε σχέση με την πρώτη επιλογή ακολουθεί η επιλογή “πτυχίο” με ποσοστό 29,8%. Τέλος, οι φοιτητές που διανύουν το Ζ’ εξάμηνο αποτελούν το 18,0%.

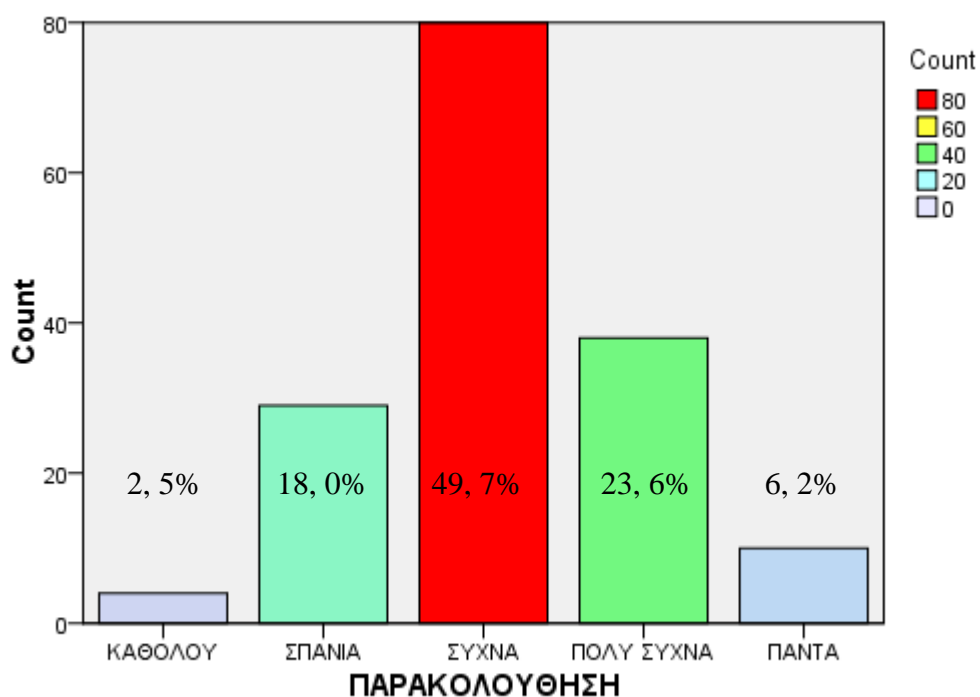
ΕΞΑΜΗΝΟ				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	Z	29	18,0	18,0
	H	84	52,2	52,2
	ΠΤΥΧΙΟ	48	29,8	29,8
	Total	161	100,0	100,0

Στην ερώτηση 4 οι φοιτητές κλήθηκαν να απαντήσουν αναφορικά με το βαθμό παρακολούθησης των μαθημάτων στο τμήμα. Από την συγκεκριμένη ερώτηση προέκυψε πως το 49,7% των ερωτηθέντων παρευρίσκεται συχνά στην παρακολούθηση μαθημάτων, ενώ το 23,6% απάντησε ότι παρακολουθεί πολύ συχνά τα μαθήματα. Στη συνέχεια το ποσοστό της τάξεως του 18,0% απάντησε ότι παρακολουθεί σπάνια τα μαθήματα ενώ με λιγότερα ποσοστά ακολουθούν η απάντηση “πάντα” με ένα μικρό ποσοστό να αγγίζει το 6,2%. Την τελευταία θέση των επιλογών κατέχει η απάντηση “καθόλου” με το ποσοστό του 2,5%.

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

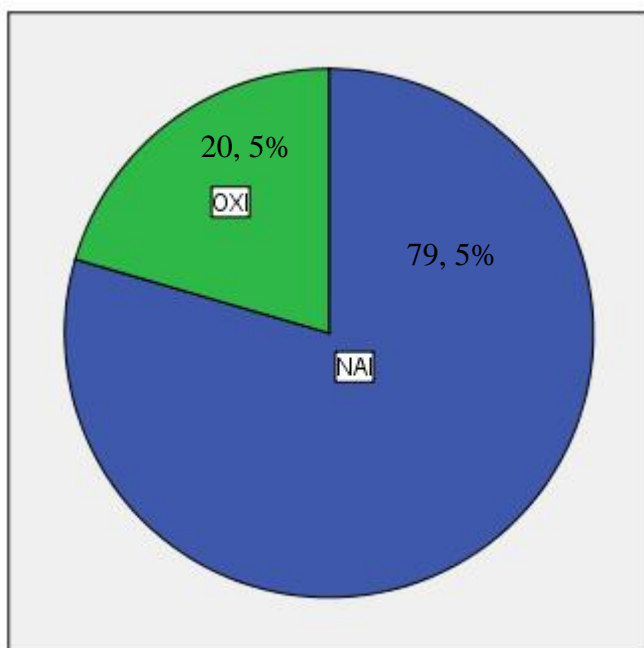
	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΚΑΘΟΛΟΥ	4	2,5	2,5
ΣΠΑΝΙΑ	29	18,0	18,0
ΣΥΧΝΑ	80	49,7	49,7
ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	38	23,6	23,6
ΠΑΝΤΑ	10	6,2	6,2
Total	161	100,0	100,0

Στην ερώτηση 5 οι φοιτητές καλούνταν να απαντήσουν σχετικά με το αν επιθυμούσαν από την αρχή να φοιτήσουν στο συγκεκριμένο τμήμα. Υπήρξε μεγάλη απόκλιση μεταξύ των δύο αποτελεσμάτων καθώς η πλειοψηφία των φοιτητών 79,5% σημείωσε την επιλογή “ΝΑΙ” ενώ από τους 161 φοιτητές οι 33 (20,5%) απάντησαν πως δεν επιθυμούσαν πραγματικά την φοίτηση τους στο τμήμα.

ΕΠΙΛΟΓΗ

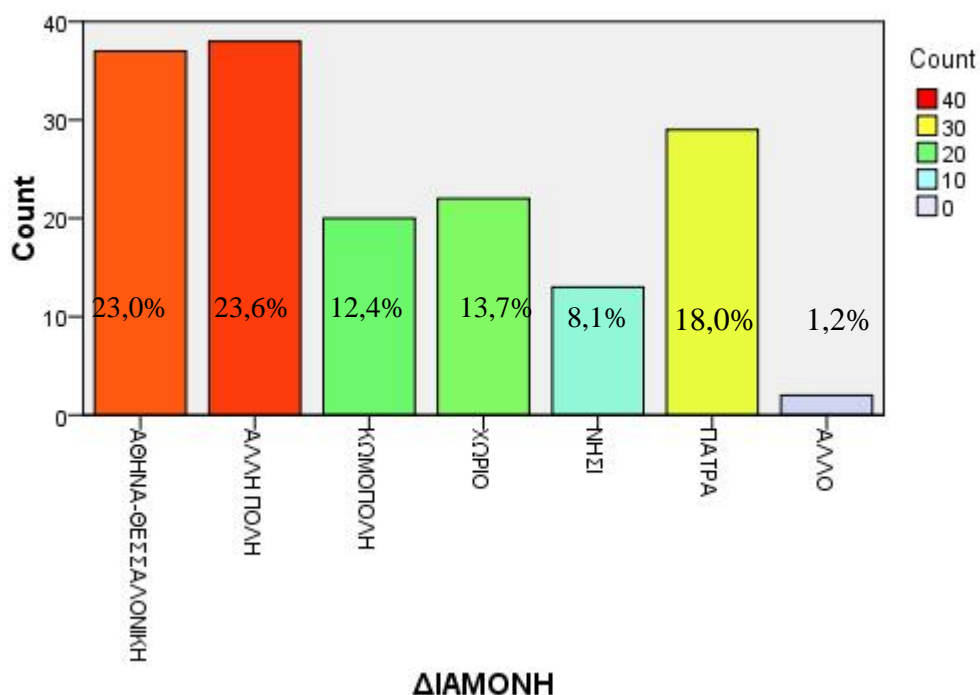
	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid NAI	128	79,5	79,5
OXI	33	20,5	20,5
Total	161	100,0	100,0

Η έκτη (6) ερώτηση του ερωτηματολογίου αναφέρεται στον τόπο διαμονής των σπουδαστών πριν την φοίτηση τους στο τμήμα. Η απάντηση “ΑΛΛΗ ΠΟΛΗ” αποτελεί την πρώτη επιλογή των φοιτητών με ποσοστό 23,6% αφήνοντας δεύτερη την επιλογή “ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ” που απάντησαν οι φοιτητές σε ποσοστό 23,0%. Η πόλη στην οποία λειτουργεί το συγκεκριμένο τμήμα απέσπασε ποσοστό 18,0% ενώ σε χωριό διέμεναν πριν την φοίτηση τους 22 φοιτητές (13,7%). Το ποσοστό της τάξεως του 12,4% απάντησε πως διέμενε σε κωμόπολη. Επιπροσθέτως, σε νησί διέμενε το 8,1% του δείγματος και τέλος σε άλλο μέρος απ’τα προαναφερθέντα απάντησε πως κατοικούσε μόνο το 1,2% του δείγματος.

ΔΙΑΜΟΝΗ

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	37	23,0	23,0
ΑΛΛΗ ΠΟΛΗ	38	23,6	23,6
ΚΩΜΟΠΟΛΗ	20	12,4	12,4
ΧΩΡΙΟ	22	13,7	13,7
ΝΗΣΙ	13	8,1	8,1
ΠΑΤΡΑ	29	18,0	18,0
ΑΛΛΟ	2	1,2	1,2
Total	161	100,0	100,0

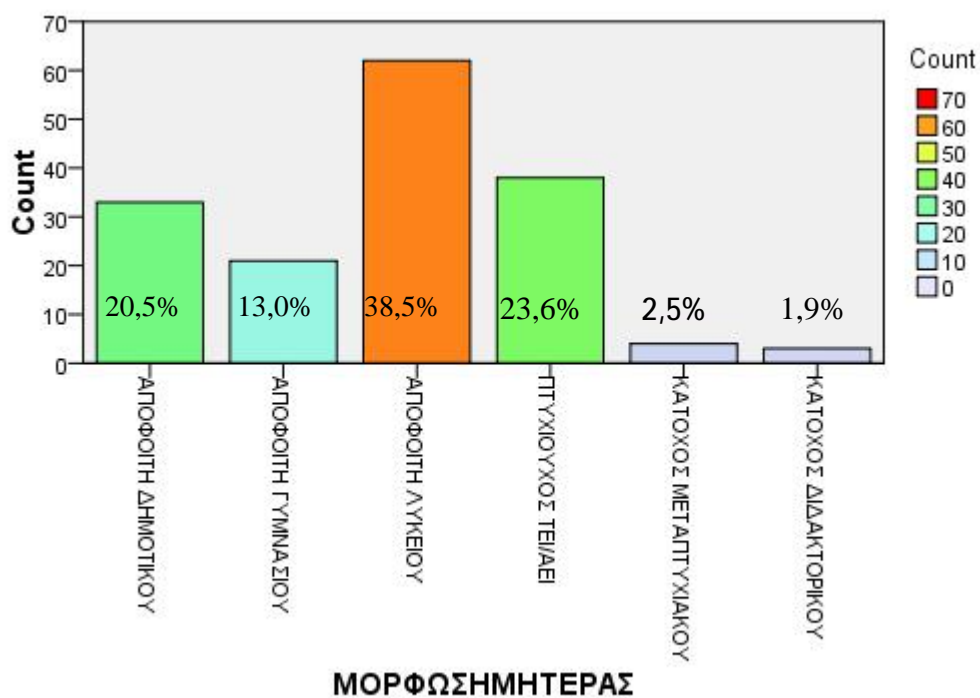

Η έβδομη (7) ερώτηση του ερωτηματολογίου αφορά στο μορφωτικό επίπεδο των γονέων των σπουδαστών. Απ'τα παρακάτω δεδομένα προκύπτει πως το μεγαλύτερο ποσοστό και των δύο γονέων των σπουδαστών έχει φοιτήσει μέχρι το λύκειο με ποσοστό 38,5 % στις γυναίκες και 32,3% στους άντρες. Μεγάλα ποσοστά εμφανίζει η απάντηση που αναφέρεται στη φοίτηση ή την ολοκλήρωση της φοίτησης του δημοτικού των γονέων με 20,5% και 26,7% στις μητέρες και τους πατέρες αντίστοιχα. Αξίζει να σημειωθεί πως στις απαντήσεις που αναφέρονται στην ολοκλήρωση φοίτησης γυμνασίου και ΤΕΙ/ΑΕΙ τα ποσοστά των γονέων είναι αντίστροφα μεταξύ τους με τους πατέρες να έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό (23,6%) στο γυμνάσιο και τις μητέρες στα ΤΕΙ/ΑΕΙ (23,6%). Αρκετά μικρό ποσοστό παρουσιάζεται στους κατόχους μεταπτυχιακού και διδακτορικού διπλώματος όπου το άθροισμα των ποσοστών στις μητέρες ανέρχεται σε 4,4% και στους πατέρες σε 5%.

7. Ποιό είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων σου;	%	%
Γονέας	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
Απόφοιτος δημοτικού ή μερικές τάξεις του δημοτικού	20,5	26,7
Απόφοιτος γυμνασίου	13,0	23,6
Απόφοιτος Λυκείου	38,5	32,3
Πτυχιούχος ΤΕΙ/ΑΕΙ	23,6	12,4
Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος	2,5	3,1
Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος	1,9	1,9

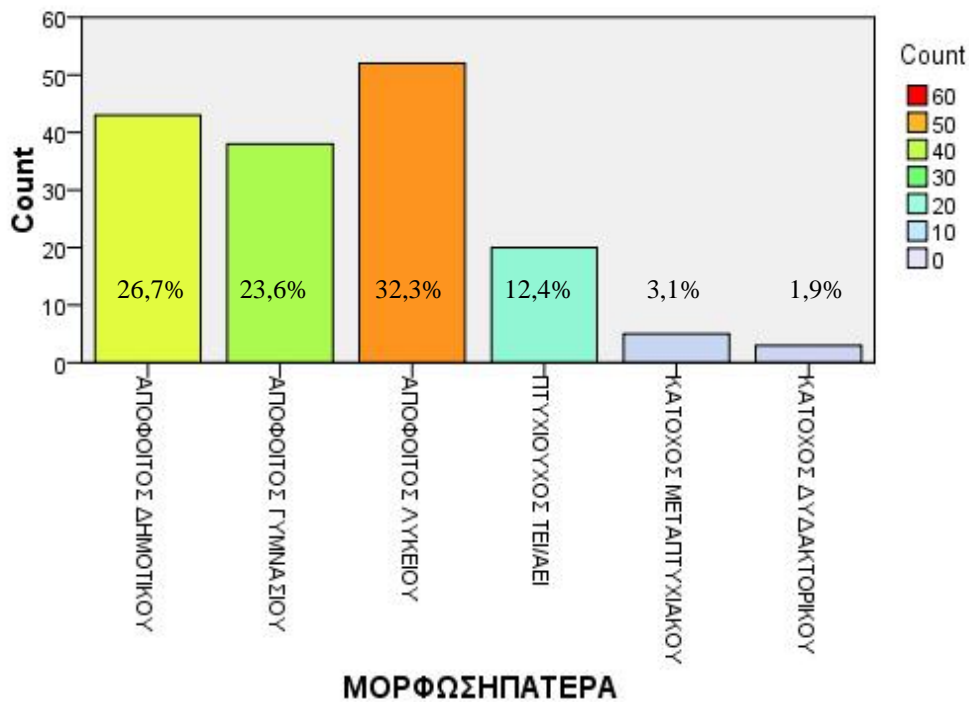
ΜΟΡΦΩΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΑΠΟΦΟΙΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	33	20,5	20,5
ΑΠΟΦΟΙΤΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	21	13,0	13,0
ΑΠΟΦΟΙΤΗ ΛΥΚΕΙΟΥ	62	38,5	38,5
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΕΙ/ΑΕΙ	38	23,6	23,6
ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ	4	2,5	2,5
ΚΑΤΟΧΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ	3	1,9	1,9
Total	161	100,0	100,0

ΜΟΡΦΩΣΗ ΠΑΤΕΡΑ

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	43	26,7	26,7
ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	38	23,6	23,6
ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	52	32,3	32,3
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΕΙ/ΑΕΙ	20	12,4	12,4
ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ	5	3,1	3,1
ΚΑΤΟΧΟΣ ΔΥΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ	3	1,9	1,9
Total	161	100,0	100,0

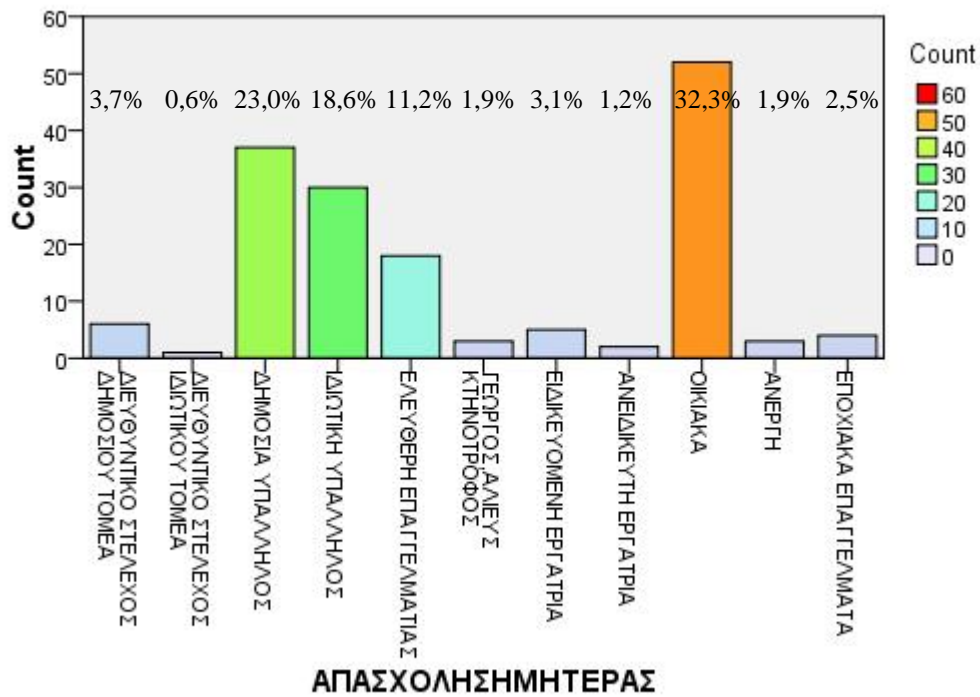

Στην ερώτηση 8 οι φοιτητές κλήθηκαν να απαντήσουν αναφορικά με τα περισσότερα χρόνια της επαγγελματικής πορείας των γονέων τους. Πιο συγκεκριμένα, τα οικιακά αποτέλεσαν το μεγαλύτερο ποσοστό (32,3%) των απαντήσεων σχετικά με τις μητέρες, την στιγμή που η ίδια απασχόληση για τους πατέρες ανήλθε σε ποσοστό 6,0%. Επιπροσθέτως, οι περισσότερες απαντήσεις σχετικά με τους πατέρες είχαν ως επιλογή το επάγγελμα του ελεύθερου επαγγελματία με ποσοστό 36,0% ενώ παράλληλα οι απαντήσεις για τις μητέρες στην συγκεκριμένη απασχόληση ήταν σε ποσοστό 11,2%. Επίσης, μεγάλα ποσοστά και στα δύο φύλα παρουσιάστηκαν στις απαντήσεις των δημοσίων και ιδιωτικών υπαλλήλων. Εκεί τα ποσοστά ανήλθαν στις μητέρες σε ποσοστό 23,0% και 18,6% στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα. Παράλληλα στους άντρες γονείς τα ποσοστά κυμάνθηκαν σε ποσοστό 25,5% και 18,0% στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα αντίστοιχα. Όλες οι υπόλοιπες απαντήσεις που αφορούσαν στην επαγγελματική πορεία των γονέων κυμάνθηκαν σε ποσοστά από 1,2% μέχρι 6,0% καταλαμβάνοντας το καθένα πολύ μικρό μέρος των αποτελεσμάτων.

8. Κύρια απασχόληση γονέων. Παρακαλούμε απάντησε σύμφωνα με τα περισσότερα χρόνια επαγγελματικής πορείας των γονέων σου.	%	%
Γονέας	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
Διευθυντικό στέλεχος δημοσίου τομέα	3,7	3,1
Διευθυντικό στέλεχος ιδιωτικού τομέα	6,0	3,7
Δημόσιος/α υπάλληλος	23,0	25,5
Ιδιωτικός/η υπάλληλος	18,6	18,0
Ελεύθερος/η επαγγελματίας	11,2	36,0
Γεωργός, Αλιεύς Κτηνοτρόφος	1,9	4,3
Ειδικευμένος/η εργάτης/ια	3,1	1,9
Ανειδίκευτος/η εργάτης/ια	1,2	2,5
Οικιακά	32,3	6,0
Άνεργος/η	1,9	1,2
Εποχιακά επαγγέλματα	2,5	3,1

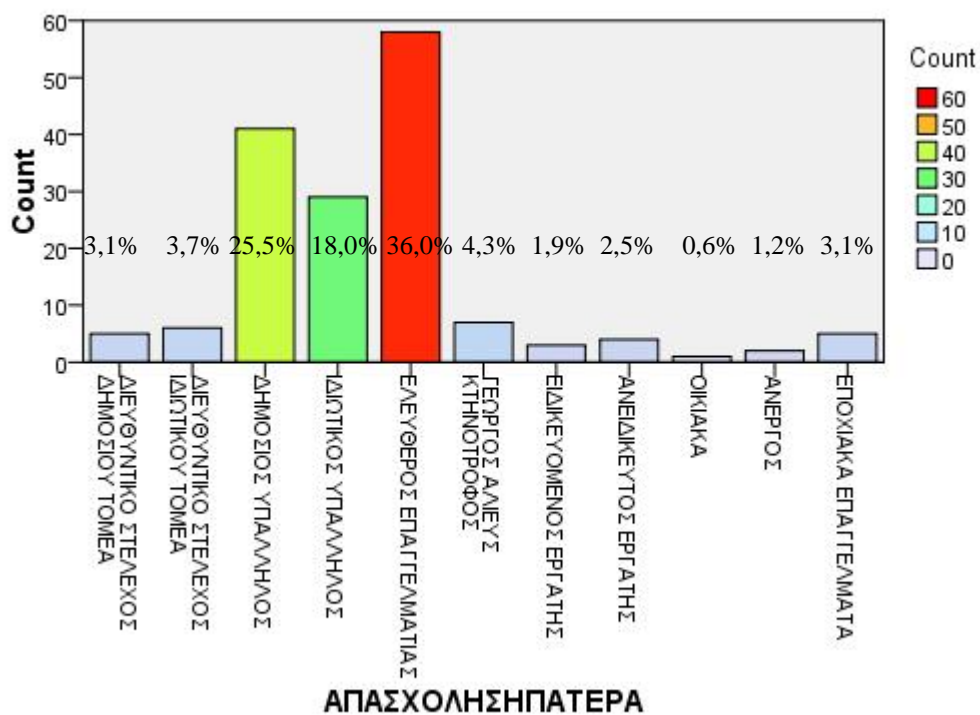
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	6	3,7	3,7
	ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	1	,6	,6
	ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	37	23,0	23,0
	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	30	18,6	18,6
	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ	18	11,2	11,2
	ΓΕΩΡΓΟΣ,ΑΛΙΕΥΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΣ	3	1,9	1,9
	ΕΙΔΙΚΕΥΟΜΕΝΗ ΕΡΓΑΤΡΙΑ ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΗ ΕΡΓΑΤΡΙΑ	5	3,1	3,1
	ΟΙΚΙΑΚΑ	52	32,3	32,3
	ΑΝΕΡΓΗ	3	1,9	1,9
	ΕΠΟΧΙΑΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	4	2,5	2,5
Total		161	100,0	100,0

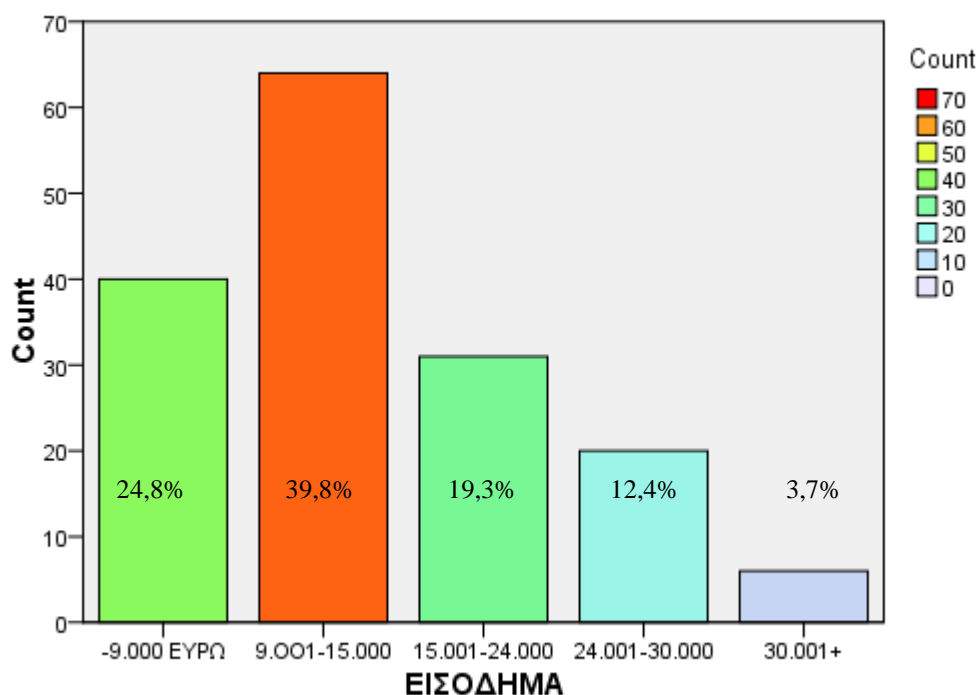
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΠΑΤΕΡΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	5	3,1	3,1
	ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	6	3,7	3,7
	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	41	25,5	25,5
	ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ	29	18,0	18,0
	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ	58	36,0	36,0
	ΓΕΩΡΓΟΣ ΑΛΙΕΥΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΣ	7	4,3	4,3
	ΕΙΔΙΚΕΥΟΜΕΝΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ	3	1,9	1,9
	ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ	4	2,5	2,5
	ΟΙΚΙΑΚΑ	1	,6	,6
	ΑΝΕΡΓΟΣ	2	1,2	1,2
	ΕΠΟΧΙΑΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	5	3,1	3,1
	Total	161	100,0	100,0

Το εισόδημα των γονέων των σπουδαστών αποτέλεσε το θέμα της ερώτησης 9 του ερωτηματολογίου. Μέσα από τα δεδομένα της έρευνας μπορεί να διακρίνει κανείς πως οι γονείς των σπουδαστών ανήκουν στην μικρομεσαία οικονομική τάξη. Συγκεκριμένα, το ποσοστό 39,8% των οικογενειών των τελειοφοίτων έχει εισόδημα από 9.001 μέχρι 15.000 ευρώ. Δεύτερη μεγαλύτερη επιλογή αποτέλεσε η απάντηση όπου το εισόδημα δεν υπερβαίνει τα 9.000 ευρώ με ποσοστό 24,8%. Έπειτα, ακολουθεί η κατηγορία των χρημάτων από 15.001 μέχρι 24.000 με ποσοστό 19,3 ενώ οι οικογένειες με εισόδημα από 24.001 μέχρι 30.000 ευρώ αποτελούν το 12,4% των αποτελεσμάτων. Τέλος, οι πλούσιοι γονείς των σπουδαστών με εισόδημα 30.000 ευρώ και άνω, ανέρχονται σε ποσοστό 3,7%.

ΕΙΣΟΔΗΜΑ				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	-9.000 ΕΥΡΩ	40	24,8	24,8
	9.001-15.000	64	39,8	39,8
	15.001-24.000	31	19,3	19,3
	24.001-30.000	20	12,4	12,4
	30.001+	6	3,7	3,7
	Total	161	100,0	100,0

Τελειώνοντας με τον άξονα Α΄ των δημογραφικών στοιχείων μεταπηδάμε στον άξονα Β΄ ο οποίος αποτελείται από μια κλίμακα η οποία καταμετρά τον «τρόπο ζωής» των τελειόφοιτων σπουδαστών του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας.

Από τον πίνακα συνάφειας που ακολουθεί παρακάτω παρατηρούμε ότι η κοινωνικότητα των τελειόφοιτων ως προς τον τρόπο ζωής τους και συγκεκριμένα ως προς τις εξόδους τους κρίνεται σε μέτριο επίπεδο. Σχετικά με το κατά πόσο οι φοιτητές πηγαίνουν σε κλαμπ οι μεγαλύτερες απαντήσεις δόθηκαν στην επιλογή σπάνια (34,8%) και την επιλογή καμιά φορά (23,6%). Έπειτα οι φοιτητές πηγαίνουν σε συναυλίες καμιά φορά (37,9%) ή σπάνια με ποσοστό να αγγίζει το (24,2%). Για τις επιλογές μπάρ και ταβέρνες η πλειοψηφία των απαντήσεων κυμάνθηκε στις απαντήσεις καμιά φορά και αρκετά συχνά με τα ποσοστά να μην έχουν μεγάλη απόκλιση ανά μεταξύ τους. Εν συνεχεία οι φοιτητές απάντησαν πως πηγαίνουν σπάνια ή καμιά φορά σε πάρτι χορούς πανηγύρια με ποσοστά να αγγίζουν και για τις δυο επιλογές πάνω από 30,0%. Τέλος παρατηρείται ότι η επιλογή καφετέριες γίνεται σε σχέση με τις άλλες επιλογές περισσότερο ελκυστική για τους φοιτητές με το μεγαλύτερο ποσοστό να ανέρχεται στο 44,6% - πολύ συχνά ενώ ακολουθεί η απάντηση αρκετά συχνά με 27,3%.

Όσον αφορά τον τομέα της θρησκευτικότητας, ως προς τον τρόπο ζωής των φοιτητών καθορίζεται μέσα από τρεις επιλογές της κλίμακας (προσεύχομαι, νηστεύω, πάω εκκλησία). Από τον πίνακα συνάφειας παρακάτω παρατηρούμε ότι η τήρηση των θρησκευτικών παραδόσεων ακολουθείται σε πολύ μικρό βαθμό από το δείγμα μας. Για το αν προσεύχονται και νηστεύουν οι φοιτητές, κυριαρχούν οι απαντήσεις ποτέ και σπάνια με μικρές διαφορές ανά μεταξύ τους. Ενώ η πλειοψηφία των σπουδαστών για το αν πηγαίνουν εκκλησία σημείωσε τις απαντήσεις σπάνια (39,1%) και καμιά φορά(23,6%).

Εν συνεχεία, ο τομέας της πολιτικοποίησης ως προς τον τρόπο ζωής των φοιτητών καθορίζεται από την κλίμακα με δυο επιλογές *ασχολούμαι ενεργά με την πολιτική - ενημερώνομαι για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της χώρας μου*, ενώ εκτός κλίμακας έχουμε τοποθετήσει άλλες δυο ερωτήσεις που θα φανούν στη συνέχεια της ανάλυσης των αποτελεσμάτων μας. Σχετικά με τον αν οι φοιτητές ασχολούνται ενεργά με την πολιτική η πλειοψηφία των σπουδαστών φαίνεται ανενεργή με μεγαλύτερα ποσοστά να έχουν οι απαντήσεις ποτέ και σπάνια. Αντίθετα

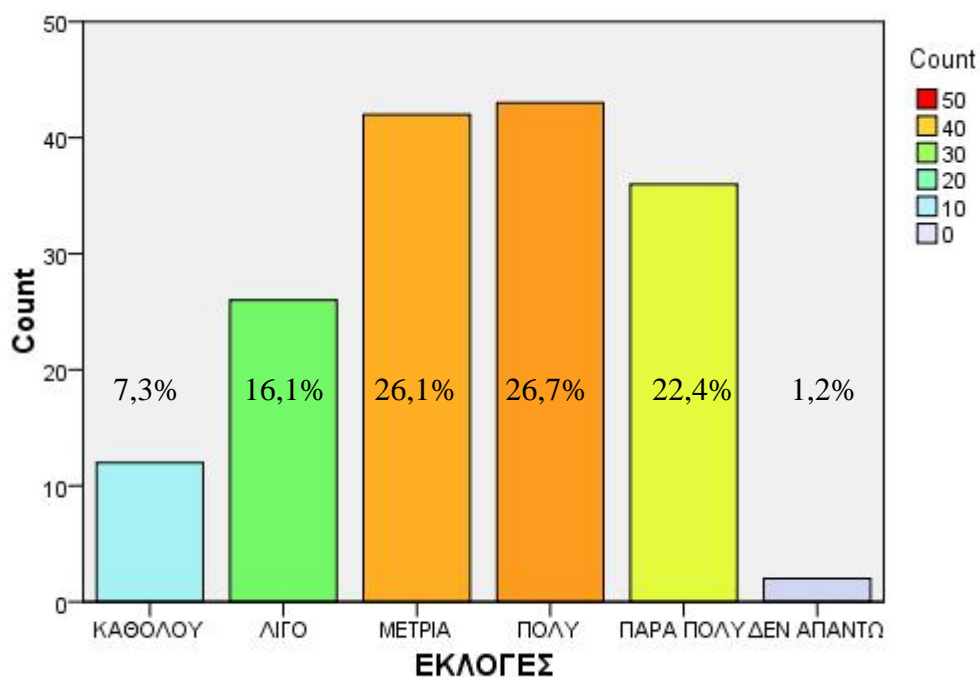
αποτελέσματα φαίνεται να κατέχει η απάντηση ενημερώνομαι για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της χώρας μου με τα μεγαλύτερα ποσοστά να κυμαίνονται στις απαντήσεις 28,0% - πολύ συχνά και 26,% αρκετά συχνά.

Σημείωσε με ποια συχνότητα συμμετέχεις σε κάθε μία από τις παρακάτω δραστηριότητες	%	%	%	%	%	%
	ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΚΑΜΙΑ ΦΟΡΑ	ΑΡΚΕΤΑ ΣΥΧΝΑ	ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	ΠΑΝΤΑ
1. Πηγαίνω σε κλαμπ, ντίσκο κ.α.	9,3	34,8	23,6	20,5	9,9	1,9
2. Πηγαίνω σε συναυλίες, μουσικές εκδηλώσεις κ.α.	4,3	24,2	37,9	23,6	9,3	6,0
3.Πηγαίνω σε μπαρ	3,1	16,1	32,3	29,2	14,9	4,3
4. Πηγαίνω σε καφετέριες – καφεενία.	6,0	5,0	11,2	27,3	46,6	9,3
5. Πηγαίνω σε ταβέρνες – εστιατόρια	3,7	18,6	26,1	28,6	19,9	3,1
6. Πηγαίνω σε πάρτι – χορούς - πανηγύρια	7,5	30,4	31,1	16,1	11,2	3,7
7. Προσεύχομαι	29,8	22,4	19,3	16,1	5,0	7,5
8. Νηστεύω	31,1	31,7	21,1	9,9	3,7	2,5
9.Πηγαίνω στην εκκλησία	21,7	39,1	23,6	9,3	4,3	1,9
10. Ασχολούμαι ενεργά με την πολιτική.	28,6	28,0	21,1	12,4	3,1	6,8
11.Ενημερώνομαι για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της χώρας μου.	1,2	9,9	17,4	26,1	28,0	17,4

Από την μέτρηση των δεδομένων της ερώτησης 21 που αφορά στο αν ψηφίζουν στις εκλογές, προκύπτει ότι οι περισσότεροι φοιτητές συμμετέχουν στην ψήφιση των πολιτικών κομμάτων. Η απάντηση "πολύ" (26,7%) αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό της μερίδας των φοιτητών που απάντησε και ακολουθούν οι απαντήσεις "μέτρια" (26,1%), "παρά πολύ" (22,4%), "λιγο"(16,1%) και "καθόλου" (7,5%). Τέλος ένα μικρό ποσοστό δεν απάντησε στην συγκεκριμένη ερώτηση (1,2%).

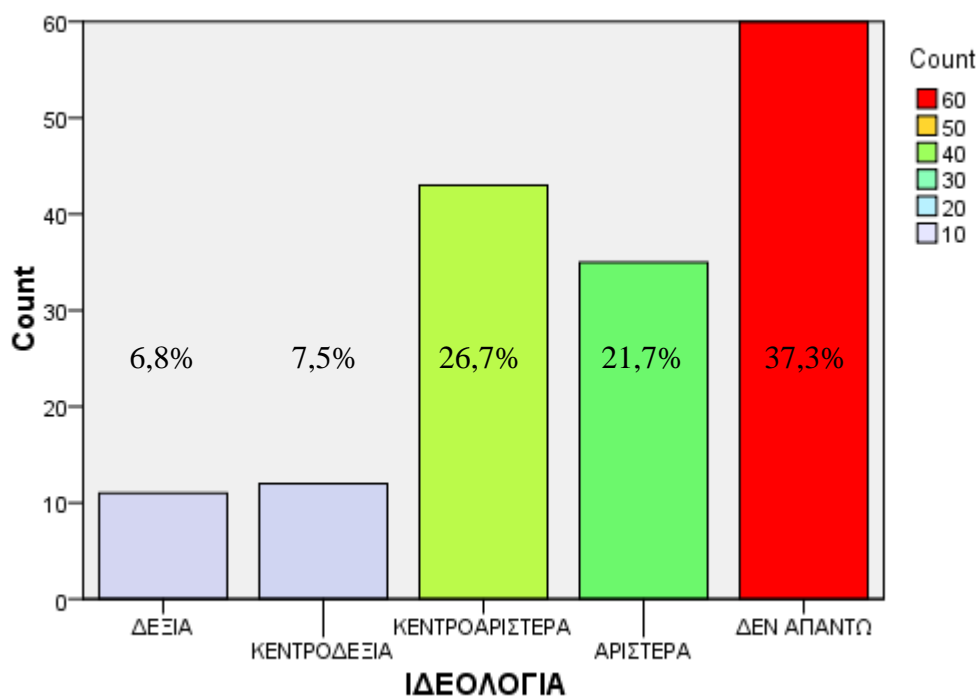
ΕΚΛΟΓΕΣ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΚΑΘΟΛΟΥ	12	7,5	7,5
	ΛΙΓΟ	26	16,1	16,1
	ΜΕΤΡΙΑ	42	26,1	26,1
	ΠΟΛΥ	43	26,7	26,7
	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	36	22,4	22,4
	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	2	1,2	1,2
	Total	161	100,0	100,0

Η ερώτηση 22 που έχει ως θέμα την ιδεολογία του κάθε φοιτητή έβγαλε αξιοσημείωτα αποτελέσματα καθώς, το μεγαλύτερο ποσοστό (37,3%) καταλαμβάνει η μερίδα των τελειόφοιτων που δεν επιθυμούσαν να απαντήσουν στην εν λόγω ερώτηση. Παρ' όλα αυτά, το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό των σπουδαστών κατατάσσεται στην αριστερή ιδεολογία με ποσοστά 26,7% στην κεντροαριστερή και 21,7% στην αριστερή. Ακολουθούν η κεντροδεξιά με ποσοστό 7,5% και δεξιά με ποσοστό 6,8%.

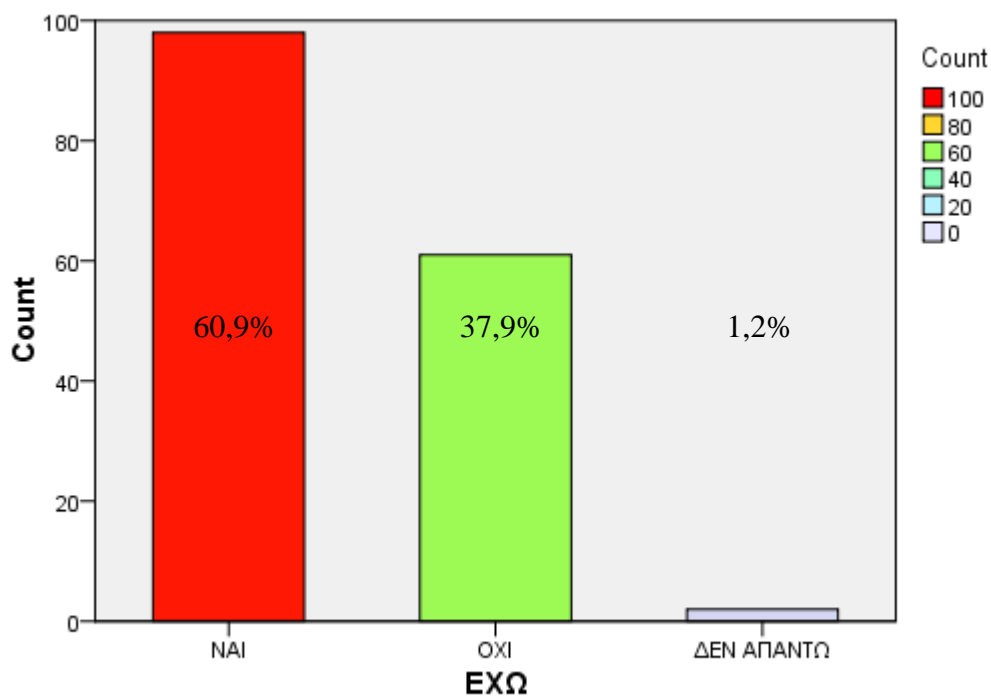
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ				
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΔΕΞΙΑ	11	6,8	6,8
	ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ	12	7,5	7,5
	ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ	43	26,7	26,7
	ΑΡΙΣΤΕΡΑ	35	21,7	21,7
	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	60	37,3	37,3
Total		161	100,0	100,0

Ο Γ' άξονας του ερωτηματολογίου αφορά στις στάσεις των τελειοφοίτων φοιτητών σχετικά με την ομοφυλοφιλία Στην ερώτηση 23 για το αν οι τελειόφοιτοι έχουν ομοφυλόφιλους φίλους το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ναι (60,9%), ενώ ένα μικρότερο ποσοστό απάντησε πως δεν έχει(37,9%). Το ποσοστό των φοιτητών που δεν απάντησαν ανέρχεται στο 1,2%

ΕΧΩ

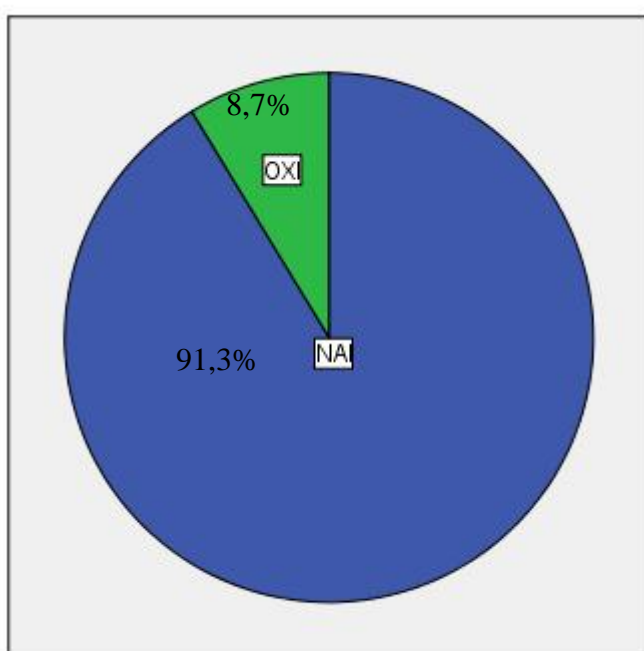
	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ΝΑΙ	98	60,9	60,9
ΟΧΙ	61	37,9	37,9
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	2	1,2	1,2
Total	161	100,0	100,0

Στην ερώτηση 24 αναφορικά με το αν οι σπουδαστές γνωρίζουν ομοφυλόφιλα άτομα, παρατηρούμε μεγάλη απόκλιση καθώς, το 91,3% του συνόλου απάντησε πως γνωρίζει ενώ το υπόλοιπο 8,7% έδωσε αρνητική απάντηση.

ΓΝΩΡΙΖΩ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	NAI	147	91,3	91,3
	OXI	14	8,7	8,7
	Total	161	100,0	100,0

Στην ερώτηση 25 το 79,5% των ερωτηθέντων απάντησε πως δεν έχει ομοφυλόφιλο συγγενή, το 18,0 απάντησε θετικά ενώ το 2,5% δεν επιθυμούσε να δώσει απάντηση στο ερώτημα.

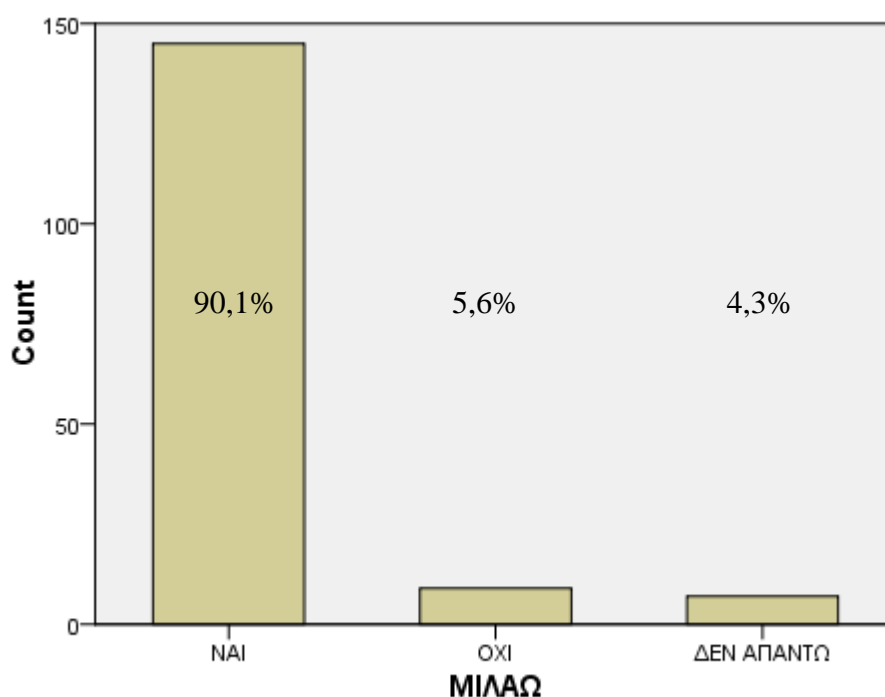
ΣΥΓΓΕΝΗ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	NAI	29	18,0	18,0
	OXI	128	79,5	79,5
	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	4	2,5	2,5
	Total	161	100,0	100,0

Οι συνδιαλλαγές των τελειόφοιτων αποτέλεσαν το θέμα της ερώτησης 26 με το 90,1% της μερίδας των ατόμων να απαντάει θετικά σχετικά με το αν μιλάει με ομοφυλόφιλα άτομα. Σε ποσοστό 5,6% οι σπουδαστές έδωσαν αρνητική απάντηση, ενώ το 4,3% δεν απάντησαν στη συγκεκριμένη ερώτηση.

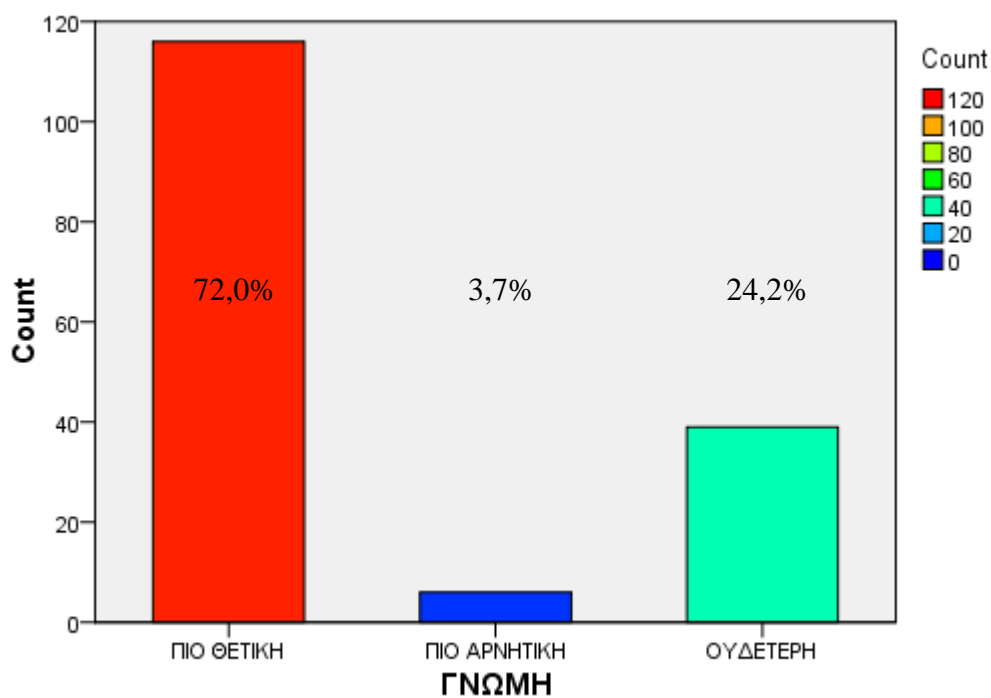
ΜΙΛΑΩ

		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΝΑΙ	145	90,1	90,1
	ΟΧΙ	9	5,6	5,6
	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	7	4,3	4,3
	Total	161	100,0	100,0

Στην ερώτηση 27 για το αν άλλαξε η γνώμη των τελειόφοιτων μέσα από την εκπαίδευση τους στην σχολή της κοινωνικής εργασίας το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε πως απέκτησαν πιο θετική άποψη (72,0%), ενώ ουδέτερη παρέμεινε στο 24,2% των φοιτητών. Αξίζει να σημειωθεί πως 6 άτομα σημείωσαν πως η γνώμη τους για τους ομοφυλόφιλους έγινε περισσότερο αρνητική κατά την φοίτηση τους στο τμήμα (3,7%).

		ΓΝΩΜΗ		
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΠΙΟ ΘΕΤΙΚΗ	116	72,0	72,0
	ΠΙΟ ΑΡΝΗΤΙΚΗ	6	3,7	3,7
	ΟΥΔΕΤΕΡΗ	39	24,2	24,2
	Total	161	100,0	100,0

Ο παρακάτω πίνακας περιέχει τις μετρήσεις των ερωτήσεων, τις οποίες οι σπουδαστές του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας, κλήθηκαν να συμπληρώσουν στην κλίμακα του Herek.

Αναφορικά με την πρώτη ερώτηση, η οποία αναφέρεται στην άποψη των τελειόφοιτων για το αν οι ομοφυλόφιλοι θα μπορούσαν να υιοθετήσουν παιδιά, το μεγαλύτερο ποσοστό συμφωνεί με το συγκεκριμένο γεγονός με ποσοστό 39,1%. Η αμέσως μεγαλύτερη μερίδα σπουδαστών απάντησε πως συμφωνεί ελάχιστα (27,3%) με το αν οι ομοφυλόφιλοι άντρες θα μπορούσαν να υιοθετήσουν παιδί. Στην επόμενη ερώτηση σχετικά με το αν οι τελειόφοιτοι πιστεύουν πως τα ομοφυλόφιλα άτομα είναι αηδιαστικά, το μεγαλύτερο ποσοστό σημείωσε την απάντηση "διαφωνώ απόλυτα" (50,9%) Στην συνέχεια ακολουθεί η απάντηση της μερίδας του δείγματος που απάντησε πως διαφωνεί με ποσοστό 33,5%.

Στην ερώτηση η οποία είχε ως θέμα την άποψη ότι θα έπρεπε να απαγορεύεται στους άντρες ομοφυλόφιλους να διδάσκουν στα σχολεία, λίγο παραπάνω από το 70% (70,8%) απάντησε πως διαφωνεί απόλυτα. Έπειτα ακολουθεί η απάντηση "διαφωνώ" με ποσοστό 21,7%. Η επόμενη ερώτηση είχε ως θέμα το αν οι τελειόφοιτοι της κοινωνικής εργασίας θεωρούν διαστρεφική την ομοφυλοφιλική τάση. Η μεγαλύτερη μερίδα έχει απαντήσει πως διαφωνεί απόλυτα (58,4%) με το γεγονός, ενώ, ένα ποσοστό της τάξεως του 32,9% απλά διαφωνεί.

Όσον αφορά στο ερώτημα σχετικά με το αν είναι φυσιολογική η ομοφυλοφιλική σεξουαλικότητα ενός ατόμου, το μεγαλύτερο ποσοστό των τελειόφοιτων έχει δώσει την απάντηση "συμφωνώ" (38,5%). Έπειτα ακολουθούν οι σπουδαστές που συμφωνούν απόλυτα με το συγκεκριμένο γεγονός με ποσοστό 22,4%. Το θέμα της επόμενης ερώτησης ήταν το αν οι σπουδαστές του τμήματος θεωρούν πως σε περίπτωση που ένας άντρας ανακαλύψει πως έχει ομοφυλοφιλικές τάσεις, τότε θα πρέπει να κάνει ότι μπορεί για να τις ξεπεράσει. Το μεγαλύτερο ποσοστό των τελειοφοίτων τάζεται με την αντίθετη άποψη. Έτσι, το 46,0% έχει δηλώσει πως διαφωνεί απόλυτα και τα 41,6% επισημαίνει πως απλά διαφωνεί.

Προχωρώντας στην επόμενη ερώτηση, οι φοιτητές του τμήματος κλήθηκαν να απαντήσουν για το αν θα ταραζόντουσαν πολύ, σε περίπτωση που μάθαιναν πως ο γιος τους είναι ομοφυλόφιλος. Οι απαντήσεις που είχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά αναφέρονται στους τελειόφοιτους φοιτητές που συμφωνούν ελάχιστα (28%) ενώ, με

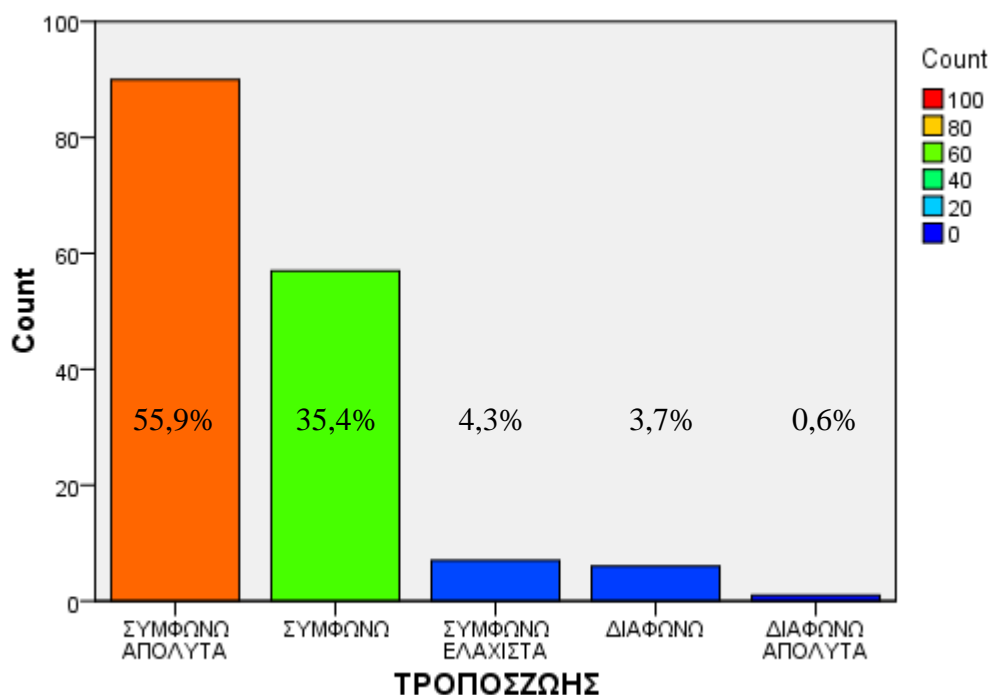
μικρή αποκλίνουσα διαφορά έχουν απαντήσει πως συμφωνούν (25,5%). Η σεξουαλική επαφή μεταξύ δύο αντρών είναι ξεκάθαρα λάθος. Οι σπουδαστές, αναφορικά με την συγκεκριμένη άποψη, δήλωσαν πως διαφωνούν απόλυτα με την εν λόγω δήλωση, ενώ, το 36,6% του δείγματος απάντησε πως διαφωνεί. Η επόμενη ερώτηση αφορά στην άποψη, ότι η ιδέα του γάμου μεταξύ δύο αντρών είναι γελοία. Η πλειονότητα των φοιτητών έχει δώσει αρνητικές απαντήσεις με το 42,2% να διαφωνεί απόλυτα και το 37,3% να απλά να διαφωνεί. Η τελευταία ερώτηση της κλίμακας του Herek αφορά στο ότι η ομοφυλοφιλία είναι απλά ένας άλλος τρόπος ζωής ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται. Στην εν λόγω ερώτηση πάνω από τους μισούς των τελειοφοίτων συμφωνεί απόλυτα (55,9%) με το γεγονός. Ακολουθεί η μερίδα των σπουδαστών που απάντησε πως συμφωνεί με την άποψη σε ένα ποσοστό της τάξεως του 35,4%.

Απάντηση ανάλογα με τον βαθμό που διαφωνείς ή συμφωνείς	%	%	%	%	%
	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	ΣΥΜΦΩΝΩ	ΣΥΜΦΩΝΩ ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΔΙΑΦΩΝΩ	ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ
1. Θα έπρεπε να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά όπως και στα ετεροφυλόφιλα	18,0	39,1	27,3	11,2	4,3
2. Νομίζω ότι οι άντρες ομοφυλόφιλοι είναι αηδιαστικοί	1,2	5,6	8,7	33,5	50,9
3. Πρέπει να απαγορεύεται στους άντρες ομοφυλόφιλους να διδάσκουν στα σχολεία	0,0	3,1	4,3	21,7	70,8
4. Η ομοφυλοφιλία	0,0	3,1	5,6	32,9	58,4

είναι διαστροφή (ανωμαλία)					
5. Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι μια φυσική τάση έκφρασης στους άντρες	22,4	38,5	19,3	14,9	5,0
6. Αν σε έναν άντρα παρουσιάζονται ομοφυλόφιλες τάσεις, θα πρέπει να κάνει ότι μπορεί για να τις ξεπεράσει	1,2	3,7	7,5	41,6	46,0
7. Δεν θα ταραχθώ πάρα πολύ αν μάθω πως ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος	16,1	25,5	28,0	23,0	7,5
8. Η σεξουαλική επαφή μεταξύ δύο αντρών είναι ξεκάθαρα λάθος.	0,6	3,1	9,9	36,6	49,7
9. Η ιδέα του γάμου μεταξύ δύο αντρών είναι γελοία	0,6	5,6	14,3	37,3	42,2
10. Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι απλά ένας διαφορετικός τρόπος ζωής ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται	55,9	35,4	4,3	3,7	0,6

Η ομοφυλοφιλία είναι απλά ένας άλλος τρόπος ζωής ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται. Στην συγκεκριμένη άποψη (37) κλήθηκαν να εκδηλώσουν τη άποψή τους οι φοιτητές οι οποίοι με παραπάνω από το μισό ποσοστό (55,9%) συμφώνησαν απόλυτα με την άποψη. Στη συνέχεια έρχεται η απάντηση “συμφωνώ” με ποσοστό 35,4%.

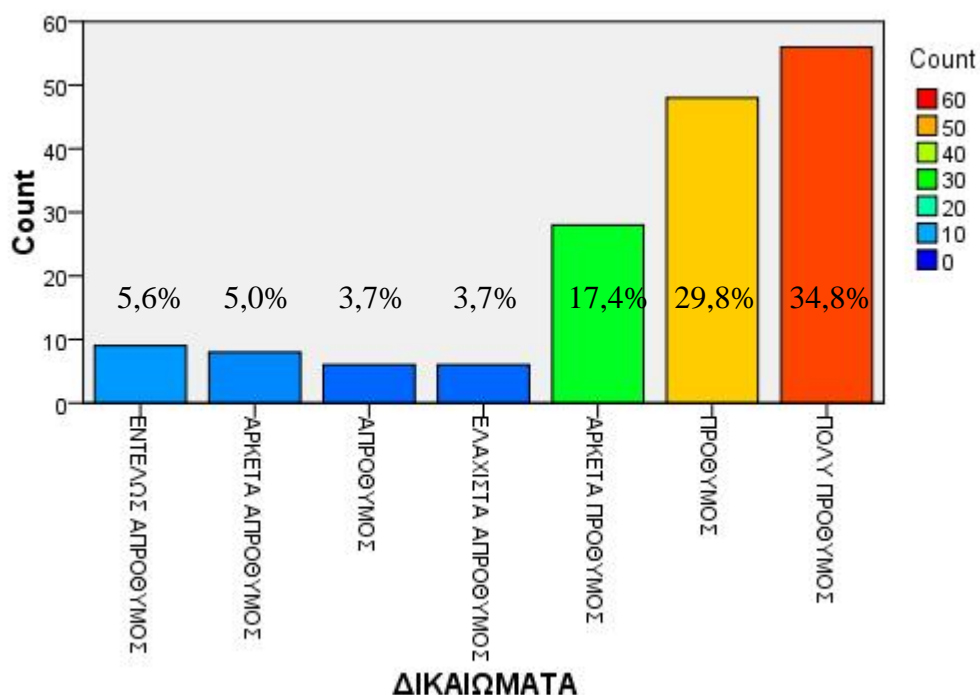
		ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ		
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΣΥΜΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	90	55,9	55,9
	ΣΥΜΦΩΝΩ	57	35,4	35,4
	ΣΥΜΦΩΝΩ ΕΛΑΧΙΣΤΑ	7	4,3	4,3
	ΔΙΑΦΩΝΩ	6	3,7	3,7
	ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	1	,6	,6
Total		161	100,0	100,0

Η ερώτηση 38 η οποία πραγματεύεται το αν οι τελειόφοιτοι θα υπερασπίζονταν και θα προστάτευαν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων βρίσκει τους περισσότερους από τους ερωτηθέντες σύμφωνους. Πιο αναλυτικά, το μεγαλύτερο ποσοστό απέσπασαν τα άτομα που θα ήταν πολύ πρόθυμα με ποσοστό 34,8%. Έπειτα, ακολουθεί η μερίδα των ατόμων που θα ήταν πρόθυμα (29,8%) και μετά το ενδιάμεσο των προαναφερθέντων, δηλαδή οι αρκετά πρόθυμοι με ποσοστό 17,4%. Η αντίθετη άποψη, χωρισμένη σε απαντήσεις, ανέρχεται συνολικά σε 29 φοιτητές εκ των οποίων το 3,7% είναι ελάχιστα απρόθυμοι, ακριβώς το ίδιο ποσοστό (3,7%) κατέχουν τα άτομα που θα ήταν απρόθυμα, ενώ οι αρκετά απρόθυμοι και οι εντελώς απρόθυμοι απάντησαν σε ποσοστό 5,0% και 5,6% αντίστοιχα.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

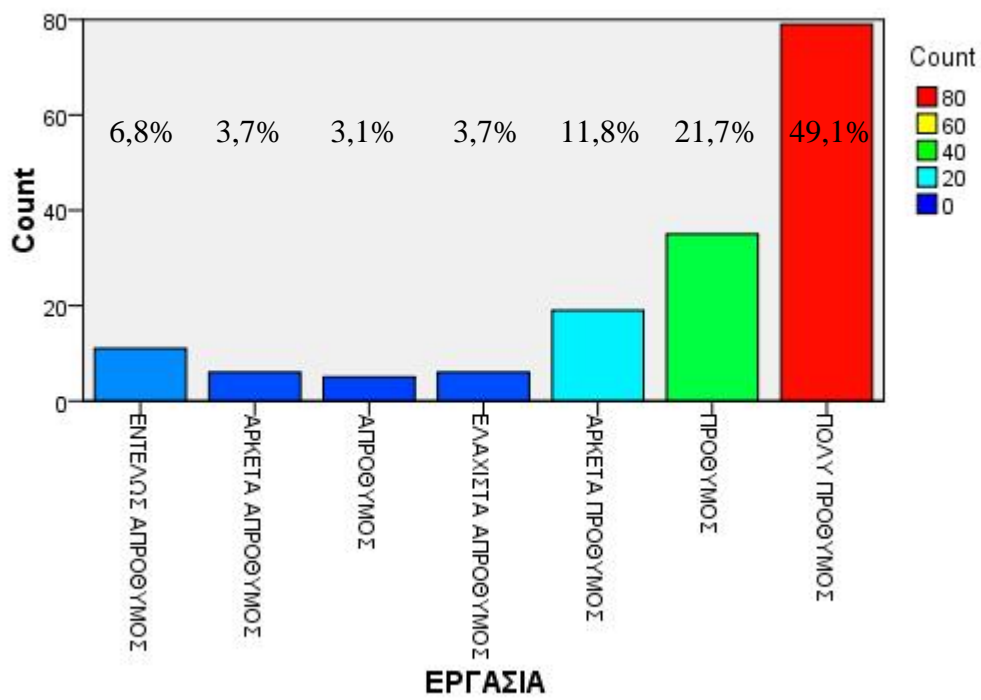
		Frequency	Percent	Valid Percent
Valid	ΕΝΤΕΛΩΣ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	9	5,6	5,6
	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	8	5,0	5,0
	ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	6	3,7	3,7
	ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	6	3,7	3,7
	ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	28	17,4	17,4
	ΠΡΟΘΥΜΟΣ	48	29,8	29,8
	ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	56	34,8	34,8
Total		161	100,0	100,0

Τέλος, στην ερώτηση 39 οι φοιτητές κλήθηκαν να απαντήσουν σχετικά με το αν θα ήταν πρόθυμοι να εργαστούν ως επαγγελματίες υγείας ή πρόνοιας σε χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα. Στην εν λόγω ερώτηση σχεδόν η μισή μερίδα των φοιτητών απάντησε πως θα ήταν πολύ πρόθυμοι με ποσοστό 49,1%. Στην συνέχεια ακολουθούν οι πρόθυμοι σπουδαστές με 21,7% ποσοστό και έπειτα έρχονται οι αρκετά πρόθυμοι με 11,8%. Εντελώς απρόθυμο θα ήταν το 6,8% των τελειοφοίτων ενώ ελάχιστα απρόθυμο το 3,7%. Ακριβώς το ίδιο ποσοστό κατέχουν τα άτομα που θα ήταν αρκετά απρόθυμα ενώ το 3,1% θα ήταν απρόθυμο να εργαστεί ως επαγγελματίας υγείας και πρόνοιας σε χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα.

ΕΡΓΑΣΙΑ

	Frequency	Percent	Valid Percent
Valid ENTEΛΩΣ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	11	6,8	6,8
ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	6	3,7	3,7
ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	5	3,1	3,1
ΕΛΑΧΙΣΤΑ ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	6	3,7	3,7
ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	19	11,8	11,8
ΠΡΟΘΥΜΟΣ	35	21,7	21,7
ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	79	49,1	49,1
Total	161	100,0	100,0

6.4 Συσχετίσεις αποτελεσμάτων

Αρχικά πρέπει να σημειωθεί ότι για τις παρακάτω συσχετίσεις ακολούθησε η μέθοδος του crosstabs από το στατιστικό πρόγραμμα - πακέτο του Spss «Phisher's exact test με το chi – square, ενώ σε ορισμένες συσχετίσεις χρειάστηκε να χρησιμοποιήσουμε τη μέθοδο του monte carlo αντί του asymptotic only. Αν δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια η τιμή του p value, η μέθοδος monte carlo παράγει μια αμερόληπτη εκτίμηση που είναι αξιόπιστη ακόμα και σε περιπτώσεις όπου η asymptotic τιμή p δεν είναι αντιπροσωπευτική (Curys & Nitin 2012). Θα πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο ότι εάν το δείγμα μας ήταν πολύ μεγαλύτερο, ίσως τα ποσοστά στην ανάλυση μας και τις συσχετίσεις να είχαν διαφοροποιηθεί σημαντικά και το p value να έφερε μικρότερες τιμές και πιο αντιπροσωπευτικές.

Για να εξετάσουμε τον δεύτερο επιμέρους στόχο της έρευνας μας που σχετιζόταν με το αν η προθυμία για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων σημαίνει και πιο θετικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Για να διαπιστωθεί αυτό επιλέξαμε πέντε ερωτήσεις από τον άξονα που ήταν σχετικός με την στάση των φοιτητών απέναντι στην ομοφυλοφιλία.

Στον παρακάτω πίνακα προσπαθήσαμε να συσχετίσουμε τις απαντήσεις των φοιτητών σχετικά με το αν θεωρούν ότι η ομοφυλοφιλία μεταξύ δυο αντρών είναι διαστροφή (ανωμαλία) και αν θα ήθελαν να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων (ανδρών). Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (51,1%) όπως διαφαίνεται παρακάτω «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι η ομοφυλοφιλία είναι διαστροφή ενώ το (32,7%) από τους φοιτητές που επέλεξαν ότι διαφωνούν απόλυτα με την άποψη αυτή θα ήθελε να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων (ανδρών). Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square $p < 0,05$ (η συσχέτιση είναι σημαντική).

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ * ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ Crosstabulation

			ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ				Total
			ΣΥΜΦΩΝ Ω	ΣΥΜΦΩΝΩ ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΔΙΑΦΩΝ Ω	ΔΙΑΦΩΝΩ ΑΠΟΛΥΤΑ	
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	ΕΝΤΕΛΩΣ	Count	0	0	2	7	9
	ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	,0%	22,2%	77,8%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	,0%	,0%	3,8%	7,4%	5,6%
	ΑΡΚΕΤΑ	Count	0	1	2	5	8
	ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	12,5%	25,0%	62,5%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	,0%	11,1%	3,8%	5,3%	5,0%
	ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	1	1	4	0	6
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	16,7%	16,7%	66,7%	,0%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	20,0%	11,1%	7,5%	,0%	3,7%
	ΕΛΑΧΙΣΤΑ	Count	0	2	4	0	6
	ΑΠΡΟΘΥΜΟΣ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	33,3%	66,7%	,0%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	,0%	22,2%	7,5%	,0%	3,7%
	ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	0	1	15	12	28
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	3,6%	53,6%	42,9%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	,0%	11,1%	28,3%	12,8%	17,4%
	ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	3	4	19	22	48
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	6,3%	8,3%	39,6%	45,8%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	60,0%	44,4%	35,8%	23,4%	29,8%
	ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	1	0	7	48	56
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	1,8%	,0%	12,5%	85,7%	100,0%
		% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	20,0%	,0%	13,2%	51,1%	34,8%

Total	Count	5	9	53	94	161
	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	3,1%	5,6%	32,9%	58,4%	100,0%
	% within ΔΙΑΣΤΡΟΦΗ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

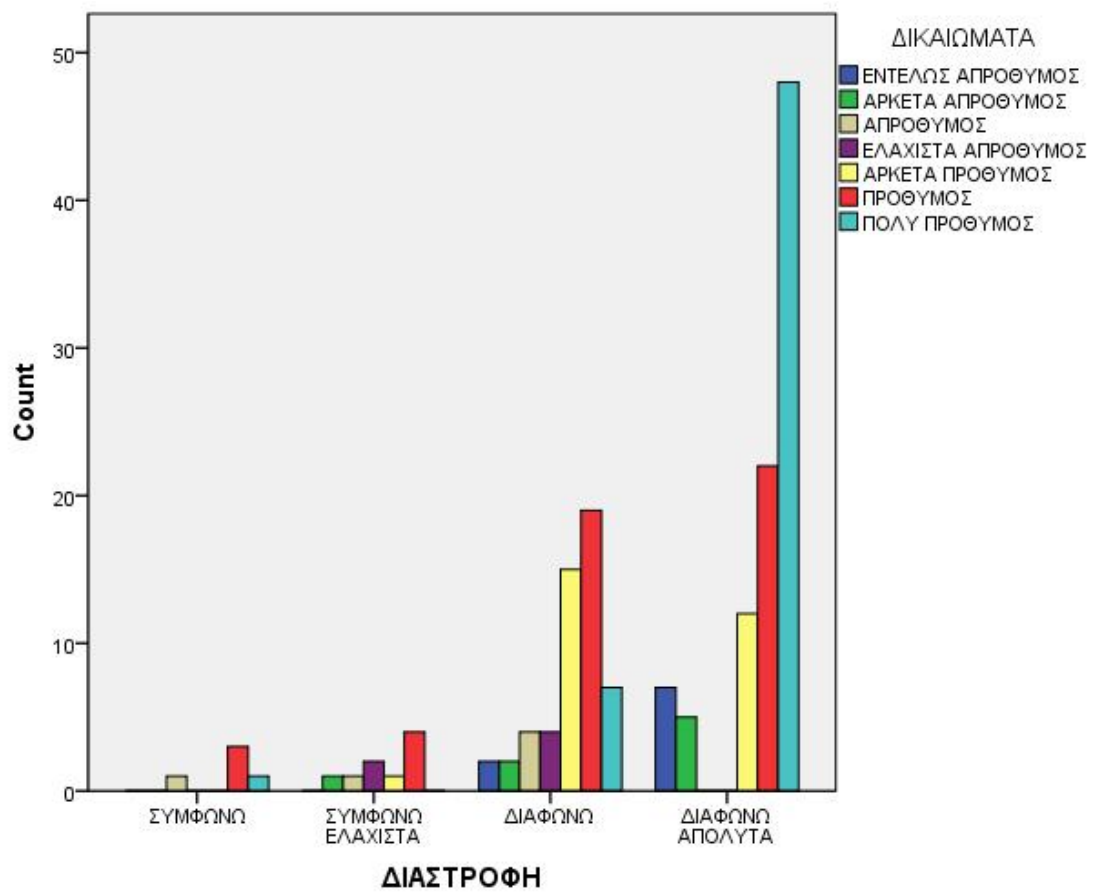
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	54,934 ^a	18	,000	,000 ^b	,000	,001			
Likelihood Ratio	59,845	18	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	53,964			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	4,359 ^c	1	,037	,039 ^b	,034	,044	,025 ^b	,021	,029
N of Valid Cases	161								

a. 21 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is 2,088.

ΜΙΛΑΩ * ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ Crosstabulation

		ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ						Total		
		ΕΝΤΕΛ ΩΣ ΑΠΡΟ ΘΥΜΟ Σ	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΑΠΡΟ ΘΥΜ ΟΣ	ΕΛΛΑΧΙΣΤ Α ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΠΡΟΘΥΜ ΟΣ		ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥΜ ΟΣ	
2 ΜΙΛΑΩ	2 ΝΑΙ	2 Count	2 8	2 2	2 4	2 2	2 43	2 53	2 145	
		Expected Count	8,1	7,2	5,4	5,4	25,2	43,2	50,4	145,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	100,0%	100,0%	33,3%	66,7%	92,9%	89,6%	94,6%	90,1%
	ΟΧΙ	Count	0	0	2	2	1	2	2	9
		Expected Count	,5	,4	,3	,3	1,6	2,7	3,1	9,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	,0%	33,3%	33,3%	3,6%	4,2%	3,6%	5,6%
	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	Count	0	0	2	0	1	3	1	7
		Expected Count	,4	,3	,3	,3	1,2	2,1	2,4	7,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	,0%	33,3%	,0%	3,6%	6,3%	1,8%	4,3%
Total		Count	9	8	6	6	28	48	56	161
		Expected Count	9,0	8,0	6,0	6,0	28,0	48,0	56,0	161,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	100,0%	100,0%	100,0 %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Στην συγκεκριμένη συσχέτιση καταγράφονται οι απαντήσεις των φοιτητών για το αν μιλάνε με (gay άτομα) και ανάλογα με την απάντηση τους διαπιστώνεται η επιρροή ή όχι που έχει ασκήσει η συναναστροφή αυτή, ώστε να είναι πρόθυμοι στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Γίνεται ξεκάθαρο πως το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος 90,1% μιλάει με gay άτομα ενώ το 50,4% του δείγματος αυτού, είναι «πολύ πρόθυμο» να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ανδρών. Η επιλογή «πρόθυμος» ανέρχεται στο ποσοστό της τάξεως του 43,2% και αντιπροσωπεύει το δείγμα των φοιτητών που μιλούν με άτομα gay (90,1%).

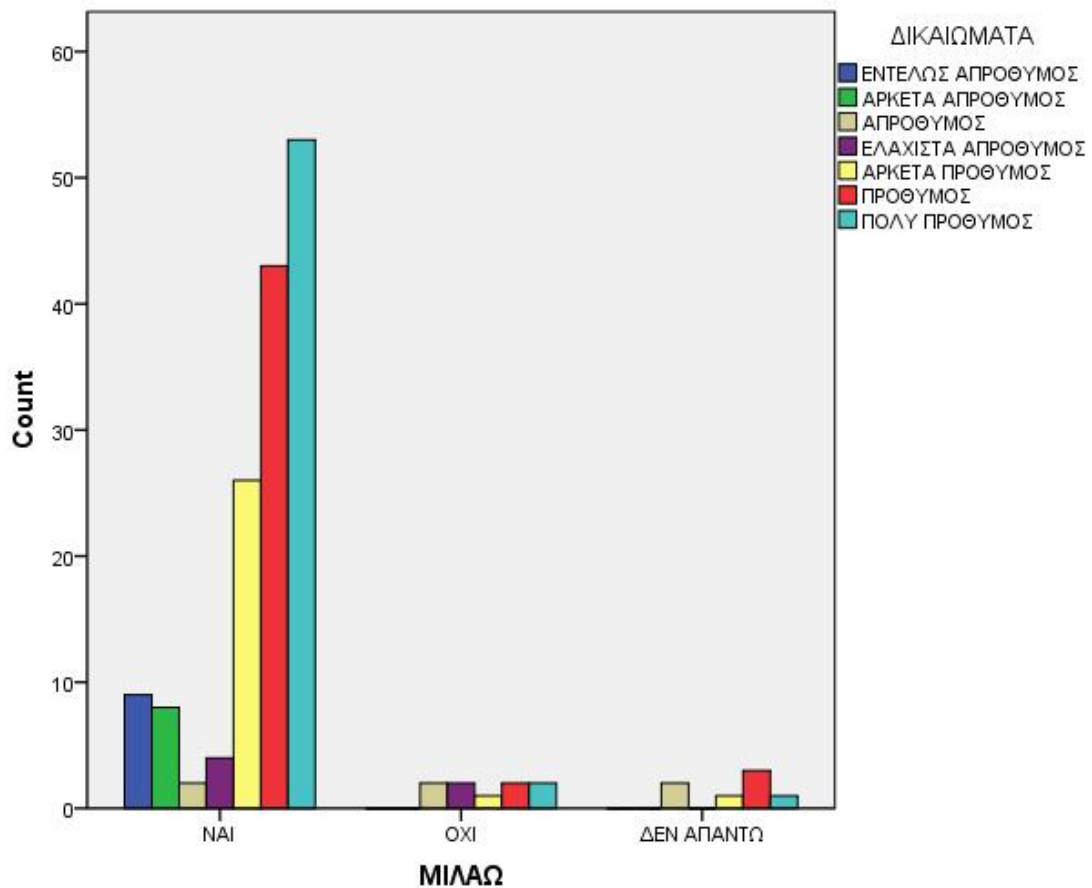
Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	34,988 ^a	12	,000	,005		
Likelihood Ratio	22,139	12	,036	,021		
Fisher's Exact Test	21,446			,010		
Linear-by-Linear Association	,940 ^b	1	,332	,346	,179	,022
N of Valid Cases	161					

a. 14 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.

b. The standardized statistic is -,970.

Στον παρακάτω πίνακα εξετάζεται η επιλογή στο αν θα έπρεπε να απαγορεύεται στους ομοφυλόφιλους άνδρες να διδάσκουν σε σχολεία, με το αν θα υπερασπίζονταν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος 70,8% «διαφωνεί απόλυτα» ότι πρέπει να απαγορευτεί στους ομοφυλόφιλους να διδάσκουν στα σχολεία και το 39,7% από το ίδιο δείγμα δηλώνει «πολύ πρόθυμο» και «πρόθυμο» το 34,0% στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ανδρών. Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square $p < 0,05$ (η συσχέτιση είναι σημαντική).

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ * ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ Crosstabulation

			ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ				Total
			ΣΥΜΦΩΝ Ω	ΣΥΜΦΩΝ Ω ΕΛΑΧΙΣΤΑ	ΔΙΑΦΩΝ Ω	ΔΙΑΦΩΝ Ω ΑΠΟΛΥΤ Α	
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	ΕΝΤΕΛΩΣ	Count	0	1	0	8	9
	ΑΠΡΟΘΥΜΟ Σ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	,0%	11,1%	,0%	88,9%	100,0 %
		% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	,0%	14,3%	,0%	7,0%	5,6%
	ΑΡΚΕΤΑ	Count	0	1	0	7	8
	ΑΠΡΟΘΥΜΟ Σ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	,0%	12,5%	,0%	87,5%	100,0 %
		% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	,0%	14,3%	,0%	6,1%	5,0%
	ΑΠΡΟΘΥΜΟ Σ	Count	0	2	3	1	6
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	,0%	33,3%	50,0%	16,7%	100,0 %
		% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	,0%	28,6%	8,6%	,9%	3,7%
	ΕΛΑΧΙΣΤΑ	Count	2	1	2	1	6
	ΑΠΡΟΘΥΜΟ Σ	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	33,3%	16,7%	33,3%	16,7%	100,0 %
		% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	40,0%	14,3%	5,7%	,9%	3,7%
	ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	1	1	13	13	28
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	3,6%	3,6%	46,4%	46,4%	100,0 %

	% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	20,0%	14,3%	37,1%	11,4%	17,4%
ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	0	1	14	33	48
	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	,0%	2,1%	29,2%	68,8%	100,0%
	% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	,0%	14,3%	40,0%	28,9%	29,8%
ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥΜΟΣ	Count	2	0	3	51	56
	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	3,6%	,0%	5,4%	91,1%	100,0%
	% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	40,0%	,0%	8,6%	44,7%	34,8%
Total	Count	5	7	35	114	161
	% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤ Α	3,1%	4,3%	21,7%	70,8%	100,0%
	% within ΔΙΔΑΣΚΑΛΙ Α	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

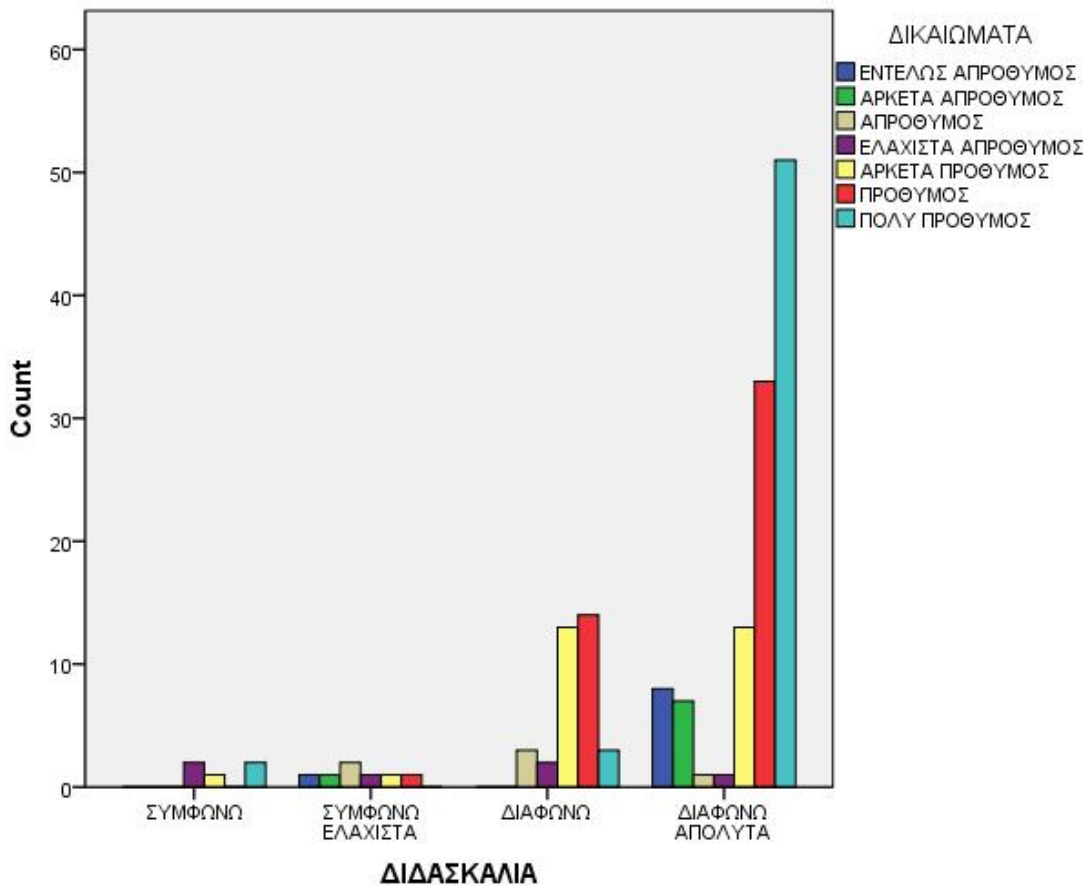
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	72,393 ^a	18	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	63,120	18	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	59,102			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	5,450 ^c	1	,020	,019 ^b	,015	,022	,015 ^b	,012	,018
N of Valid Cases	161								

a. 20 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is 2,335.

Στην συγκεκριμένη συσχέτιση καταγράφονται οι απαντήσεις των φοιτητών για το αν έχουν φίλους (gay άτομα) και ανάλογα με την απάντησή τους διαπιστώνεται η επιρροή ή όχι που έχει ασκήσει η συναναστροφή αυτή, ώστε να είναι πρόθυμοι στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Γίνεται ξεκάθαρο πως το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος 60,9% «έχει φίλους gay άτομα» ενώ το 37,9% του δείγματος δεν «έχει φίλους gay άτομα». Σχετικά με αυτούς που απάντησαν ότι έχουν φίλους gay το 34,1% θα ήθελε να υπερασπιστεί στο μέγιστο τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ανδρών. Ενώ ακολουθεί η επιλογή «πρόθυμος» η οποία ανέρχεται στο ποσοστό της τάξεως του 29,2%. Οι φοιτητές οι οποίοι απάντησαν ότι δεν έχουν φίλους gay και αντιπροσωπεύουν το δείγμα 37,9% φαίνονται εξίσου «πολύ πρόθυμοι» 21,2% να υπερασπιστούν τα δικαιώματα αυτών των ατόμων και τέλος ακολουθεί η επιλογή «πρόθυμοι» με ποσοστό να αγγίζει 18,2%. Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΕΧΩ * ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ Crosstabulation

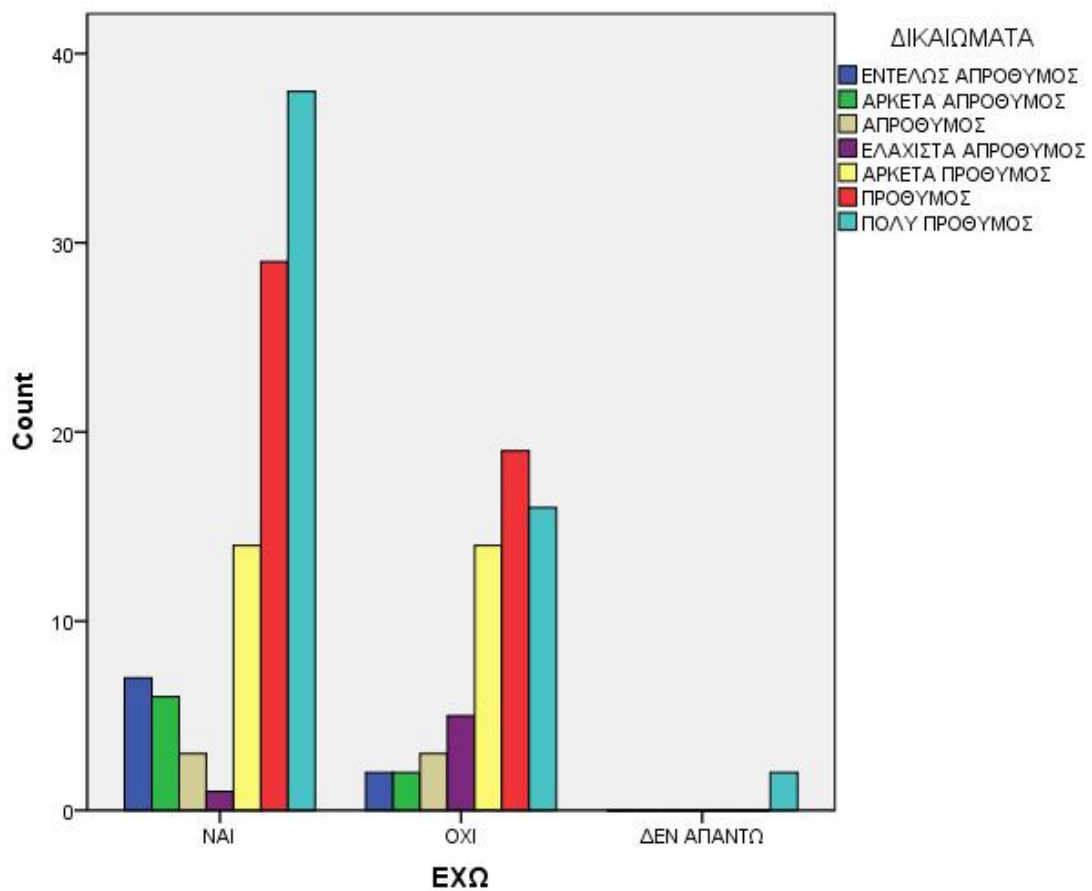
			ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ						Total	
			ΕΝΤΕΛΩ Σ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΕΛΛΑΧΙΣ ΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤ Α ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ		ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ
Ε Χ Ω	ΝΑΙ	Count	7	6	3	1	14	29	38	98
		Expected Count	5,5	4,9	3,7	3,7	17,0	29,2	34,1	98,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	77,8%	75,0%	50,0%	16,7%	50,0%	60,4%	67,9%	60,9%
ΟΧΙ		Count	2	2	3	5	14	19	16	61
		Expected Count	3,4	3,0	2,3	2,3	10,6	18,2	21,2	61,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	22,2%	25,0%	50,0%	83,3%	50,0%	39,6%	28,6%	37,9%
ΔΕΝ ΑΠΑ ΝΤΩ		Count	0	0	0	0	0	0	2	2
		Expected Count	,1	,1	,1	,1	,3	,6	,7	2,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	3,6%	1,2%
Total		Count	9	8	6	6	28	48	56	161
		Expected Count	9,0	8,0	6,0	6,0	28,0	48,0	56,0	161,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	14,312 ^a	12	,281	,316		
Likelihood Ratio	14,856	12	,249	,168		
Fisher's Exact Test	15,637			,195		
Linear-by-Linear Association	,006 ^b	1	,937	,965	,491	,035
N of Valid Cases	161					

a. 14 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

b. The standardized statistic is ,079.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται μια ακόμα συσχέτιση στην οποία προσπαθήσαμε να δούμε κατά πόσο η γνώμη των σπουδαστών για την ομοφυλοφιλία σήμερα σε σχέση με το αρχικό διάστημα των σπουδών τους έχει γίνει πιο θετική, πιο αρνητική, ή ουδέτερη και αν η οποιαδήποτε επιλογή τους επηρεάζεται με το αν επιθυμούν να εργαστούν, ως επαγγελματίας υγείας ή πρόνοιας, σε ένα χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα. Όπως παρατηρείται και παρακάτω η πλειοψηφία (72,0%) των τελειόφοιτων σπουδαστών διακατέχεται από θετική γνώμη απέναντι στα ομοφυλόφιλα άτομα και θα ήταν «πολύ πρόθυμη» (56,9%) να εργαστεί ως επαγγελματίας με αυτά τα άτομα ενώ ακολουθεί και η επιλογή «πρόθυμοι» με ποσοστό της τάξεως 25,2%. Εν συνεχεία οι τελειόφοιτοι σπουδαστές που η γνώμη τους ήταν πιο αρνητική είναι μόνο (6) με τους (2) από αυτούς να δηλώνουν «πολύ πρόθυμοι» να εργαστούν με μια τέτοια πληθυσμιακή ομάδα και να ακολουθούν ακόμη (2) οι οποίοι δηλώνουν «πρόθυμοι». Τέλος σημαντικό ποσοστό καταγράφεται στην επιλογή «ουδέτεροι» (24,2%) εκ των οποίων οι (16 – 19,1%) δηλώνουν «πολύ πρόθυμοι» να εργαστούν με άτομα (gay), το (8,5%) δηλώνουν «πρόθυμοι» και ακολουθεί ένα μικρό ποσοστό της τάξεως του (4,6%) που δηλώνουν «αρκετά πρόθυμοι» να εργαστούν, ως επαγγελματίας υγείας ή πρόνοιας, σε ένα χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα. Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΓΝΩΜΗ * ΕΡΓΑΣΙΑ Crosstabulation

			ΕΡΓΑΣΙΑ						Total	
			ΕΝΤΕΛΩ Σ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΕΛΑΧΙΣ ΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤ Α ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ		ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ
ΓΝΩΜΗ	ΠΙΟ ΘΕΤΙΚΗ	Count	9	5	2	2	13	24	61	116
		Expected Count	7,9	4,3	3,6	4,3	13,7	25,2	56,9	116,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	81,8%	83,3%	40,0%	33,3%	68,4%	68,6%	77,2%	72,0%
	ΠΙΟ ΑΡΝΗΤΙΚΗ	Count	1	0	1	0	0	2	2	6
		Expected Count	,4	,2	,2	,2	,7	1,3	2,9	6,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	9,1%	,0%	20,0%	,0%	,0%	5,7%	2,5%	3,7%
	ΟΥΔΕΤΕΡΗ	Count	1	1	2	4	6	9	16	39
		Expected Count	2,7	1,5	1,2	1,5	4,6	8,5	19,1	39,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	9,1%	16,7%	40,0%	66,7%	31,6%	25,7%	20,3%	24,2%
Total		Count	11	6	5	6	19	35	79	161

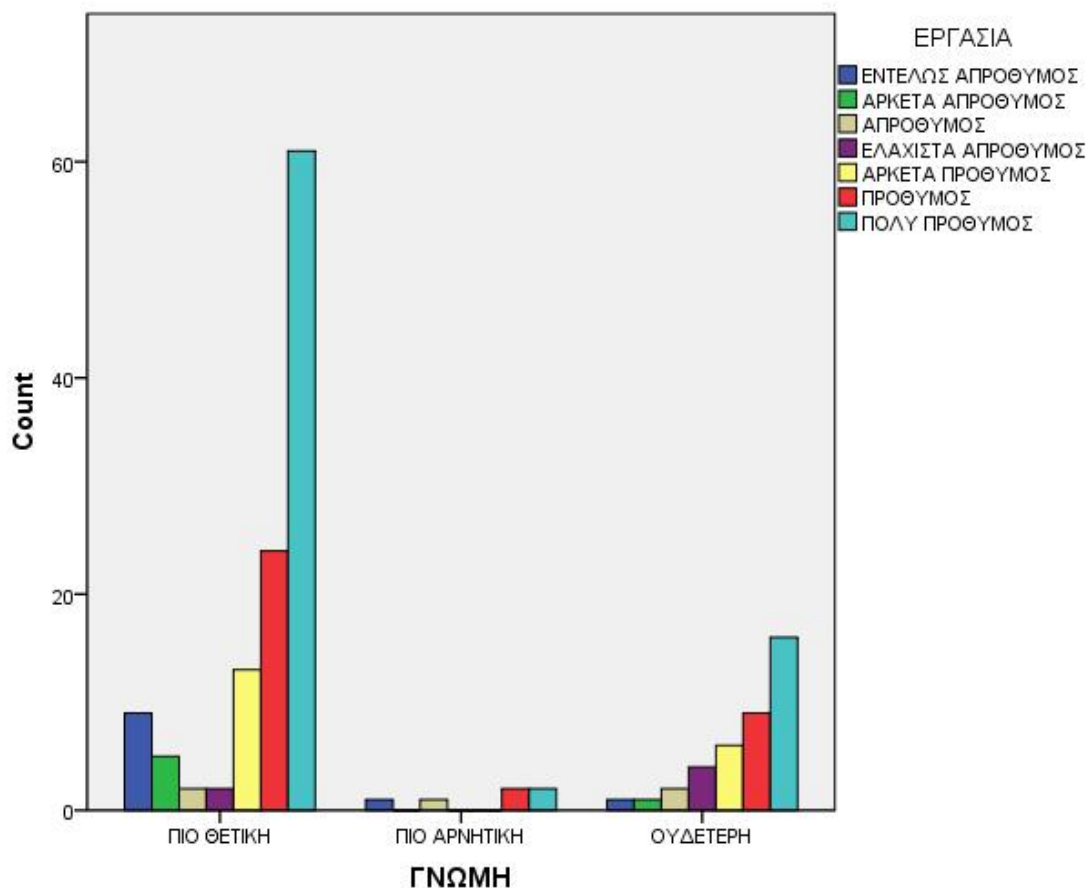
Expected Count	11,0	6,0	5,0	6,0	19,0	35,0	79,0	161,0
% within EPΓ ΑΣΙΑ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	15,958 ^a	12	,193	,183		
Likelihood Ratio	14,268	12	,284	,307		
Fisher's Exact Test	14,978			,152		
Linear-by-Linear Association	,165 ^b	1	,685	,706	,346	,018
N of Valid Cases	161					

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

b. The standardized statistic is -,406.

Για να εξετάσουμε τον τέταρτο επιμέρους στόχο της έρευνας μας που σχετιζόταν με το αν οι γυναίκες είναι λιγότερο ομοφοβικές σε σχέση με τους άντρες, επιλέξαμε δύο ερωτήσεις από τον άξονα που ήταν σχετικός με την στάση των φοιτητών απέναντι στην ομοφυλοφιλία.

Στον παρακάτω πίνακα ακολουθεί μια συσχέτιση όπου εξετάζουμε εάν το φύλο (άνδρας- γυναίκα) διαφοροποιείται στις επιλογές του σχετικά με την προθυμία τους για υπεράσπιση δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ανδρών. Το ποσοστό των ανδρών ανέρχεται μόλις στο (16,1%) από τους οποίους το (9,0%) δηλώνει «πολύ πρόθυμο» και «πρόθυμο» το (7,8%). Επιπροσθέτως, μόνο (6) από τους (26) άνδρες κυμάνθηκαν από το «αρκετά απρόθυμος» έως «ελάχιστα απρόθυμος». Σε ότι αφορά το γυναικείο πληθυσμό το σύνολο του αγγίζει το (83,9%) με το 47,0% να δηλώνει «πολύ πρόθυμο» ως προς την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ανδρών, Και ακολουθεί με μικρότερο ποσοστό η επιλογή «πρόθυμος» με 40,2%. Τέλος από τις 135 τελειόφοιτες σπουδάστριες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο μας οι 23 από αυτές κυμάνθηκαν μεταξύ των επιλογών «εντελώς απρόθυμος» έως «ελάχιστα απρόθυμος».

Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΦΥΛΟ * ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ Crosstabulation

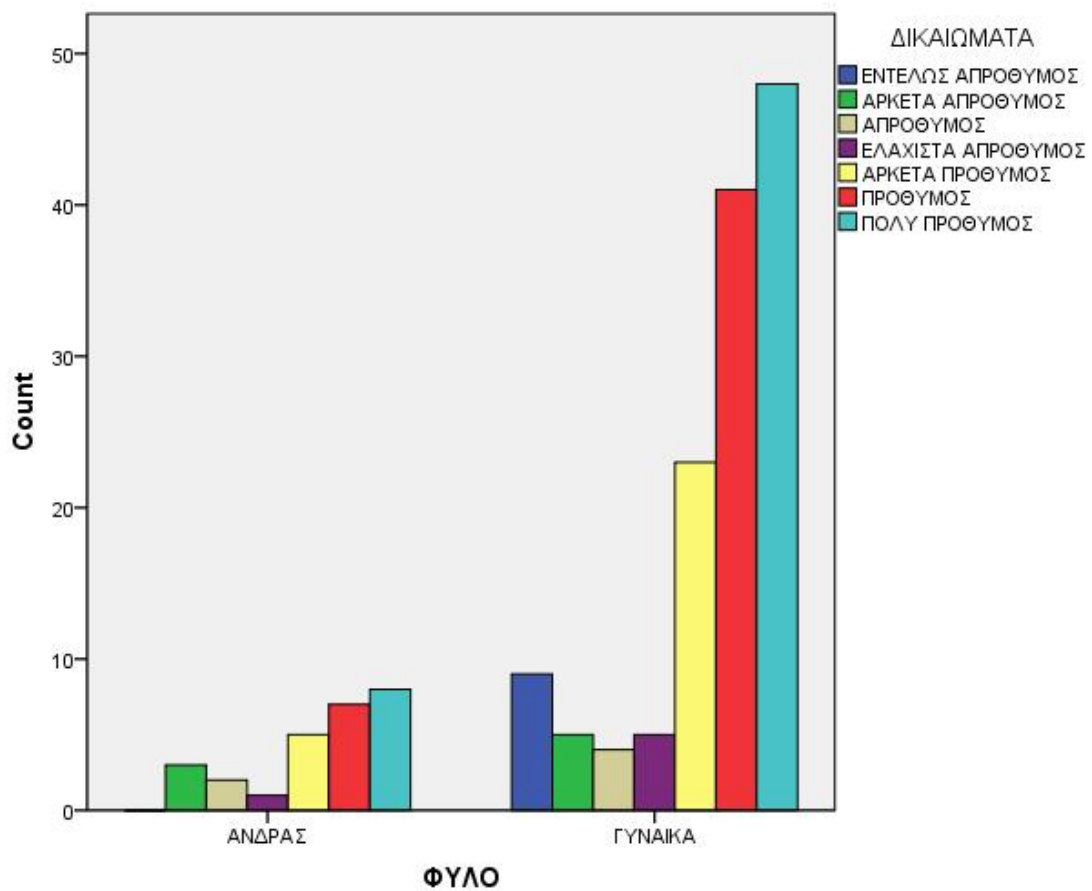
			ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ						Total	
			ΕΝΤΕΛΩ Σ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΕΛΑΧΙΣ ΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤ Α ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ		ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΑΣ	Count	0	3	2	1	5	7	8	26
		Expected Count	1,5	1,3	1,0	1,0	4,5	7,8	9,0	26,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	,0%	37,5%	33,3%	16,7%	17,9%	14,6%	14,3%	16,1%
ΓΥΝΑΙΚΑ		Count	9	5	4	5	23	41	48	135
		Expected Count	7,5	6,7	5,0	5,0	23,5	40,2	47,0	135,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	100,0%	62,5%	66,7%	83,3%	82,1%	85,4%	85,7%	83,9%
Total		Count	9	8	6	6	28	48	56	161
		Expected Count	9,0	8,0	6,0	6,0	28,0	48,0	56,0	161,0
		% within ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	6,027 ^a	6	,420	,413		
Likelihood Ratio	6,648	6	,355	,472		
Fisher's Exact Test	5,983			,359		
Linear-by-Linear Association	,277 ^b	1	,598	,622	,313	,041
N of Valid Cases	161					

a. 5 cells (35,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,97.

b. The standardized statistic is ,527.

Στον παρακάτω πίνακα ακολουθεί μια συσχέτιση όπου εξετάζουμε κατά πόσο η διαφορά του φύλου (άνδρας – γυναίκα) παίζει ρόλο στο να συναναστρέφονται με ομοφυλόφιλους άνδρες. Συγκεκριμένα οι άνδρες αποτελούν το (16,1%) του πληθυσμού του δείγματος από τους οποίους το (15,8%) δηλώνουν ότι έχουν φίλους ομοφυλόφιλους άνδρες, ενώ το (9,9%) ότι δεν έχει. Εν συνεχεία, οι γυναίκες υπερέρχουν των ανδρών με ποσοστό να αγγίζει το (83,9%) με το μεγαλύτερο ποσοστό (82,2%) να δηλώνει ότι έχει φίλους ομοφυλόφιλους άνδρες, ενώ το (51,1%) ότι δεν έχει φίλους ομοφυλόφιλους άνδρες. Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΦΥΛΟ * ΕΧΩ Crosstabulation

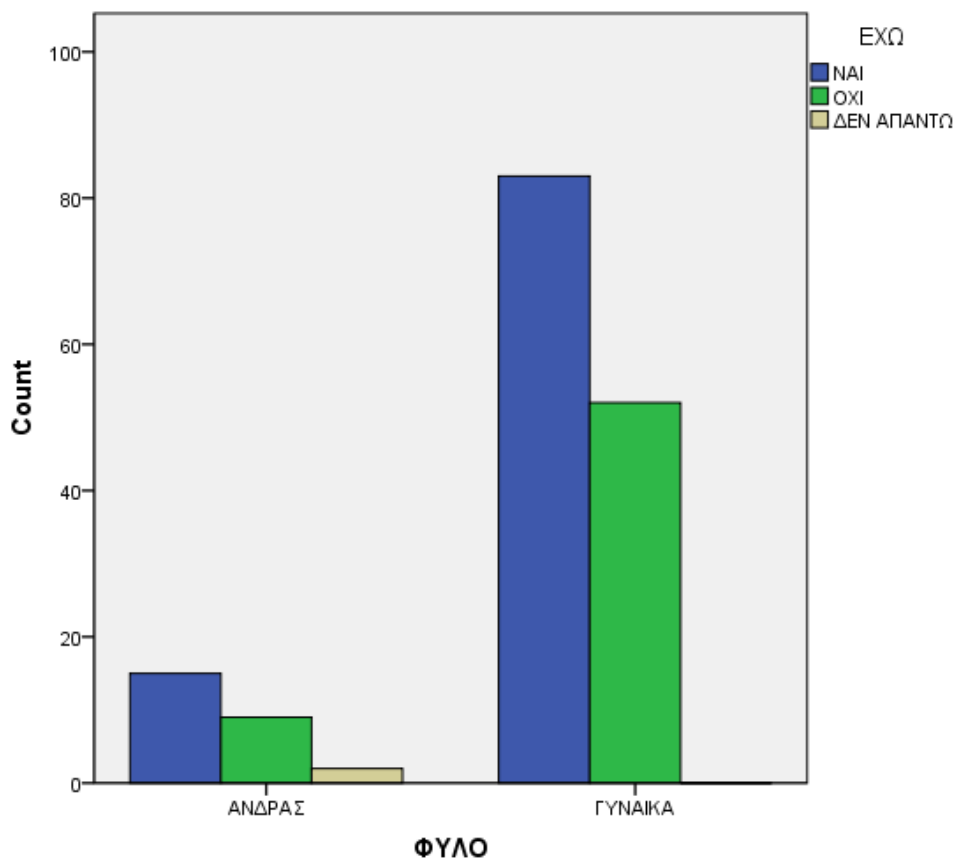
			ΕΧΩ			Total
			ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΑΣ	Count	15	9	2	26
		Expected Count	15,8	9,9	,3	26,0
		% within ΕΧΩ	15,3%	14,8%	100,0%	16,1%
ΓΥΝΑΙΚΑ	Count	83	52	0	135	
	Expected Count	82,2	51,1	1,7	135,0	
	% within ΕΧΩ	84,7%	85,2%	,0%	83,9%	
Total	Count	98	61	2	161	
	Expected Count	98,0	61,0	2,0	161,0	
	% within ΕΧΩ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	10,524 ^a	2	,005	,026		
Likelihood Ratio	7,435	2	,024	,039		
Fisher's Exact Test	6,810			,042		
Linear-by-Linear Association	1,075 ^b	1	,300	,306	,201	,094
N of Valid Cases	161					

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

b. The standardized statistic is -1,037.

Στον παρακάτω πίνακα ακολουθεί μια συσχέτιση όπου εξετάζουμε εάν το φύλο (άνδρας- γυναίκα) διαφοροποιείται στις επιλογές του σχετικά με το αν επιθυμούν να εργαστούν, ως επαγγελματίας υγείας ή πρόνοιας, σε ένα χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα. Το ποσοστό των ανδρών ανέρχεται μόλις στο (16,1%) από τους οποίους το(12,0%) δηλώνει «πολύ πρόθυμο» και «πρόθυμο» το (5,7%). Επιπροσθέτως, μόνο (6) από τους (26) άνδρες κυμάνθηκαν από το «εντελώς απρόθυμος» έως «ελάχιστα απρόθυμος». Σε ότι αφορά το γυναικείο πληθυσμό το σύνολο του αγγίζει το (83,9%) με το 66,2% να δηλώνει «πολύ πρόθυμο», ακολουθεί με μικρότερο ποσοστό η επιλογή «πρόθυμος» με 29,3% και η επιλογή «αρκετά πρόθυμος» με (15,9%). Τέλος από τις 135 τελειόφοιτες σπουδάστριες που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο μας οι 22 από αυτές κυμάνθηκαν μεταξύ των επιλογών «εντελώς απρόθυμος» έως «ελάχιστα απρόθυμος». Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΦΥΛΟ * ΕΡΓΑΣΙΑ Crosstabulation

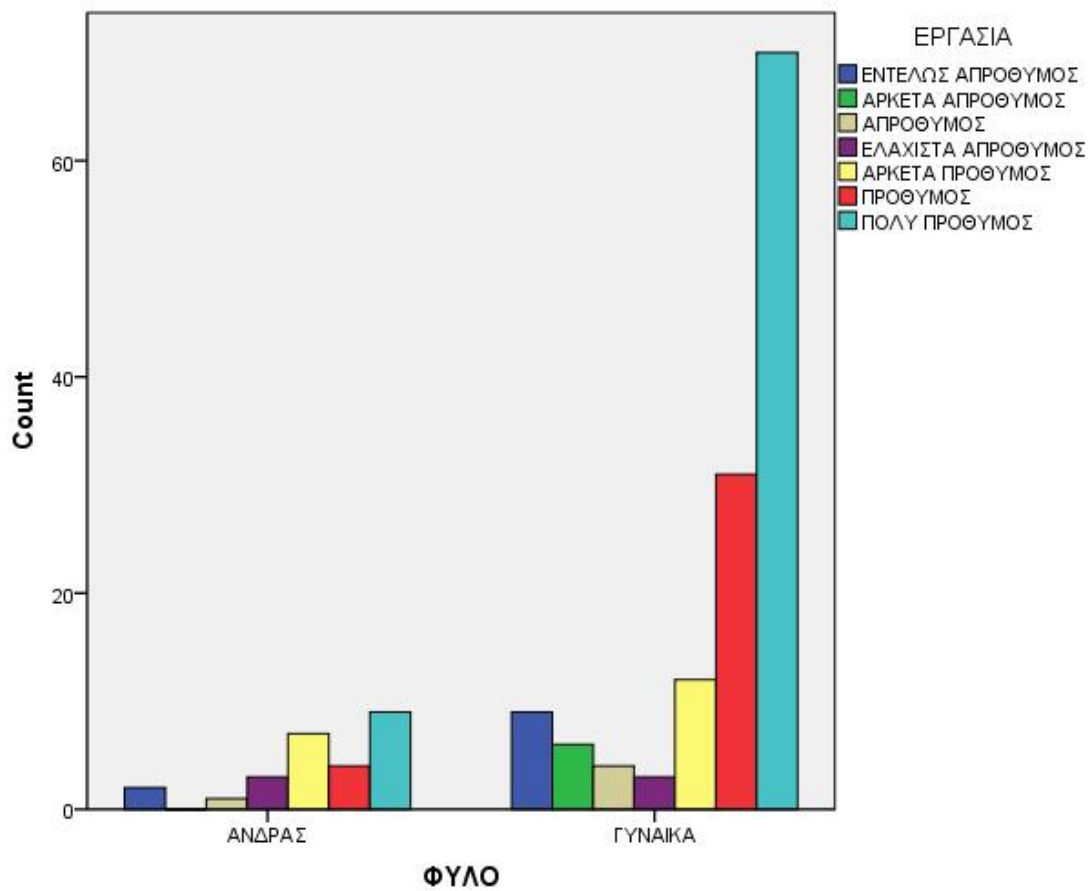
			ΕΡΓΑΣΙΑ					Τota I		
			ΕΝΤΕΛΩ Σ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤΑ ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΕΛΑΧΙΣΤ Α ΑΠΡΟΘ ΥΜΟΣ	ΑΡΚΕΤ Α ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ		ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ	ΠΟΛΥ ΠΡΟΘΥ ΜΟΣ
ΦΥΛΟ	ΑΝΔΡΑΣ	Count	2	0	1	3	7	4	9	26
		Expected Count	1,8	1,0	,8	1,0	3,1	5,7	12,8	26,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	18,2%	,0%	20,0%	50,0%	36,8%	11,4%	11,4%	16,1%
ΓΥΝΑΙΚΑ		Count	9	6	4	3	12	31	70	135
		Expected Count	9,2	5,0	4,2	5,0	15,9	29,3	66,2	135,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	81,8%	100,0%	80,0%	50,0%	63,2%	88,6%	88,6%	83,9%
Total		Count	11	6	5	6	19	35	79	161
		Expected Count	11,0	6,0	5,0	6,0	19,0	35,0	79,0	161,0
		% within ΕΡΓΑΣΙΑ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	14,225 ^a	6	,027	,031		
Likelihood Ratio	12,696	6	,048	,059		
Fisher's Exact Test	12,319			,030		
Linear-by-Linear Association	1,281 ^b	1	,258	,262	,144	,023
N of Valid Cases	161					

a. 6 cells (42,9%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,81.

b. The standardized statistic is 1,132.

Για να εξετάσουμε τον τελευταίο επιμέρους στόχο της έρευνας μας που σχετιζόταν με τα αν οι πολιτικές πεποιθήσεις των φοιτητών σχετίζονται περισσότερο ή όχι με θετικές ή αρνητικές στάσεις απέναντι στην ομοφυλοφιλία επιλέξαμε τρεις συσχετίσεις. Η μία από αυτές πάρθηκε από τον άξονα που ήταν σχετικός με τον τρόπο ζωής και την ερώτηση (13) το α σκέλος της. Η δεύτερη συσχέτιση συμπεριλαμβάνει την ερώτηση (12) με το β σκέλος της κλίμακας του Herek και τέλος η τρίτη συσχέτιση συγκαταλέγει την ερώτηση (12) με το α σκέλος της κλίμακας του Herek.

Παρακάτω παρατίθενται οι πίνακες συσχέτισης όπου καταγράφονται τα ποσοστά των ερωτήσεων, *Ενημερώνομαι για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της χώρας μου* (πίνακας από τον τρόπο ζωής) και *έχω φίλους (gay) άνδρες*. Όπως διαπιστώνεται, όσο πιο έντονο είναι το ενδιαφέρον των τελειόφοιτων σπουδαστών για τα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα της χώρας μας, τόσο περισσότερο συναναστρέφονται με την εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα που μελετάμε. Πιο συγκεκριμένα οι επιλογές «πολύ συχνά» (28,0%), «αρκετά συχνά» (26,1%) και «πάντα» (17,4%) αναδείχθηκαν οι επικρατέστερες απαντήσεις των σπουδαστών για το αν ενημερώνονται και ενδιαφέρονται για τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της χώρας τους. Αναλυτικότερα για την επιλογή «πολύ συχνά» (28,0%), το (27,4%) του συγκεκριμένου δείγματος έχει φίλους (gay) άνδρες ενώ το (17,0%) δεν έχει. Εν συνεχεία για την επιλογή «αρκετά συχνά» (26,1%) το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αυτού (25,6%) έχει φίλους (gay) άνδρες ενώ μόλις το (15,9%) δεν έχει. Τέλος, η επιλογή «πάντα» επιλέχθηκε από (28) τελειόφοιτους σπουδαστές, εκ των οποίων οι (21) δήλωσαν ότι έχουν φίλους (gay) άνδρες ενώ μόλις οι (7) σημείωσαν ότι δεν έχουν φίλους (gay). Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ * ΕΧΩ Crosstabulation

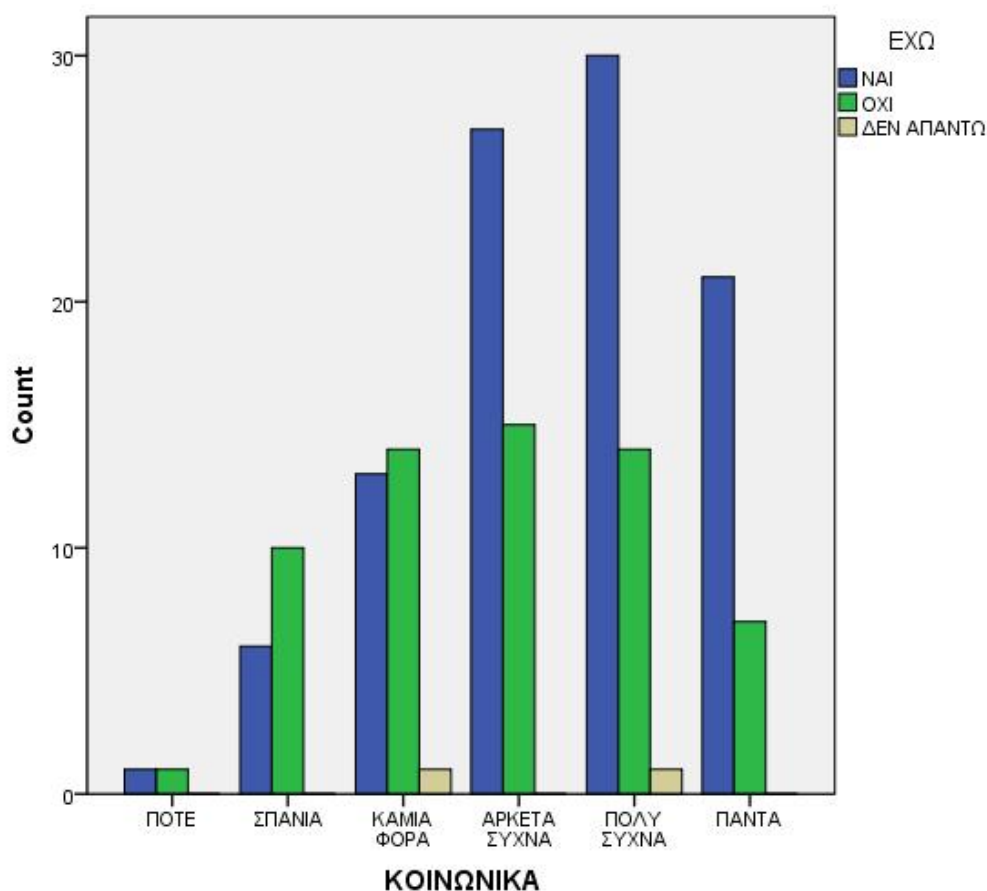
			ΕΧΩ			Total
			ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΟΤΕ	Count	1	1	0	2	
	Expected Count	1,2	,8	,0	2,0	
	% within ΕΧΩ	1,0%	1,6%	,0%	1,2%	
ΣΠΑΝΙΑ	Count	6	10	0	16	
	Expected Count	9,7	6,1	,2	16,0	
	% within ΕΧΩ	6,1%	16,4%	,0%	9,9%	
ΚΑΜΙΑ ΦΟΡΑ	Count	13	14	1	28	
	Expected Count	17,0	10,6	,3	28,0	
	% within ΕΧΩ	13,3%	23,0%	50,0%	17,4%	
ΑΡΚΕΤΑ ΣΥΧΝΑ	Count	27	15	0	42	
	Expected Count	25,6	15,9	,5	42,0	
	% within ΕΧΩ	27,6%	24,6%	,0%	26,1%	
ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	Count	30	14	1	45	
	Expected Count	27,4	17,0	,6	45,0	
	% within ΕΧΩ	30,6%	23,0%	50,0%	28,0%	
ΠΑΝΤΑ	Count	21	7	0	28	
	Expected Count	17,0	10,6	,3	28,0	
	% within ΕΧΩ	21,4%	11,5%	,0%	17,4%	
Total	Count	98	61	2	161	
	Expected Count	98,0	61,0	2,0	161,0	
	% within ΕΧΩ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	11,890 ^a	10	,292	,223		
Likelihood Ratio	12,423	10	,258	,202		
Fisher's Exact Test	14,098			,123		
Linear-by-Linear Association	7,718 ^b	1	,005	,005	,003	,001
N of Valid Cases	161					

a. 8 cells (44,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,02.

b. The standardized statistic is -2,778.

Στην συγκεκριμένη συσχέτιση παρατίθενται τα ποσοστά των ερωτήσεων με βάση τις πολιτικές και ιδεολογικές σου πεποιθήσεις τοποθετείς τον εαυτό σου και αν θεωρείς ότι οι άντρες ομοφυλόφιλοι είναι αηδιαστικοί. Πιο συγκεκριμένα η πλειοψηφία των απαντήσεων για την ερώτηση *πολιτικές και ιδεολογικές πεποιθήσεις* κυμάνθηκε στις απαντήσεις «δεν απαντώ» (37,3%), «κεντροαριστερά» (26,7%) και «αριστερά» (21,7%). Για την επιλογή «δεν απαντώ» το (30,6%) «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι οι gay άνδρες είναι αηδιαστικοί και ακολουθεί η επιλογή «διαφωνώ» με (20,1%). Στην συνέχεια όσοι επέλεξαν την απάντηση «κεντροαριστερά» το (21,9%) «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι οι gay άνδρες είναι αηδιαστικοί, ενώ μικρότερο ποσοστό σημείωσε η άποψη «διαφωνώ» (14,4%). Τέλος η επιλογή «αριστερά» για την απάντηση «διαφωνώ απόλυτα» ανήλθε στο ποσοστό της τάξεως του (17,8%) και η απάντηση «διαφωνώ» ακολούθησε με ένα ποσοστό να αγγίζει το (11,7%). Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ * ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ Crosstabulation

			ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ					Total
			ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥ ΤΑ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΕΛΑΧΙΣ ΤΑ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥ ΤΑ	
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	ΔΕΞΙΑ	Count	0	1	0	7	3	11
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	9,1%	,0%	63,6%	27,3%	100,0%
		% within ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ	,0%	11,1%	,0%	13,0%	3,7%	6,8%
ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ		Count	1	1	2	5	3	12
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	8,3%	8,3%	16,7%	41,7%	25,0%	100,0%
		% within ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ	50,0%	11,1%	14,3%	9,3%	3,7%	7,5%
ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ		Count	0	1	6	11	25	43
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	2,3%	14,0%	25,6%	58,1%	100,0%
		% within ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ	,0%	11,1%	42,9%	20,4%	30,5%	26,7%
ΑΡΙΣΤΕΡΑ		Count	0	1	0	13	21	35
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	2,9%	,0%	37,1%	60,0%	100,0%
		% within ΑΗΔΙΑΣΤΙΚΑ	,0%	11,1%	,0%	24,1%	25,6%	21,7%
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ		Count	1	5	6	18	30	60
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	1,7%	8,3%	10,0%	30,0%	50,0%	100,0%

	% within ΑΗΔΙΑΣΤΙ ΚΑ	50,0%	55,6%	42,9%	33,3%	36,6%	37,3 %
Total	Count	2	9	14	54	82	161
	% within ΙΔΕΟΛΟΓ ΙΑ	1,2%	5,6%	8,7%	33,5%	50,9%	100,0 %
	% within ΑΗΔΙΑΣΤΙ ΚΑ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0 %

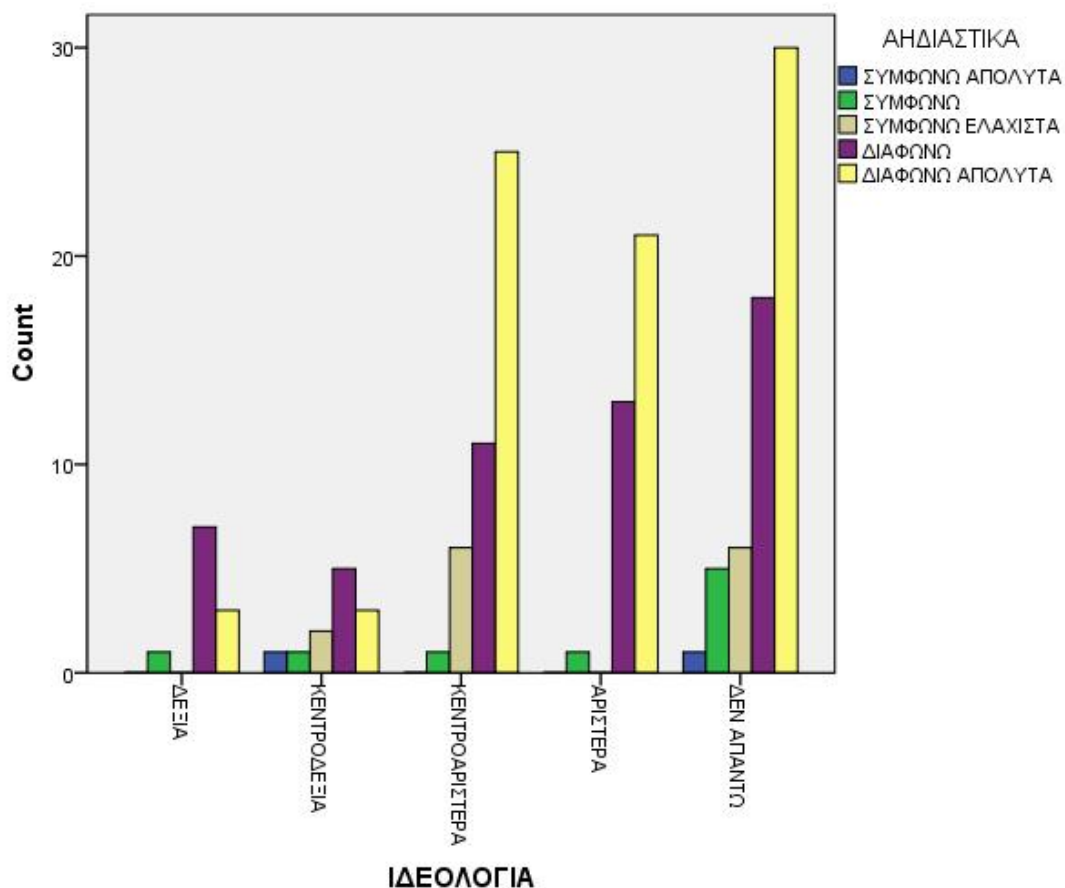
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1- sided)			
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	23,09 ^a 5	16	,111	^b ,106	,098	,114			
Likelihood Ratio	25,20 4	16	,066	^b ,072	,065	,078			
Fisher's Exact Test	22,32 4			^b ,060	,054	,066			
Linear-by-Linear Association	,476 ^c	1	,490	^b ,508	,495	,521	^b ,252	,241	,263
N of Valid Cases	161								

a. 16 cells (64,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,14.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 957002199.

c. The standardized statistic is ,690.

Παρακάτω παρατίθενται τα αποτελέσματα της συσχέτισης η οποία μελέτησε τις ιδεολογικές πεποιθήσεις των τελειόφοιτων σπουδαστών και κατά πόσο αυτές συμφωνούν ή διαφωνούν με την άποψη ότι θα έπρεπε να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά όπως και στα ετεροφυλόφιλα. Όσον αφορά τις ιδεολογικές πεποιθήσεις το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος επέλεξε το «δεν απαντώ» (37,3%) βρίσκοντας «σύμφωνους» το (41,3%) με την άποψη ότι δεν θα έπρεπε να επιτρέπεται στους ομοφυλόφιλους άνδρες να υιοθετούν παιδιά και «απόλυτα σύμφωνους» το (37,9%) ακολουθώντας με μικρή διαφορά η άποψη «συμφωνώ ελάχιστα» (36,4%) και η επιλογή «διαφωνώ» (33,3%).

Για τους τελειόφοιτους σπουδαστές που απάντησαν ότι τάσσονται στην κεντροαριστερά (26,7%) το (38,9%) του δείγματος αυτού «διαφωνεί» με την άποψη ότι δεν θα έπρεπε να επιτρέπεται στους ομοφυλόφιλους άνδρες να υιοθετούν παιδιά. Παρόλο αυτά το (27,3%) «συμφωνεί ελάχιστα» με την άποψη αυτή και με μηδαμινή διαφορά το (27,0%) «συμφωνεί». Τέλος το (20,7%) από την επιλογή αυτή «συμφωνεί απόλυτα». Εν συνεχεία στην ερώτηση των ιδεολογικών πεποιθήσεων η αριστερά κατέχει την τρίτη θέση με ποσοστό (21,7%) όπου το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος

σημειώνοντας υψηλό ποσοστό (42,9%) «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι δεν θα έπρεπε στους ομοφυλόφιλους άνδρες να επιτρέπεται να υιοθετούν παιδιά αρκετά μικρότερα ποσοστά υπήρξαν στις απαντήσεις «συμφωνώ απόλυτα» (24,1%) και «συμφωνώ» (23,8%).

Η επιλογή κεντροδεξιά επιλέχθηκε από 12 άτομα (7,5%), από τους οποίους 6 κυμάνθηκαν στις κλίμακες «συμφωνώ απόλυτα» και «συμφωνώ» ενώ η επιλογή «συμφωνώ ελάχιστα» επιλέχθηκε από 4 σπουδαστές. Τέλος η επιλογή δεξιά (6,8%) σημειώθηκε από 11 τελειόφοιτους σπουδαστές μεταξύ αυτών οι 6 κυμάνθηκαν ανά δυάδες στις επιλογές «συμφωνώ απόλυτα» , «συμφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» και οι 4 στο «συμφωνώ ελάχιστα». Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ * ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ Crosstabulation

			ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ					Total
			ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥΤ Α	ΣΥΜΦΩ ΝΩ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΕΛΑΧΙΣ ΤΑ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥ ΤΑ	
ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	ΔΕΞΙΑ	Count	2	2	4	1	2	11
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	18,2%	18,2%	36,4%	9,1%	18,2%	100,0 %
		% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	6,9%	3,2%	9,1%	5,6%	28,6%	6,8%
ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ		Count	3	3	4	2	0	12
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	25,0%	25,0%	33,3%	16,7%	,0%	100,0 %
		% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	10,3%	4,8%	9,1%	11,1%	,0%	7,5%
ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤ		Count	6	17	12	7	1	43

ΕΡΑ	% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	14,0%	39,5%	27,9%	16,3%	2,3%	100,0 %
	% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	20,7%	27,0%	27,3%	38,9%	14,3%	26,7 %
ΑΡΙΣΤΕΡΑ	Count	7	15	8	2	3	35
	% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	20,0%	42,9%	22,9%	5,7%	8,6%	100,0 %
	% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	24,1%	23,8%	18,2%	11,1%	42,9%	21,7 %
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ	Count	11	26	16	6	1	60
	% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	18,3%	43,3%	26,7%	10,0%	1,7%	100,0 %
	% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	37,9%	41,3%	36,4%	33,3%	14,3%	37,3 %
Total	Count	29	63	44	18	7	161
	% within ΙΔΕΟΛΟΓΙ Α	18,0%	39,1%	27,3%	11,2%	4,3%	100,0 %
	% within ΥΙΟΘΕΤΗ ΣΗ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0 %

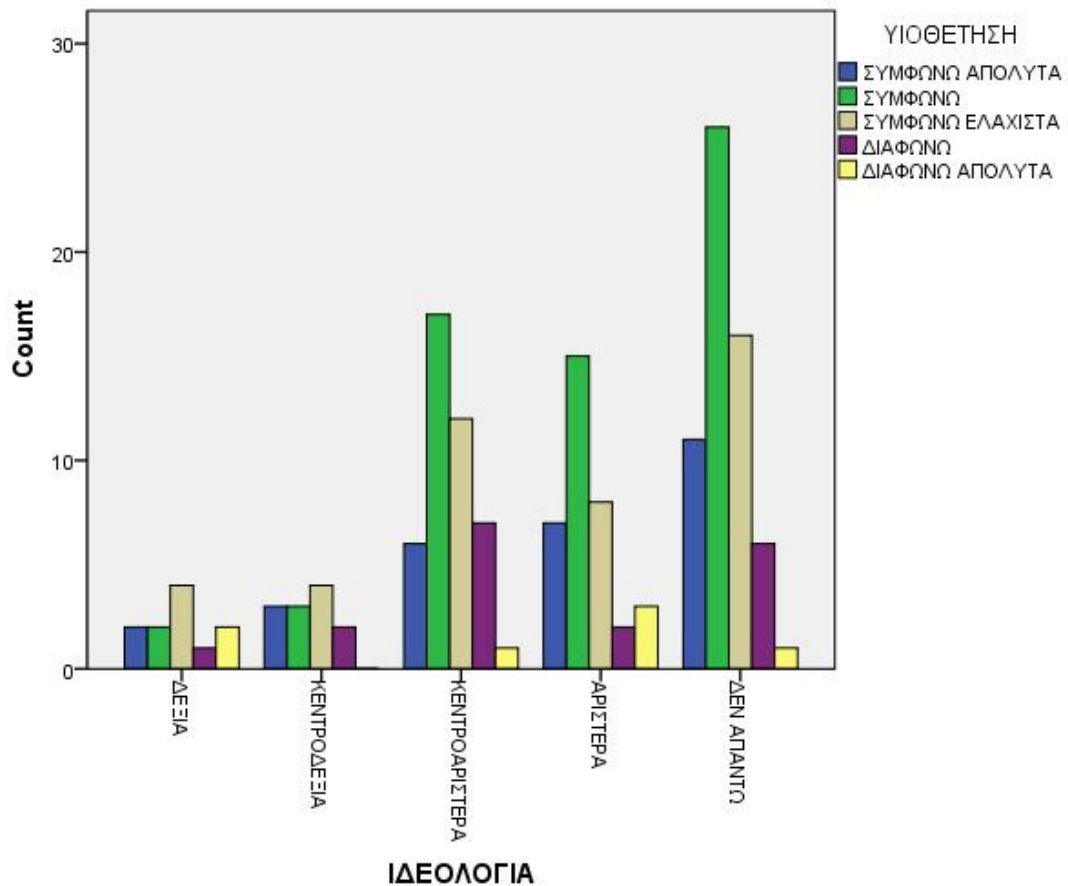
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	14,372 ^a	16	,571	,586 ^b	,573	,598			
Likelihood Ratio	13,202	16	,658	,768 ^b	,757	,779			
Fisher's Exact Test	13,075			,633 ^b	,621	,645			
Linear-by-Linear Association	2,391 ^c	1	,122	,123 ^b	,115	,132	,064 ^b	,057	
N of Valid Cases	161								

a. 15 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 92208573.

c. The standardized statistic is -1,546.

Στην παρακάτω συσχέτιση προσπαθήσαμε να εξετάσουμε αν οι ιδεολογικές πεποιθήσεις των τελειόφοιτων σπουδαστών επηρεάζονται θετικά ή αρνητικά με την άποψη ότι η σεξουαλική επαφή μεταξύ δυο ανδρών είναι ξεκάθαρα λάθος. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά τις ιδεολογικές πεποιθήσεις το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει η απάντηση «δεν απαντώ» (37,3%) με το (29,8%) να «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι η σεξουαλική επαφή μεταξύ δυο ανδρών είναι ξεκάθαρα λάθος, και το (22,0%) να «διαφωνεί».

Εν συνεχεία ακολουθεί η «κεντροαριστερά» (26,7%) παρατηρώντας και εδώ το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (21,4%) να «διαφωνεί απόλυτα» με την άποψη ότι η σεξουαλική επαφή μεταξύ δυο ανδρών είναι ξεκάθαρα λάθος, με δεύτερη επικρατέστερη επιλογή το «διαφωνώ» (15,8%). Επιπροσθέτως, η επιλογή «αριστερά» σημείωσε (21,7%) με το (17,4%) του δείγματος αυτού να τάσσεται υπέρ της άποψης «διαφωνώ απόλυτα» και το (12,8%) να «διαφωνεί».

Η επιλογή «κεντροδεξιά» επιλέχθηκε από (12) άτομα συνολικά (7,5%) με τους (6) εξ' αυτών να «διαφωνούν» με την άποψη ότι η σεξουαλική επαφή μεταξύ δυο ανδρών είναι ξεκάθαρα λάθος, οι (5) να «διαφωνούν απόλυτα» και έναν (1) να «συμφωνεί απόλυτα». Ομοίως, και η επιλογή «δεξιά» επιλέχθηκε από μικρό ποσοστό του δείγματος (11) συνολικά άτομα (6,8%) σημειώνοντας (5) από αυτούς την επιλογή «διαφωνώ απόλυτα» (4) «διαφωνώ και (2) την επιλογή «συμφωνώ ελάχιστα». Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ * ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ Crosstabulation

			ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ					Total
			ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥ ΤΑ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΕΛΑΧΙΣ ΤΑ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ ΔΙΑΦΩ ΝΩ	ΔΙΑΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥ ΤΑ	
ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	ΔΕΞΙΑ	Count	0	0	2	4	5	11
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	,0%	18,2%	36,4%	45,5%	100, 0%
		% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ	,0%	,0%	12,5%	6,8%	6,3%	6,8%
ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙ Α		Count	1	0	0	6	5	12
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	8,3%	,0%	,0%	50,0%	41,7%	100, 0%
		% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ	100,0%	,0%	,0%	10,2%	6,3%	7,5%
ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣ ΤΕΡΑ		Count	0	1	3	18	21	43
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	2,3%	7,0%	41,9%	48,8%	100, 0%
		% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ	,0%	20,0%	18,8%	30,5%	26,3%	26,7 %
ΑΡΙΣΤΕΡΑ		Count	0	1	3	13	18	35
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	2,9%	8,6%	37,1%	51,4%	100, 0%
		% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ	,0%	20,0%	18,8%	22,0%	22,5%	21,7 %
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ		Count	0	3	8	18	31	60
		% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,0%	5,0%	13,3%	30,0%	51,7%	100, 0%
		% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΦΗ	,0%	60,0%	50,0%	30,5%	38,8%	37,3 %
Total		Count	1	5	16	59	80	161

% within ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ	,6%	3,1%	9,9%	36,6%	49,7%	100,0%
% within ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΠΑΦΗΣ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

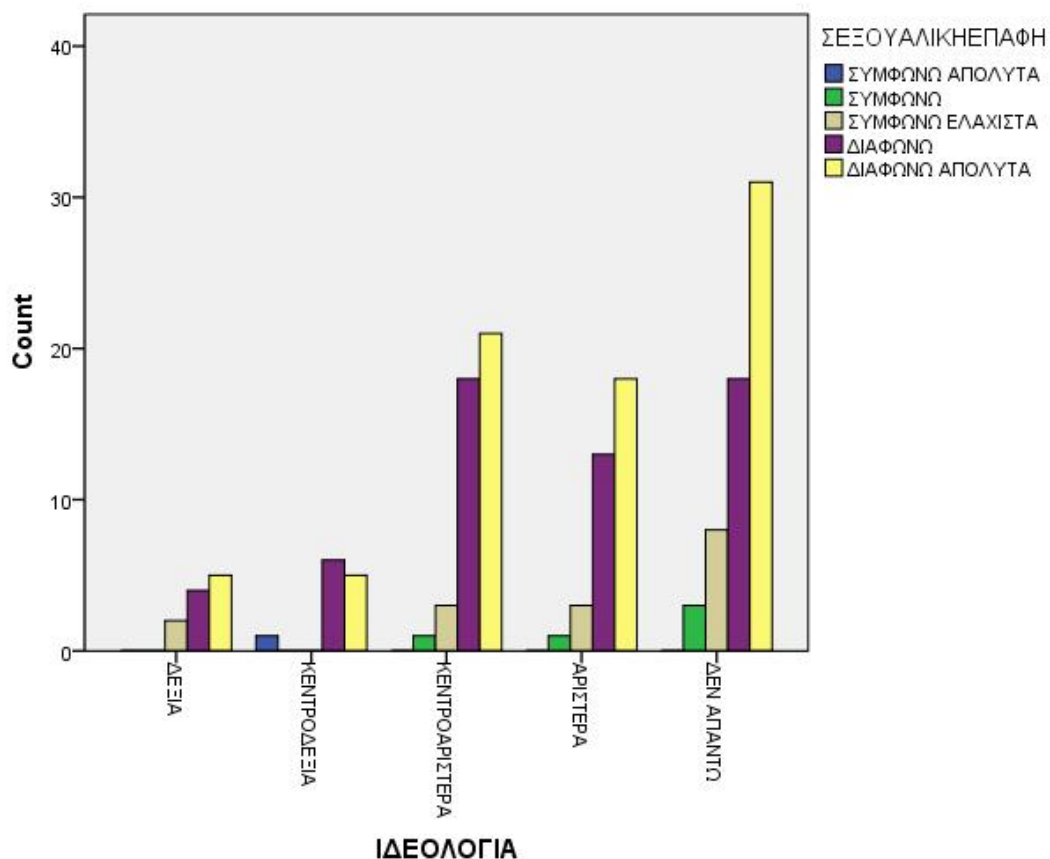
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	18,900 ^a	16	,274	,282 ^b	,271	,294			
Likelihood Ratio	13,296	16	,651	,675 ^b	,663	,687			
Fisher's Exact Test	12,665			,755 ^b	,744	,766			
Linear-by- Linear Association	,003 ^c	1	,958	,969 ^b	,964	,973	,493 ^b	,480	,506
N of Valid Cases	161								

a. 16 cells (64,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.

c. The standardized statistic is ,052.

Στην τελευταία συσχέτιση παρατίθενται τα ποσοστά του τελευταίου επιμέρους άξονα ο οποίος μελετά τις ιδεολογικές πεποιθήσεις των τελειόφοιτων σπουδαστών με το πώς θα αντιδρούσαν αν ο γιός τους, ανακοίνωνε ότι είναι ομοφυλόφιλο άτομο. Από τον πίνακα συμπεραίνομαι ότι το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος επέλεξε την απάντηση «δεν απαντώ» συγκεντρώνοντας το (37,3%) με το (16,8%) του δείγματος αυτού να «συμφωνεί ελάχιστα» με την άποψη ότι δεν θα ταραζόνταν αν μάθαιναν πως ο γιός τους είναι ομοφυλόφιλος. Το (15,3%) να «συμφωνεί» και το (13,8%) να «διαφωνεί» στην άποψη ότι δεν θα ταραζόταν με την άποψη αυτή. Σειρά παίρνει η απάντηση «κεντροαριστερά» με ποσοστό της τάξεως του (26,7%) με το μεγαλύτερο μέρος (12%) να «συμφωνεί ελάχιστα» με την πεποίθηση ότι δεν θα ταραζόταν στην είδηση ότι ο γιός τους είναι ομοφυλόφιλος. Με μικρής διαφοράς ποσοστό ακολουθεί η απάντηση «συμφωνώ» (11%) και το «διαφωνώ» με (9,9%). Εν συνεχεία, ακολουθεί η απάντηση «αριστερά» (21,7%) με το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος αυτού να απαντά ότι «συμφωνεί ελάχιστα» (28,9%) με την άποψη *Δε θα ταραχθώ πάρα πολύ αν μάθω πως ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος*, ακολουθεί η επιλογή «διαφωνώ απόλυτα» με ποσοστό της τάξεως (25,0%) και με ελάχιστη διαφορά σημειώθηκε η επιλογή «συμφωνώ» με ποσοστό να

αγγίζει το (24,4%). Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα του chi – square tests $p > 0,05$ (η συσχέτιση όπως αποδεικνύεται από τον παρακάτω πίνακα δεν είναι στατιστικά σημαντική).

ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ * ΓΙΟΣ Crosstabulation

			ΓΙΟΣ					Total
			ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΑΠΟΛΥΤ Α	ΣΥΜΦΩ ΝΩ	ΣΥΜΦΩ ΝΩ ΕΛΑΧΙΣΤ Α	ΔΙΑΦΩ ΝΩ	ΔΙΑΦΩΝ Ω ΑΠΟΛΥ ΤΑ	
ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	ΔΕΞΙΑ	Count	2	1	3	4	1	11
		% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	18,2%	9,1%	27,3%	36,4%	9,1%	100,0 %
		% within ΓΙΟΣ	7,7%	2,4%	6,7%	10,8%	8,3%	6,8%
ΚΕΝΤΡΟΔΕΞΙΑ		Count	2	2	3	4	1	12
		% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	16,7%	16,7%	25,0%	33,3%	8,3%	100,0 %
		% within ΓΙΟΣ	7,7%	4,9%	6,7%	10,8%	8,3%	7,5%
ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤ ΕΡΑ		Count	5	12	11	10	5	43
		% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	11,6%	27,9%	25,6%	23,3%	11,6%	100,0 %
		% within ΓΙΟΣ	19,2%	29,3%	24,4%	27,0%	41,7%	26,7 %
ΑΡΙΣΤΕΡΑ		Count	5	10	13	4	3	35
		% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	14,3%	28,6%	37,1%	11,4%	8,6%	100,0 %
		% within ΓΙΟΣ	19,2%	24,4%	28,9%	10,8%	25,0%	21,7 %
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΩ ΓΙΑ		Count	12	16	15	15	2	60
		% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	20,0%	26,7%	25,0%	25,0%	3,3%	100,0 %

	% within ΓΙΟΣ	46,2%	39,0%	33,3%	40,5%	16,7%	37,3%
Total	Count	26	41	45	37	12	161
	% within ΙΔΕΟΛΟ ΓΙΑ	16,1%	25,5%	28,0%	23,0%	7,5%	100,0%
	% within ΓΙΟΣ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

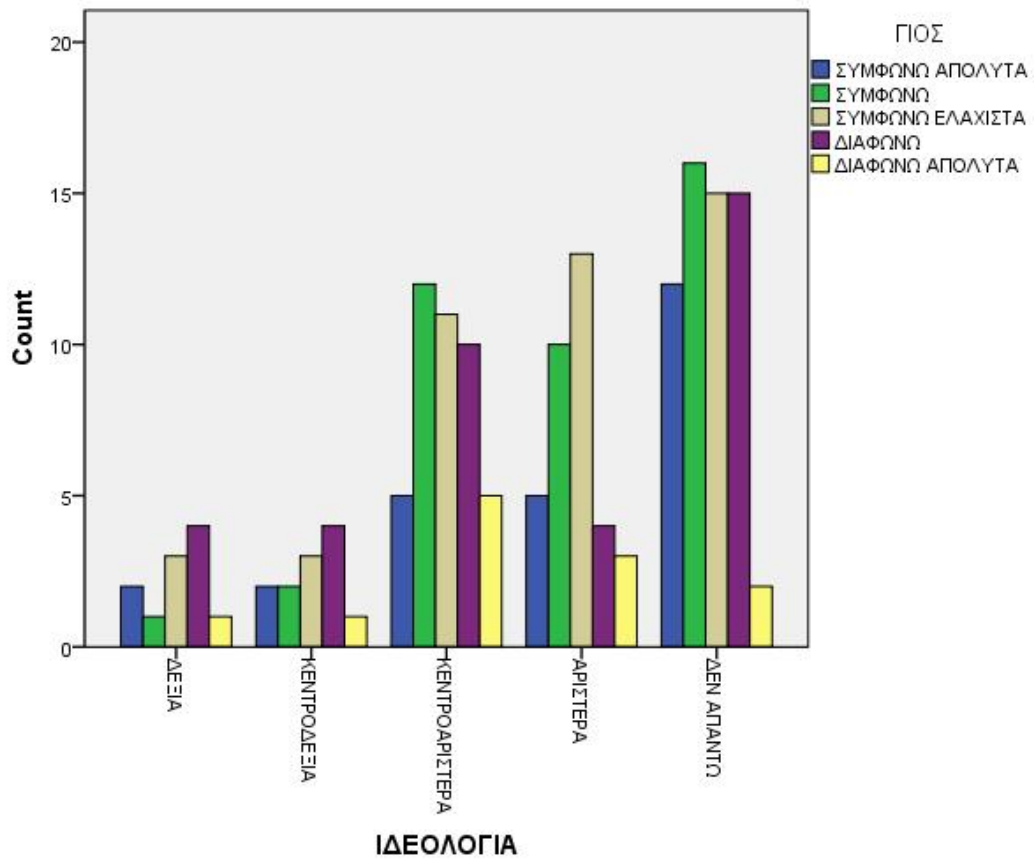
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Sig.	99% Confidence Interval		Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	10,401 ^a	16	,845	,856 ^b	,847	,865			
Likelihood Ratio	11,229	16	,795	,859 ^b	,850	,868			
Fisher's Exact Test	11,465			,770 ^b	,759	,780			
Linear-by-Linear Association	2,673 ^c	1	,102	,104 ^b	,096	,112	,049 ^b	,044	,055
N of Valid Cases	161								

a. 13 cells (52,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,82.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 79654295.

c. The standardized statistic is -1,635.

6.5 Συμπεράσματα έρευνας

Τα πιο σημαντικά ευρήματα της έρευνας μας με βάση τα κύρια ερευνητικά μας ερωτήματα είναι ότι:

- Οι σπουδαστές της κοινωνικής εργασίας του ΑΤΕΙ Πάτρας δεν φαίνονται ιδιαίτερα ομοφοβικοί
- Η πλειοψηφία του δείγματος μιλάει και έχει γκέι φίλους. Ελάχιστοι φοιτητές δήλωσαν ότι έχουν συγγενείς γκέι.
- Η γνώμη των φοιτητών για τη στάση τους στην αντρική ομοφυλοφιλία σε σχέση με την αρχική περίοδο των σπουδών τους, είναι πιο θετική και σε αυτό συνέβαλε η εκπαίδευσή τους στο τμήμα της κοινωνικής εργασίας
- Υπήρξε μια γενικότερη προθυμία τόσο για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γκέι, όσο και για να εργαστούν ως επαγγελματίες υγείας – πρόνοιας σε χώρους εργασίας με γκέι άτομα
- Όσο πιο μεγάλη προθυμία υπάρχει για προστασία των δικαιωμάτων των γκέι τόσο λιγότερες αρνητικές στάσεις απέναντι στην αντρική ομοφυλοφιλία παρουσιάζονται στο δείγμα.
- Όσοι ήταν σχετικά θρησκευόμενοι, είχαν και υψηλότερα ποσοστά ομοφοβίας.
- Οι φοιτητές που ενδιαφέρονται για τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της χώρας τους φαίνονται από τις συσχετίσεις να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε θέματα προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ατόμων αλλά και δεν θα δίσταζαν να εργαστούν μαζί τους.
- Οι γυναίκες και οι άντρες έχουν σχετικά θετικές στάσεις στην αντρική ομοφυλοφιλία.

Δημογραφικά

Από τα προαναφερθέντα, εξαγόμενα αποτελέσματα του προηγούμενου κεφαλαίου συμπεραίνουμε πως σχετικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος μας η γενική εικόνα του προφίλ των φοιτητών/τριών της Κοινωνικής Εργασίας στη Πάτρα δε διαφέρει σημαντικά από αυτή που γνωρίζουμε μέχρι σήμερα από προηγούμενες μελέτες. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε πως οι γυναίκες υπερέχουν των ανδρών με 83,9%, εν αντιθέσει με τους άνδρες που κατέχουν το ποσοστό 16,1%. Ο μέσος όρος της ηλικίας των φοιτητών είναι 21-23 ετών, προερχόμενοι από μεσαία κοινωνική τάξη, καταγόμενοι από μία αστική πόλη. Οι περισσότεροι από τους φοιτητές δήλωσαν ότι η σχολή ήταν επιλογή τους με ποσοστό 79,5%. Ένα τέτοιο ποσοστό που ξεπερνά το 50% του δείγματος θεωρείται πραγματικά αξιόλογο. Η ερευνητική ομάδα πιθανολογεί ότι αυτό συμβαίνει διότι απευθυνθήκαμε σε τελειόφοιτους σπουδαστές για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μας, οι οποίοι έχουν εκπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος των σπουδών τους και μπορεί να έχουν αποκτήσει μια πιο σφαιρική εικόνα για το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας από την αρχή της εισόδου τους στο τμήμα.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι στο δείγμα μας το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων κυμαίνεται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και η επαγγελματική πορεία των γονέων διαμορφώνεται για τις γυναίκες στα οικιακά με ποσοστό 32,3% και σε δημόσιες υπαλλήλους (23%). Για τους άνδρες η πλειοψηφία εργάζεται ως ελεύθεροι επαγγελματίες (36%) και ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι με (25,5%).

Προθυμία υπεράσπισης – προστασίας δικαιωμάτων των γκέι

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (34,8%) δήλωσε ότι είναι «πολύ πρόθυμο» να υπερασπιστεί και να διεκδικήσει τα δικαιώματα των γκέι ατόμων. Επίσης σχετικά με το αν θα ήταν πρόθυμοι να εργαστούν ως επαγγελματίες υγείας ή πρόνοιας με ομοφυλόφιλους η πλειοψηφία του δείγματος δηλώνει και πάλι «πολύ πρόθυμη» με ποσοστό της τάξεως (49,1%). Για τα συγκεκριμένα αποτελέσματα πιθανολογούμε ότι η τόση προθυμία των φοιτητών και για τις δυο προαναφερθέντες ερωτήσεις πηγάζει αφενός από την ευαισθητοποίηση που μπορεί να έχουν οι φοιτητές ως ατομικότητες απέναντι σε ευάλωτες ομάδες που δέχονται διακρίσεις και

ρατσισμό, αφετέρου η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα προασπίζει σημαντικές αξίες όπως αυτές της ισότητας, ισοτιμίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Επιπλέον ως ερευνητική ομάδα θεωρήσαμε σημαντικό να ενώσουμε σε αυτό το σημείο την συσχέτιση που αναλύεται εκτενέστερα στο προηγούμενο κεφάλαιο και αφορά στην επικοινωνία και την επαφή των τελειόφοιτων σπουδαστών με γκέι άτομα και κατά πόσο η συναναστροφή τους με την συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα επηρεάζει θετικά την προθυμία τους για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (90,1%) μιλάει με gay άτομα ενώ το (50,4%) του δείγματος αυτού, είναι «πολύ πρόθυμο» να υπερασπιστεί τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ανδρών. Η επιλογή «πρόθυμος» ανέρχεται στο ποσοστό της τάξεως του (43,2%) και αντιπροσωπεύει το δείγμα των φοιτητών που μιλούν με άτομα gay (90,1%).

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι όσο πιο πολύ ένα άτομο μιλάει, και έρχεται σε πιο συχνή επαφή με ένα γκέι, τόσο πιο πολύ τα στερεότυπα – προκαταλήψεις εξαλείφονται και υπερέχει σιγά - σιγά η άποψη ότι η εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα είναι σαν όλους τους άλλους ανθρώπους στη κοινωνία που έχουν τις ίδιες ανάγκες και επιζητούν την ισότιμη αντιμετώπιση με τον υπόλοιπο πληθυσμό και όχι την κοινωνική τους αποξένωση και περιθωριοποίηση.

Η κοινωνική εργασία είναι από τη φύση της ένα επάγγελμα το οποίο εμβαθύνει σε θέματα ευαισθητοποίησης σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Αυτή η αντίληψη περνάει από τα πρώτα κιόλας βιώματα των σπουδαστών που φοιτούν σε τέτοιου είδους τμήματα και η εκπαίδευση που δέχονται είναι άμεσα συνυφασμένη με τις αξίες που διέπουν το επάγγελμά μας. Από την άλλη η έντονη προθυμία που παρουσιάζουν οι σπουδαστές να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και να εργαστούν ως επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας με την συγκεκριμένη ομάδα μπορεί να ερμηνευτεί ως ένα στοιχείο του να προβληθούν ως «προοδευτικοί» για να μην στιγματιστούν (ακόμα και αν το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο) ως άτομα τα οποία δεν αναγνωρίζουν την μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου.

Γενικότερα στην Ελλάδα το θέμα της ομοφυλοφιλίας θεωρείται ταμπού κοινωνικά, ενώ σε επιστημονικούς κύκλους οι σχολιασμοί για το εν λόγω θέμα είναι ελάχιστοι. Πάραυτα, σε Πανελλαδική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την ερευνητική εταιρεία Bari Focus τον Μάιο του 2015 οι 3 στους 4 Έλληνες δηλώνουν ότι η κοινωνία θα έπρεπε να αποδέχεται την ομοφυλοφιλία. Το ποσοστό είναι

σημαντικά μεγαλύτερο μεταξύ των γυναικών (82%) και των νεαρών ηλικιών (81%). Αντίθετα, χαμηλότερη είναι η αποδοχή από τους άνδρες (71%) και το ηλικιακό γκρουπ 35-44 (71%). Αναλύοντας τα αποτελέσματα ανά περιοχή, τα ποσοστά αποδοχής είναι σημαντικά υψηλότερα στην Αττική (80%), από ότι στη Θεσσαλονίκη (73%) και την λοιπή Ελλάδα (72%).

Όσον αφορά την επέκταση του συμφώνου συμβίωσης και στα ομόφυλα ζευγάρια, τα ποσοστά είναι εξίσου υψηλά με 7 στους 10 Έλληνες να υποστηρίζουν την επέκτασή του. Ομοίως, η συγκεκριμένη πρόταση χαίρει μεγαλύτερης αποδοχής από τον γυναικείο πληθυσμό και τις νεαρότερες ηλικίες, ενώ αντίθετα λιγότερο ένθερμοι υποστηρικτές παρουσιάζονται οι άνδρες και οι ηλικίες 35-44, αν και όχι με σημαντικά μεγαλύτερη διαφορά από το σύνολο (63% και 64% αντίστοιχα).

Επιπροσθέτως, εμφανώς χαμηλότερη είναι η αποδοχή του πολιτικού γάμου στα ομόφυλα ζευγάρια, η οποία ωστόσο παραμένει θετική κατά πλειοψηφία. Συγκεκριμένα το 56% του κοινού θεωρεί ότι θα έπρεπε να δοθεί το δικαίωμα του πολιτικού γάμου στα ομόφυλα ζευγάρια. Εξετάζοντας τις υποομάδες, το μικρότερο ποσοστό αποδοχής, αυτή τη φορά, καταγράφεται από τους μεγαλύτερους σε ηλικία (55+ ετών) με ποσοστό 49%.

Εν συνεχεία, ερώτηση αποδοχής αφορούσε τη δυνατότητα τεκνοθεσίας από τα ομόφυλα ζευγάρια. Η αποδοχή είναι σημαντικά χαμηλότερη με μόνο το 30% να δίνει θετική απάντηση, ενώ αυξημένο είναι το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν, πράγμα που υπογραμμίζει και την πολυπλοκότητα του θέματος για την ελληνική κοινωνία. Στη συγκεκριμένη ερώτηση, η μόνη μερίδα που διαφοροποιείται σημαντικά από το μέσο όρο είναι οι νεαρότερες ηλικίες, οι οποίες εκφράζονται περισσότερο θετικά (40%). Τέλος, Οι ομοφυλόφιλοι είναι μια κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα για την οποία δε γίνεται ιδιαίτερη συζήτηση στους επιστημονικούς κύκλους στην Ελλάδα. Τα δικαιώματά τους είναι ακόμη αμφιλεγόμενα και με ασάφειες. Κανείς δε γνωρίζει αν είναι σωστό να υιοθετούνται παιδιά από γκέι ζευγάρια, και για τους περισσότερους η ιδέα του γάμου φαντάζει μια ακραία συμπεριφορά.

Θρησκεία

«Προηγούμενες έρευνες έχουν περιγράψει πως η θρησκεία σχετίζεται με την ομοφοβία. Όσο πιο θρησκευόμενος είναι κανείς τόσο πιο κοντά είναι στο να εκφράσει κάποια ομοφοβική συμπεριφορά» (Πεντίδης & Αρκαδινού, 2006: 83 στο Berkman & Zinberg, 1997).

Στην Ελλάδα η ορθόδοξη Εκκλησία τάσσεται υπέρ της άποψης ότι η ομοφυλοφιλία είναι αμαρτία και δεν επιδέχεται την διαφορετική σεξουαλική προτίμηση. Σε πρόσφατη δήλωση του, ανώτερος εκπρόσωπος της εκκλησίας, μιλώντας σε τηλεοπτική εκπομπή εξέφρασε την άποψη ότι «η ομοφυλοφιλία είναι θανάσιμο αμάρτημα». Ωστόσο παρατηρείται ότι η εκκλησία σταδιακά αναγκάζεται να προσαρμόζεται με τους καιρούς, γεγονός που έχει διαμορφώσει και την στάση της απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Μπορεί κανείς να διακρίνει εύκολα πως η εκκλησία έχει υιοθετήσει μια ηπιότερη στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία. Γενικότερα στην Ελλάδα η θρησκεία είναι ένα πολύ ισχυρός και ριζωμένος θεσμός που μπορεί και επηρεάζει τους ανθρώπους που τον υπηρετούν.

Στην έρευνα μας ωστόσο δεν θεωρούμε ότι εμβαθύνουμε σε μεγάλο βαθμό για να εξακριβώσουμε πως μπορεί να αντιλαμβάνονται την ομοφυλοφιλία άτομα που διέπονται από έντονες θρησκευτικές πεποιθήσεις. Επίσης, μέσα από τρεις επιλογές της κλίμακας στο ερωτηματολόγιο μας (προσεύχομαι, νηστεύω, πάω εκκλησία). παρατηρούμε ότι η τήρηση των θρησκευτικών παραδόσεων ακολουθείται σε πολύ μικρό βαθμό από το δείγμα μας. Για το αν προσεύχονται και νηστεύουν οι φοιτητές, κυριαρχούν οι απαντήσεις ποτέ και σπάνια με μικρές διαφορές ανά μεταξύ τους. Ενώ η πλειοψηφία των σπουδαστών για το αν πηγαίνουν εκκλησία σημείωσε τις απαντήσεις σπάνια (39,1%) και καμιά φορά(23,6%).

Πολιτικοποίηση

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι δεν φάνηκε προς τα πού τείνουν ιδεολογικά οι περισσότεροι τελειόφοιτοι σπουδαστές του δείγματος μας, αν δηλαδή είναι συντηρητικοί ή όχι διότι το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων κυμάνθηκε στην επιλογή «δεν απαντώ» (37,3%). Επιπλέον, άτομα τα οποία ενημερώνονται για κοινωνικό-πολιτικά ζητήματα είναι πιο λογικό να είναι κοντά σε ανάλογα θέματα, όπως αυτά της ομοφυλοφιλίας και της ομοφοβίας. Σε συσχέτιση που αναλύεται

εκτενέστερα στο παραπάνω κεφάλαιο η οποία συσχετίζει τους φοιτητές που επιθυμούν να ενημερώνονται ή όχι για τα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα της χώρας με το αν έχουν φίλους ομοφυλόφιλα άτομα, όπως διαπιστώνεται οι κοινωνικοπολιτικά ενεργοί φοιτητές συναναστρέφονται περισσότερο με ομοφυλόφιλα άτομα, σε αντίθεση με τους φοιτητές που δηλώνουν λιγότερο ενδιαφέρον να ενημερώνονται για τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις της χώρας.

Άλλωστε διάφορες πολιτικές παρατάξεις, σωματεία, κοινωνικά forums, κινήματα (όπως αυτό της ΟΠΟΘ - Ομάδα Πρωτοβουλίας Ομοφυλόφιλων Θεσσαλονίκης) έχουν συμβάλει στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων των γκέι, την καταπολέμηση της ομοφοβίας (Παπαζήση, 2005)

Φύλο

Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας θεωρείται γυναικοκρατούμενο, κάτι που διαφαίνεται και μέσα από την έρευνα μας. Έτσι η ομοφοβία δεν σημείωσε υψηλά ποσοστά καθώς μελετήθηκε η ανδρική ομοφυλοφιλία και όχι η γυναικεία και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα άτομα παρουσιάζονται πιο ομοφοβικά προς το ίδιο φύλο και όχι στο αντίθετο όπως θα περιμέναμε. (Πεντίδης & Αρκαδινού, 2006 στο Berkman & Zinberg, 1997). Επιπροσθέτως, στην εξέλιξη των αποτελεσμάτων μας τα ελάχιστα ποσοστά ομοφοβίας στον γυναικείο πληθυσμό (από τις 135 γυναίκες σχεδόν οι 20 από αυτές σε συσχετίσεις μας έδειξαν ομοφοβία) υποθέτουμε ότι ίσως να αποδίδεται στο γεγονός ότι επικρατεί η κοινωνική προκατάληψη ότι οι άνδρες ομοφυλόφιλοι επιλέγουν να συναναστρέφονται περισσότερο με γυναίκες.

Θεωρήσαμε σημαντικό εφόσον εξετάζουμε τα συμπεράσματα μας για το φύλο να τοποθετήσουμε τα αποτελέσματα που δόθηκαν από τους φοιτητές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο μας σχετικά με την άποψη Δε θα ταραχθώ πάρα πολύ αν μάθω πως ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος που βρίσκεται στην κλίμακα του Herek. Οι απαντήσεις που είχαν τα μεγαλύτερα ποσοστά αναφέρονται στο «συμφωνούν ελάχιστα» (28%) ενώ, με μικρή αποκλίνουσα διαφορά έχουν απαντήσει πως «συμφωνούν» (25,5). Αξίζει να σημειωθεί πως οι απαντήσεις «διαφωνώ» και «διαφωνώ απόλυτα» απαντήθηκαν από 50 σπουδαστές συνολικά.

Στο βιβλίο του Mouseler (1996) το οποίο μεταφράστηκε το 2006 από την Τζαμαλούκα αναφέρεται πως οι γυναίκες έχουν μεγάλη ανοχή για την ομοφυλοφιλία, και οι περισσότερες θα προσπαθούσαν να φανούν ανεκτικές και να κατανοήσουν την

επιλογή των παιδιών τους χωρίς να εκφράσουν κάποια κρίση. Επιπροσθέτως, θεωρούν ότι η αγάπη για τα παιδιά τους δεν θα μπορούσε να αλλάξει λόγω της ομοφυλοφιλίας. Παρόλα αυτά, έρευνες δείχνουν ότι οι γυναίκες έχουν ποικίλες αντιδράσεις και δυσκολεύονται στο να διαχειριστούν μια τέτοια κατάσταση ιδίως όταν πρόκειται για τα δικά τους παιδιά. Μια άποψη που κυριαρχεί είναι ότι οι μητέρες πιστεύουν ότι οι γιοί τους δεν γεννήθηκαν ομοφυλόφιλοι αλλά κάποιος άλλος φέρει την ευθύνη για την επιθυμία τους αυτή και θεωρούν ότι πρόκειται για αποπλάνηση ενός τρίτου προσώπου που βρίσκεται έξω από την οικογένεια. Κάποιες άλλες νομίζουν ότι πρόκειται για ασθένεια και χρειάζονται ψυχίατρο ή ψυχοθεραπεία για να ξεπεραστεί ενώ στην ουσία τέτοιου είδους μέσα βοηθούν έτσι ώστε το ομοφυλόφιλο άτομο να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί την επιθυμία του όποια και αν είναι αυτή.

Από την άλλη πλευρά οι άνδρες θα περιμέναμε να δείξουν περισσότερο ομοφοβικές τάσεις απέναντι στους gay άνδρες αφού η θεωρία δείχνει κάτι τέτοιο. Από τα ευρήματα της έρευνας μας από τους 26 άνδρες οι 9 δεν έχουν φίλους gay ενώ από το συνολικό δείγμα (26), οι (6) κυμάνθηκαν από τις απαντήσεις «εντελώς απρόθυμος» ως «ελάχιστα πρόθυμος» να εργαστούν ως επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας με ομοφυλόφιλους άνδρες. Τέλος σε συσχέτιση που αφορούσε το φύλο με την υπεράσπιση των δικαιωμάτων από τους (26) άνδρες που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο μας πάλι (6) από αυτούς δεν θα ήθελαν να υπερασπιστούν τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ανδρών.

6.6 Συζήτηση - συμπεράσματα

Στην Ελλάδα οι διακρίσεις κατά των ομοφυλόφιλων ανδρών και γυναικών είναι βαθιά ριζωμένες στην κουλτούρα μας, μαζί και με τα άλλα είδη ρατσισμού. Ακόμα και αν έρευνες τα τελευταία χρόνια δείχνουν ότι οι Έλληνες εμφανίζονται μερικώς προοδευτικοί σε αυτό το θέμα, πάραυτα οι ομοφυλόφιλοι παραμένουν με το άγχος το στρες και ζουν ομοφοβικά.

Οι ομοφυλόφιλοι δέχονται διακρίσεις σε κοινωνικό – επαγγελματικό – νομικό και οικονομικό επίπεδο. Όλα τα παραπάνω έρχονται σε αντιδιαστολή με τις Παγκόσμιες, Ευρωπαϊκές και Εθνικές, νομικές διατάξεις οι οποίες πρεσβεύουν την ισότητα και δεν χωράει λόγος για διακρίσεις. Ωστόσο το φαινόμενο της ομοφοβίας για τη χώρα μας παίρνει όλο ένα και περισσότερο μεγαλύτερες διαστάσεις με τους gay να δέχονται επιθετικές συμπεριφορές στην καθημερινότητα τους με συνέπεια να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική υγεία τους.

Ο κρατικός μηχανισμός για την εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα στη χώρα μας φαίνεται να μην μπορεί να λάβει θέση εδώ και χρόνια για ένα τέτοιο μείζον θέμα. Μάλιστα η συνθήκη του Άμστερνταμ που υπογράφηκε το 1999 περιελάμβανε για πρώτη φορά ρητά σε νομοθετικό κείμενο απαγόρευση για τις διακρίσεις που βασίζονται εκτός των άλλων και στο φύλο.

Για το σύμφωνο συμβίωσης έχουμε ρητή αναγνώριση από τα κράτη μέλη της ΕΕ στις χώρες (Δανία, Σουηδία, Ολλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Φιλανδία, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Πολωνία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σλοβενία, Τσεχία, Νορβηγία, Γροιλανδία, Ελβετία, Κροατία). Έλλειψη νομοθετικής αναγνώρισης – ρύθμισης για το θέμα του σύμφωνου συμβίωσης παρουσιάζουν οι παρακάτω χώρες (Ελλάδα, Κύπρος, Αλβανία, Εσθονία, Ιταλία, Μάλτα, Σλοβακία, Λετονία, Λιθουανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Βοσνία – Ερζεγοβίνη, Γεωργία, Πρώην Δημοκρατία Μακεδονίας, Μονακό, Ρωσία, Σαν Μαρίνο, Σερβία, Μοντενέγκρο, Ουκρανία). Μεμονωμένα δικαιώματα αναγνωρίζουν ορισμένες χώρες της ΕΕ χωρίς όμως να αναγνωρίζουν τη κατοχύρωση των συμβιώσεων είναι η (Ουγγαρία, Πορτογαλία, Αυστρία) (Παπαζήση 2007)

Στην Ελλάδα, ρύθμιση ανάλογη με εκείνη που ισχύει για το σύμφωνο συμβίωσης στα ετερόφυλα ζευγάρια προωθεί άμεσα για ψήφιση στη Βουλή ο υπουργός Δικαιοσύνης και για τα ομόφυλα ζευγάρια που επιθυμούν να τακτοποιήσουν νόμιμα τις προσωπικές και περιουσιακές τους σχέσεις.

Η νομοθέτηση του συμφώνου συμβίωσης και στα ομόφυλα ζευγάρια αποτελεί μια από τις ανεκπλήρωτες έως σήμερα υποχρεώσεις της χώρας μας, η οποία έχει ήδη υποστεί την καταδίκη του Δικαστηρίου Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, ενώ εκκρεμούν σε βάρος της και άλλες προσφυγές (Μάνδρου 2015).

Εν κατακλείδι θεωρούμε ότι για την εξάλειψη των διακρίσεων απέναντι στην ομοφυλοφιλία είναι αναγκαίο να προωθηθεί ένα πλήρες εφαρμοσμένο πρόγραμμα από το κράτος πρόνοιας για ευαισθητοποίηση και ενημέρωση της κοινής γνώμης μέσω εκδηλώσεων και παρουσιάσεων με στόχο την εξάλειψη των στερεοτύπων με συγκεκριμένες δράσεις, ενημερώσεις από Κοινωνικούς Λειτουργούς και άλλους επαγγελματίες υγείας σε σχολές – σχολεία κτλ. Η τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση αλλά και η κεντρική εξουσία θα πρέπει να διοργανώνουν διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και σεμινάρια πάνω σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, σε συνεργασία με επαγγελματίες υγείας, για να συμβάλλουν στη βελτίωση της κριτικής ικανότητας και της οξυδέρκειας τόσο των ανθρώπων.

Με την υλοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος θα μπορούσε να επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η βελτίωση της ποιότητας των ομοφυλόφιλων ατόμων καθώς τα άτομα αυτά θα αντιμετωπίζονται ως ίσα με τα ετεροφυλόφιλα και θα πάψουν να βρίσκονται υπό περιθωριοποίηση καθώς στη κοινωνία μας η σεξουαλική προτίμηση δεν θα αποτελεί σε μεγάλο βαθμό εμπόδιο στην καθημερινότητα των ατόμων.

Θεωρούμε ότι μέσα από την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής (το οποίο κατά τη γνώμη μας θα έπρεπε να γίνει υποχρεωτικό στα σχολεία). Το μάθημα αυτό θα ήταν καλό να διδασκόταν από άτομα καταρτισμένα με κατάλληλα εφόδια πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

Οι επαγγελματίες υγείας και πρόνοιας θα πρέπει να παίρνουν πρωτοβουλίες για τέτοιες δράσεις, ειδικά τώρα που η χώρα μας αντιμετωπίζει οικονομική και συνάμα ανθρωπιστική κρίση. Είναι θετικό και στοχεύει στην πρόληψη οι επαγγελματίες υγείας να επισκέπτονται σχολεία στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να ενημερώνουν τους νέους μαθητές, να τους λύνουν απορίες πάνω σε διάφορα θέματα σεξουαλικής αγωγής, ταυτότητα φύλου υγιεινής κ.λπ.

Τέλος σε ερευνητικό και επιστημονικό επίπεδο θα ήταν χρήσιμο να χρησιμοποιηθούν από ερευνητές και άλλες κλίμακες οι οποίες στοχεύουν να μετρούν στάσεις των ανθρώπων για τα LGBD άτομα ώστε να καταφέρουν να συλλέξουν και να ενδυναμώσουν τα στοιχεία και τα αποτελέσματα για την εν λόγω πληθυσμιακή ομάδα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Συγκεκριμένα η ιστορία ήταν η ακόλουθη: Σε μια μικρή προαστιακή κοινότητα μια καμηλοπάρδαλη έκτισε ένα καινούργιο σπίτι, το οποίο πληρούσε όλες τις προδιαγραφές ώστε να ζει άνετα με την οικογένειά της. Κάποια μέρα ενώ η καμηλοπάρδαλη δούλευε στο ξυλουργείο της, είδε απέξω να περνά ο ελέφαντας ο οποίος ήταν επίσης ξυλουργός και η καμηλοπάρδαλη ήθελε να του κάνει πρόταση να συνεργαστούν. Τον κάλεσε λοιπόν στο σπίτι της, όμως ο ελέφαντας λόγω του μεγέθους του, δεν μπορούσε να μπει στο σπίτι, οπότε η καμηλοπάρδαλη προσάρμοσε τη πόρτα ώστε να τον χωρέσει.

Κάποια στιγμή η καμηλοπάρδαλη χρειάστηκε να λείψει για λίγο από το δωμάτιο και ο ελέφαντας στη προσπάθειά του να δει το εργαστήριο, παραλίγο από το βάρος του να καταστρέψει το πάτωμα, στη συνέχεια στη προσπάθειά του να ανέβει τις σκάλες παραλίγο να τις ρίξει και τέλος παραλίγο να καταστρέψει και το τοίχο. Όταν το είδε αυτό η καμηλοπάρδαλη αντί να σκεφτεί λύσεις ώστε το σπίτι της να είναι πρακτικό για τον ελέφαντα, του ζήτησε αρχικά να αδυνατίσει και στη συνέχεια να κάνει μαθήματα μπαλέτου για να αποκτήσει ανάλαφρα βήματα, για να μπορεί να ανεβαίνει τις σκάλες. Ο ελέφαντας της απάντησε ότι η λύση δεν ήταν να αλλάξει αυτός πάνω του χαρακτηριστικά του που ήταν αδύνατο να αλλάξουν αλλά να αλλάξει η καμηλοπάρδαλη το σπίτι της (Roosevelt, 1999).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Με τη συμμετοχή σας στη συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου θα συμβάλλετε στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας, που έχει ως θέμα «ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας απέναντι στις διακρίσεις. Οι απόψεις των τελειοφοίτων φοιτητών για τα ομοφυλόφιλα άτομα». Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσουμε τις στάσεις των τελειόφοιτων σπουδαστών στο τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας στο ΑΤΕΙ της Πάτρας για τους ομοφυλόφιλους άνδρες (gay).

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συμμετοχή σας, οι σπουδαστές, Αναστάσιος Αλεξόπουλος, Ευσταθίου Ιπποκράτης, Μπότης Απόστολος και η υπεύθυνη καθηγήτρια Μοσχοπούλου Ελένη.

Α. ΑΞΙΟΝΑΣ ΠΡΟΦΙΛ

1. Φύλο

Ανδρας Γυναίκα

2. Ηλικία

18-20 21-23 24-26 27-29 30 και άνω

3. Εξάμηνο σπουδών

Z Η Άλλο

4. Πόσο συχνά πηγαίνεις στη σχολή για να παρακολουθήσεις μαθήματα; (παρακαλούμε απάντησε για την παρουσία σου στη σχολή από την αρχή της φοίτησης σου μέχρι και σήμερα)

Δεν πηγαίνω καθόλου Πηγαίνω σπάνια Πηγαίνω συχνά

Πηγαίνω πολύ συχνά Πηγαίνω πάντα

5. Ήταν επιλογή μου αυτή η σχολή: ΝΑΙ ΟΧΙ

6. Τόπος διαμονής πριν την φοίτηση σου στη Πάτρα

Αθήνα – Θεσσαλονίκη Άλλη πόλη (αστικό κέντρο)

Κωμόπολη Χωριό Νησί

Άλλο.....

7. Ποιό είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων σου;

(Σημειώστε με X μία απάντηση)

	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
Απόφοιτος δημοτικού ή μερικές τάξεις του δημοτικού		
Απόφοιτος γυμνασίου		
Απόφοιτος Λυκείου		
Πτυχιούχος ΤΕΙ/ΑΕΙ		
Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος		
Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος		

8. Κύρια απασχόληση γονέων. Παρακαλούμε απάντησε σύμφωνα με τα περισσότερα χρόνια επαγγελματικής πορείας των γονέων σου.

Κύρια απασχόληση	ΜΗΤΕΡΑ	ΠΑΤΕΡΑΣ
Διευθυντικό στέλεχος δημοσίου τομέα		
Διευθυντικό στέλεχος ιδιωτικού τομέα		
Δημόσιος/α υπάλληλος		
Ιδιωτικός/η υπάλληλος		
Ελεύθερος/η επαγγελματίας		
Γεωργός, Αλιεύς Κτηνοτρόφος		
Ειδικευμένος/η εργάτης/ια		
Ανειδίκευτος/η εργάτης/ια		
Οικιακά		
Άνεργος/η		
Εποχιακά επαγγέλματα		

9. Ποιο είναι το ετήσιο εισόδημα των γονιών σου;

(κάτω από 9,000 ευρώ) (9,001 ευρώ – 15,000 ευρώ) (15,001 ευρώ – 24,000 ευρώ) (24,001 – 30,000 ευρώ) (30,001 ευρώ και άνω)

B. ΑΞΟΝΑΣ ΤΡΟΠΗΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

10. Σημείωσε με ποια συχνότητα συμμετέχεις σε κάθε μία από τις παρακάτω δραστηριότητες:

	ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΚΑΜΙΑ ΦΟΡΑ	ΑΡΚΕΤΑ ΣΥΧΝΑ	ΠΟΛΥ ΣΥΧΝΑ	ΠΑΝΤΑ
1. Πηγαίνω σε κλαμπ, ντίσκο κ.α.						
2. Πηγαίνω σε συναυλίες, μουσικές εκδηλώσεις κ.α.						
3. Πηγαίνω σε μπαρ						
4. Πηγαίνω σε καφετέριες – καφεενεία.						
5. Πηγαίνω σε ταβέρνες – εστιατόρια						
6. Πηγαίνω σε πάρτι – χορούς - πανηγύρια						
7. Προσεύχομαι						
8. Νηστεύω						
9. Πηγαίνω στην εκκλησία						
10. Ασχολούμαι ενεργά με την πολιτική.						
11. Ενημερώνομαι για τα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα της χώρας μου.						

11. Με ενδιαφέρει να ψηφίζω στις εκλογές;

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα πολύ Δεν απαντώ

12. Με βάση τις πολιτικές και ιδεολογικές μου πεποιθήσεις τοποθετώ τον εαυτό μου:

Δεξιά Κεντροδεξιά Κέντρο Κεντροαριστερά Αριστερά Άλλο (προσδιορίστε)..... Δεν απαντώ

Γ. ΑΞΟΝΑΣ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΦΟΙΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΦΙΛΟΦΙΛΙΑ

13. Απάντησε με ένα ΝΑΙ , ΟΧΙ ή δεν απαντώ στα παρακάτω:

Έχω gay φίλους: ΝΑΙ ΟΧΙ Δεν απαντώ

Γνωρίζω gay άτομα: ΝΑΙ ΟΧΙ Δεν απαντώ

Έχω κάποιο συγγενή gay : ΝΑΙ ΟΧΙ Δεν απαντώ

Μιλώ με gay άτομα: ΝΑΙ ΟΧΙ Δεν απαντώ

14. Η γνώμη σου για την ομοφυλοφιλία σήμερα σε σχέση με το αρχικό διάστημα των σπουδών σου είναι:

πιο θετική πιο αρνητική ουδέτερη

15. Στις παρακάτω προτάσεις παρακαλούμε απάντησε ανάλογα με το βαθμό που συμφωνείς ή διαφωνείς: (βασισμένο στη κλίμακα του Herek, 1988)

		Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ	Συμφωνώ ελάχιστα	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
1	Θα έπρεπε να επιτρέπεται στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να υιοθετούν παιδιά όπως και στα ετεροφυλόφιλα					
2	Νομίζω ότι οι άντρες ομοφυλόφιλοι είναι αηδιαστικοί					
3	Πρέπει να απαγορεύεται στους άντρες ομοφυλόφιλους να διδάσκουν στα σχολεία					
4	Η ομοφυλοφιλία είναι διαστροφή (ανωμαλία)					
5	Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι μια φυσιολογική έκφραση της σεξουαλικότητας στους άντρες					
6	Αν σε έναν άντρα παρουσιάζονται ομοφυλόφιλες τάσεις, θα πρέπει να κάνει ότι μπορεί για να τις ξεπεράσει					
7	Δε θα ταραχθώ πάρα πολύ αν μάθω πως ο γιος μου είναι ομοφυλόφιλος					
8	Η σεξουαλική επαφή μεταξύ δύο αντρών είναι ξεκάθαρα λάθος					
9	Η ιδέα του γάμου μεταξύ δύο αντρών είναι γελοία					
10	Η αντρική ομοφυλοφιλία είναι απλά ένας διαφορετικός τρόπος ζωής ο οποίος δεν θα πρέπει να καταδικάζεται					

16. Θα ήσουν πρόθυμος/η να

	Εντελώς απόθυμος/η	Αρκετά απόθυμος/η	Απόθυμος/η	Ελάχιστα απόθυμος/η	Αρκετά πρόθυμος/η	Πρόθυμος
Να υπερασπιστείς και να προστατέψεις τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων ατόμων;						
Να εργαστείς, ως επαγγελματίας υγείας ή πρόνοιας, σε ένα χώρο εργασίας με ομοφυλόφιλα άτομα;						

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Προς:

24-03-2015

Προϊστάμενο τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΑΤΕΙ Πάτρας,
κ. Παναγόπουλο

Με την παρούσα επιστολή επιθυμούμε χορήγηση άδειας για τη διεξαγωγή έρευνας, την οποία καλούμαστε να τελέσουμε στο Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας στα πλαίσια της εργασίας μας για τη λήψη του πτυχίου μας με υπεύθυνη καθηγήτρια τη Μοσχοπούλου Ελένη. Επιπλέον, για την ορθή τήρηση της δειγματοληπτικής μεθόδου, ζητούμε άδεια για την πρόσβαση σε δεδομένα της γραμματείας του τμήματος που αφορούν

- Τον ακριβή αριθμό των σπουδαστών.
- Την αναλογία των δύο φύλων.

Το θέμα της πτυχιακής εργασίας είναι «Ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας απέναντι στις διακρίσεις. Οι απόψεις των τελειοφοίτων φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας για τον σεξουαλικό προσανατολισμό». Σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των σπουδαστών της Κοινωνικής Εργασίας Πάτρας για τις διακρίσεις και τις προκαταλήψεις που αφορούν στα ομοφυλόφιλα άτομα και συγκεκριμένα στους άντρες.

Το εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί είναι το ερωτηματολόγιο, που θα δοθεί προς συμπλήρωση στους ενεργούς σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τους ερωτηθέντες υπολογίζεται να πραγματοποιηθεί τον μήνα Απρίλιο (2015) σε ώρες και ημέρες, όπου αυτοί θα παραβρίσκονται στο Α.Τ.Ε.Ι.

Διαβεβαιώνεται η τήρηση των δεοντολογικών αρχών, όπως η εχεμύθεια, η ανωνυμία και ο σεβασμός της προσωπικότητας των ατόμων. Αναμένουμε την απάντησή σας και σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων. Είμαστε στη διάθεσή σας για περαιτέρω πληροφορίες στα εξής στοιχεία επικοινωνίας:

Τηλ: Αλεξόπουλος Αναστάσιος 6978909757 Ευσταθίου Ιπποκράτης 6981053465

E-mail: kick4723@hotmail.com

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Allan, J., Pease, B. and Briskman, L. (eds) (2003) *Critical Social Work, An Introduction to Theories and Practices*, Allen and Unwin, Crow's Nest, Australia
- Anderson, H. (1997). A philosophical stance: Therapists' position, expertise, and responsibility. In H.Anderson (Ed.), *Conversation, language and possibilities. A postmodern approach to therapy* (pp.93-107). New York, NY: Basic Books.
- Barnard, A., (2008), "*Values, ethics and professionalization: A social work history*", *SOCIAL WORK AND SOCIAL CARE*.
- Baron, R. and Byrne, D. (1981), *Social Psychology: Understanding Human interaction*. Boston: Allyn & Bacon
- Black, R., Langone, J. (1997). *Social awareness and transition to employment for adolescents with mental retardation*. Remedial and Special education, 18.
- Bordens, K.S., Horowitz, L.A. (2000), *Social Psychology*, New Jersey:Laurence Erlbaum Associates
- Carniol, B. (1995). *Case critical: Challenging social services in Canada*. (3rd ed.). Toronto, ON: Between the Lines.
- Chau, K. L. (1990). *A model for teaching cross-cultural practice in social work*. Journal of Social Work Education, 26(2), 124-133.
- Collins, S., Gutridge, P., James, A., Lyn, E., & Williams, C. (2000). *Racism and anti-racism in placement reports*. Social Work Education 19(1), 29-43.
- Corrigan, P. & Leonard, P. (1978). *Social work practice under capitalism: A Marxist approach*. London: Macmillan.
- Council of Europe/Steering Committee on Social Policy: *The initial and further training of social workers taking into account their changing role*. J. (Straßburg 1995)

- Cudd, A. E., (2005), "How to Explain Oppression Criteria of Adequacy for Normative Explanatory Theories", *Philosophy of the social sciences*, 35(1), 20-49
- Cyrus, R. Mehta & Nitin, R. Patel (2012) *IBM SPSS exact tests*, IBM Corporation. U.S
- Dominelli, L. (1988). *Anti-racist social work*. London, England: Macmillan Education.
- Dominelli, L. (2002) *Feminist Social Work Theory and Practice*, Palgrave, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York
- Dyer, R. (2002), *The culture of queers*, Routledge
- European Commission (1996). Social Workers. *National Replies to a Commission Questionnaire*. Brussels, 15.10.96. Doc. No. XV/E/68246/96.
- Fiske, H. (2003). Reflections on rural social work. *Social Work Today*, 3(4), 13–15.
- Flament, C., (1989), *Structure et dynamique des représentations sociales*, in Jodelet, D., (ed.), *Les représentations sociales*, Paris : Presses Universitaires de France.
- Fook, J. & Gardner, F. (2007). *Practising critical reflection: A resource handbook*. Maidenhead, UK: Open University Press.
- Fook, J. (2002) *Social Work, Critical Theory and Practice*, Sage, London, Thousand Oaks and New Dehli:
- Foucault, M. (1978). *The history of sexuality. Volume 1. An introduction*. New York, NY: Vintage.
- Francis D & Henderson P (1992), *Working with Rural Communities*. Macmillan, London.
- Freed, A. O. (1995). Bulgarian social services and social work education. *International Social Work*, 36 (1), 39---51.
- Gadpaille WJ. Homosexuality. In: Kaplan H, Sadock B(eds): *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 5th ed. Williams &Wilkins 1989

- Gilligan, P. (2007), “Well motivated reformists or nascent radicals: how do applicants to the degree in social work see social problems, their origins and solutions?”, *British Journal of Social Work*, 37(4), 735-760
- Goffman, E., (1961), *Encounters – Two studies in the sociology of interaction*, Indianapolis.
- Goffman, E., (1965), *Stigma- Notes on the management of spoiled identity*, Englewood Cliffs New Jersey: Prentice – Hall.
- Goffman, Er. (2001), *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια
- Hammer, J., & Statham, D. (1999). *Women and social work: Towards a woman-centered practice*. (2nd ed.). London, England: Macmillan.
- Hastorf, A.H., Wildfogel, I., Cassman, T., (1979), *Acknowledgement of handicap as a tactic in social interaction*, *Journal of Personality and Social Psychology*, 37.
- Healy, K. (2000) *Social Work Practices, Contemporary Perspectives on Change*, Sage, London, Thousand Oaks and New Dehli:
- Healy, K. (2005) *Social Work Theories in Context, Creating Frameworks for Practice*, Sage, London, Thousand Oaks and New Dehli
- Hobsbawm, E.J. (1995) *Η εποχή των άκρων. Ο σύντομος εικοστός αιώνας 1914-1991*. Αθήνα: Θεμέλιο
- Howe, D. (1987). *An introduction to social work theory*. Ashgate, England: Community Care.
- Hussein, S. and Clarke, C. (2010) International social workers in England: challenges and Ways forward. Conference presentation, 30th of June to 2nd of July 2010; *13th UK Joint Social Work Education Conference*, University of Hertfordshire, Hatfield
- Hussein, S., Stevens, M. and Manthorpe, J. (2010) *International Social Care Workers in England: Profile, Motivations, experiences and Future Expectations*, February 2010. Final Report to the Department of Health, Social Care Workforce Research Unit, King’s College.

<http://www.kcl.ac.uk/schools/sspp/interdisciplinary/scwru/research/projects/intl.html>

- Ife, J. (1997) *Rethinking Social Work, Towards Critical Practice*, Longman, South Melbourne
- Ife, J. (2002) *Community Development*, Pearson Education Australia, Frenchs Forest
- Jones, R. (1995) 'Disability, discrimination and local authority social services: the social services context, in G. Zarb (ed), *Removing disabling barriers*. London: PSI pg 108-11
- Juliusdottir, S. (2006) *The Emerging Paradigm Shift in Social Work --- in the Context of The Current Reforms of European Social Work Education*. (Accessed November 2010)
<http://www.socwork.net/2006/1/series/professionalism/juliusdottir>.
- Katz, I., (1981), *Stigma: A social psychological analysis*, Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum.
- Keating, F. (2000). *Anti-racist perspectives: What are the gains for social work?* *Social Work Education*, 19(1), 77–87.
- Keil (2007) *Εγχειρίδιο Κατάρτισης για διαχείριση της διαφορετικότητας, Επιμορφωτικό Σεμινάριο για την Καταπολέμηση των Διακρίσεων και την Προώθηση της διαφορετικότητας* VT/2006/009
- Kondrat, M. E. (2002). *Actor-centred social work: Re-visioning "person-in-environment" through a critical theory lens*. *Social Work*. 47(4), 435-448.
- Latting, J. (1990). *Identifying the "Isms": Enabling social work students to confront their biases*. *Journal of Social Work Education*, 26(1), 36-44.
- Leonard, P. (1997). *Postmodern welfare. Reconstructing an emancipatory project*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Levay, S. (1996), *Queer Science: The Use and Abuse of Research into Homosexuality*, London: The MIT Press Cambridge
- Lundy, C. (2004). *Social work and social justice*. Peterborough, Ontario: Broadview Press.

- Mackey, E. (2002). *The house of difference: Cultural politics and national identity in Canada*. Toronto, ON: University of Toronto.
- Maidment, J. (2004). *Practice Skills in Social Work & Welfare*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Martinez---Roman, M. (2007) Social Work Education in Europe: The Bologna Process and The challenges for the future of social work. In Freitas et al. (2007) *Social Work Education in Europe*. Carocci editors, Roma.
- Moreau, M. [In collaboration with L. Leonard] (1989). *Empowerment. Through a structural approach to social work. A report from practice*. Ottawa: National Welfare Grants Program, Health and Welfare Canada.
- Morimura, Y. (2003). *Daughter of art history: photographs by Yasumasa Morimura*. New York, NY: Aperture.
- Morris, J. (1993). *Interacting oppressions: Teaching social work content on women of color*. *Journal of Social Work Education*, 29(1), 99-101.
- Morrison Dore, M. (1994). *Feminist pedagogy and the teaching of social work practice*. *Journal of Social Work Education*, 30(1), 97-106.
- Mouseler. V. (1996) *Οι γυναίκες και οι ομοφυλόφιλοι – η ψεύτικη αδιαφορία*, επιμ: Τζαμαλούκα, Σ.Γ (2006), Παπαζήσης. Αθήνα
- Mullaly, B. (2002). *Challenging oppression. A critical social work approach*. Don Mills, Ontario: Oxford University Press.
- Mullaly, B. (2007). *The new structural social work* (3rd ed.). Toronto: Oxford University Press.
- Mullaly, R. (1997). *Structural Social Work* (2nd ed.). Toronto: Oxford University Press.
- National Association of Social Workers. (1996). *NASW code of ethics*. In *NASW*.
- Newman, P. A., Suarez, Z. E., & Reed, B. G. (2008, July). Critical consciousness and crosscultural/intersectional social work practice: A case analysis. *Families in Society*, 89(3). Retrieved from Social Services Abstracts

- Okitikpi, T. & Aymer, C. (2008). *The new challenges of anti-discriminatory and anti-oppressive practice in social work*. In T. Okitikpi & C. Aymer (Eds.), *The art of social work practice*. Lyme Regis, UK: Russell House.
- Park, Y. (2005). *Culture as deficit: A critical discourse analysis of the concept of culture in contemporary social work discourse*. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 32(3), 13-34.
- Parker-Oliver, D., & Demiris, G. (2006). "Social Work Informatics: A New Specialty". *Social Work* (National Association of Social Workers) 51 (2): 127–134
- Payne, M. (2000). *Σύγχρονη θεωρία της κοινωνικής εργασίας*. Επιμ: Καλλινικάκη Θεανώ, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Payne, M. (2005). *Modern social work theory* (3rd ed.). Chicago, Illinois: Lyceum.
- Pease, B. (2003). *Critical social work*. Crows Nest: Allen and Unwin.
- Pease, B. and Fook, J (1999) *Transforming Social Work Practice*, Allen and Unwin, St Leonards, Australia:
- Phillips, C. (1996). *Feminisms, post-modern theory and trouble-making: Social work education by another name*. Ottawa, ON: Bibliothèque nationale du Canada.
- Phillips, R. (2006) 'Women and Poverty: The Application of Feminism in Overcoming Women's Poverty in the Global Context', Chapter 2 in Serr, K. (ed) *Thinking About Poverty*, Federation Press, Sydney, pp 25-34.
- Pitner, R. & Sakamoto, I. (2005). *Examining the role of critical consciousness in multicultural practice: Its promises and limitations*. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(4), 684-694.
- Reimavuo, R. (1997) *Social Workers in Europe – Are They Mobile?* Brussels, 01.11.97: IFSW Liaison Committee. Arbeit. pp. 371---380.
- Roosevelt R. T. (1999) *Κτίζοντας ένα σπίτι για τη διαφορετικότητα*. New York
- Rossiter, A., (2001), "Innocence lost and suspicion found: do we educate for or against social work?", *Critical social work*, 2(1)

- Seidman, St. (2002), *Beyond the closet: the transformation of gay and lesbian life*, New York :Routledge
- Siller, J., (1976), *Attitudes towards disability*, in Rusalem & Malikin D. (Eds.), *Contemporary vocational rehabilitation*, New York: University Press.
- Singh, G. (1996). *Promoting anti-racist and black perspectives in social work education and practice teaching*. *Social Work Education*, 15(2), 35-56.
- Soifer, S. (1991). *Infusing content about Jews and about anti-Semitism into the curricula*. *Journal of Social Work Education*, 27(2), 156-168
- Strier, R. (2006). *Anti-Oppressive Research in Social Work: A Preliminary Definition*. *British Journal of Social Work*.
- Strier, R., (2007), “*Anti-oppressive research in social work: A preliminary definition*”, *British Journal of Social Work*, 37(5), 857-871
- Svensson, K. (2010) *Performing caring power in a Scandinavian welfare state*. *Social Work Review* (3): 49--58.
- The Bologna Process (1999) *The Bologna Declaration, on the European space for higher education: an explanation*. (Accessed November 2010) <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>
- Trinh, T. (1989). *Woman, native, other*. Indianapolis, Indiana: Indiana University.
- Wiegman, R. (1999). *Whiteness studies and the paradox of particularity*. *Boundary 2*, 28(3), 115-50.
- Wolfensberger, W., (1972), *The principle of normalization in human services*, Toronto, Canada: National Institute on Mental Retardation.
- Wood, G. G. & Tully, C. T. (2006). *The structural approach to direct practice in social work*. New York: Columbia University Press.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αθανασιάδου, Φ. (1994), *Περιορισμοί και προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην ελληνική κοινωνία*, στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου- Ελληνική Ψυχολογική Εταιρία, Άτομα με ειδικές ανάγκες – Σύγχρονες κατευθύνσεις και απόψεις σε προβλήματα πρόληψης, παρέμβασης, αντιμετώπισης, Διεπιστημονικό Ευρωπαϊκό Συμπόσιο, Τόμος Α, Ρόδος, Μάιος 1992, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Αρκαδινοπούλου, Ε.Κ και Πεντίδης, Α. (2006) *Στάσεις στην ανδρική ομοφυλοφιλία και επαγγελματική εκπαίδευση: συγκριτική παρουσίαση των αντιλήψεων των τελειόφοιτων σπουδαστών των επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας στο Ηράκλειο*. [πρόσβαση 7/6/2015] στο

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCUQFjAB&url=http%3A%2F%2Fnefeli.lib.teicrete.gr%2Fbrowse%2Fseyp%2Fker%2F2010%2FAggourakiRodanthi%2CDrimiskianakiCharikleia%2CKounadiAimilia%2Fattached-document-1383666292-167690-11692%2FAggouraki_Drimiskianaki_Kounadaki.2010.pdf&ei=3ld0Vc69KIv1UuqmgdAI&usg=AFQjCNF-cioa0fafQ0pKbJ232EIlU3wORQ&sig2=VconoU0ZcisjEIHyrvduZg

Θανόπουλος, Β. (2015) Έρευνα για την ομοφυλοφιλία στην Ελλάδα: *Ναι στο σύμφωνο και στην αποδοχή, όχι στην τεκνοθεσία*. [πρόσβαση 7/6/2015] στο <http://www.avmag.gr/av/55007/erevna-gia-tin-omofilofilia-stin-ellada-ne-sto-simfono-ke-stin-apodochi-ochi-stin-teknothesia/>

Ιωακειμίδης, Β., Lavalette, Μ., Παπαδάκη, Ε., Μπιθυμήτρης, Γ., Jones, C., Penketh, L., Τελώνη, Δ.-Δ., Πενταράκη, Μ., Σιακαβέλλα, Ε., Γιάννου, Δ., Σπανέας, Σ., & Ferguson, I. (2012). *Κοινωνική εργασία για την κοινωνική δικαιοσύνη. Ριζοσπαστική και κριτική θεωρία, πρακτική, παραδείγματα*. Αθήνα: Ίων

Καλλινικάκη, Θ, (2010), *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της Κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα, εκδόσεις Τόπος.

Καλλινικάκη, Θ. (1998) *Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας*, Ελληνικά Γράμματα. Αθήνα.

Καμένου, Ν. & Colour Youth & Athens Pride (2014) *ψήφισε για τα δικαιώματα σου* [πρόσβαση 7/6/2015] στο <http://voteforyourrights.gr/>

Κογκίδου, Δ. (2008), *Φύλο και σεξουαλικότητα*, στο Σύμπραξη κατά της ομοφυλοφοβίας, *Το φύλο και η συμπεριφορά του. Νομικές, ψυχολογικές και κοινωνικές διαστάσεις της ομοφυλοφιλίας και της ομοφυλοφοβίας*, Πρακτικά 1^{ης} Διεπιστημονικής Συνάντησης για την ομοφυλοφιλία και την ομοφοβία, Η κατάσταση στην Ελλάδα και οι προοπτικές βελτίωσης της, Θεσσαλονίκη, 9 & 10 Οκτωβρίου 2000, Εκδόσεις Επίκεντρο

Κουλουμπαρίτση, Χ.Α.(2000) *Διαφορετικότητα και Πολυδύναμο Πρόγραμμα Σπουδών στο Σύγχρονο Πολυπολιτισμικό Σχολείο*, Ανάκτηση στις 5-10-2014, από

http://www.pee.gr/wpcontent/uploads/praktika_synedrion_files/pr_syn/s_nay/c/3/mer_g_th_en_3/koyloymparitsi.htm

Κωνσταντοπούλου, Χ., Μαράτου-Αλιπράντη, Λ., Γερμανός, Δ., Οικονόμου, Θ. (2000) «*Εμείς*» και οι «*άλλοι*» αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα», Αθήνα : Εκδόσεις τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός

Μπαλούρδος, Δ, Χρυσάκης, Μ. (2012) *Καταπολέμηση των διακρίσεων: Τάσεις, προκλήσεις πολιτικές*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Ο.Κ.Ε. (2006) *Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας, ή γενετήσιου προσανατολισμού*, (Εκθεση του άρθρου 18 του Ν. 3304/2005) [πρόσβαση 7/6/2015] στο

https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CCwQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.oke.gr%2Fopinion%2Fop_15_7.pdf&ei=zjt0Vfv0EMj2UJ7SgbAI&usq=AFQjCNGdJTqoTJdOEONThnzDfjd7Cc6x2g&sig2=JR17QJo8nT1nXGhjXEwtA&bvm=bv.95039771,d.d24

Παπαστάμος, Σ., (1990), *Σύγχρονες έρευνες στην κοινωνική ψυχολογία. Διομαδικές σχέσεις*, Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαζήση, Θ. (2000) Το Ευρωπαϊκό Νομικό Πλαίσιο για την ομοφυλοφιλία και την ομοφυλοφοβία,η κατάσταση στην Ελλάδα. 1^η Διεπιστημονική Συνάντηση για την ομοφυλοφιλία και την ομοφυλοφοβία «η κατάσταση στην Ελλάδα και οι προοπτικές βελτίωσή της», 9 -10 Οκτωβρίου, Θεσσαλονίκη.

Παρασκευόπουλος, Ι.Ν., (1982), *Ψυχολογία ατομικών διαφορών*, Αθήνα.

Σαχίνη - Καρδάση Α. *Μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στο χώρο της υγείας*. Εκδόσεις Βήτα, Αθήνα, 1997:155–161

Σιούφας και Συνεργάτες – Δικηγορική Εταιρεία (2013) *Σύμφωνο Συμβίωσης*, [πρόσβαση 7/6/2015] στο

<http://sioufaslaw.gr/%CF%83%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%BF-%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82/>

Σ.Κ.Λ.Ε (2014) *Κώδικας δεοντολογίας Κοινωνικών Λειτουργών*, [πρόσβαση 7/6/2015] στο <https://www.skle.gr/>.

Σωτήρχου, Δ. (χ.χ) *LGBT: Νομική προσέγγιση των δικαιωμάτων και των παραβιάσεων εις βάρος των lgbt πολιτών, θεσμική προστασία, νομικό καθεστώς ανά χώρα και στατιστικά δεδομένα*. [πρόσβαση 7/6/2015] στο

<http://curia.gr/lgbt-nomiki-proseggisi-ton-dikaiomaton-kai-ton-paraviaseon-eis-varos-ton-lgbt-politon-thesmiki-prostasia-nomiko-kathestos-ana-xora-kai-statistika-dedomena/>

Σταθόπουλος Π., (2005), *Κοινοτική εργασία, θεωρητική προσέγγιση*, Αθήνα: Παπαζήσης

Φραγκουδάκη, Α., Δραγώνα, Θ., (1997), *Τι ειν' η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Αθήνα.

Φιλιππίδης, Τ. *Περί του γάμου των ομοφυλοφίλων* Θεοδρομία 2004, τεύχος 4^ο :550-562